

KONGELIG RESOLUSJON

Olje- og energidepartementet
Statsråd: Terje Aasland

Ref.nr.:
Saksnr.: 20/2161-
Dato: 17. juni 2022

Statkraft Energi AS - Revisjon av konsesjonsvilkår for regulering av Røssåga og overføringer fra Vefsna og Bleikvatn til Røsvatn i Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner

I - Innledning

Det er fremmet krav om revisjon av konsesjonsvilkårene for Røssågareguleringen med regulering av Røsvatn/Reevhtse i Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner. Statkraft Energi AS (Statkraft) er konsesjonær.

I henhold til vassdragsreguleringsloven § 8 kan tidligere gitte tidsubegrensede konsesjoner revideres 50 år etter de ble gitt. Revisjonsadgangen gir innenfor bestemte rammer mulighet for å sette nye vilkår for å rette opp skader og ulemper for allmenne interesser som har oppstått som følge av vassdragsreguleringen. Det kan foretas en generell modernisering av de opprinnelige konsesjonsvilkårene og vilkår som i dag er uaktuelle, kan slettes.

Denne revisjonssaken omfatter reguleringskonsesjoner gitt i 1954 og 1960 som berører Røssågavassdraget (herunder Bleikvasselv) og overføring fra Vefsna. Ettersom opprinnelig konsesjon til regulering er gitt ved kongelig resolusjon fastsettes også endring av vilkår ved kongelig resolusjon.

Reguleringene utnyttet i Øvre Røssåga kraftverk og Nedre Røssåga kraftverk. Det ble i 2016 satt i drift et nytt Nedre Røssåga kraftverk, og Øvre Røssåga kraftverk var ferdig opprustet i 2018. Kraftverkene har etter dette samlet en installasjon på 530 MW og en produksjon på 3030 GWh.

De berørte kommunene har stilt krav om en rekke tiltak for å redusere ulempene for miljø og allmenne interesser i vassdraget, bl.a. krav om minstevannføring i Røssåga og fysiske tiltak

for å redusere ulempene ved reguleringen. Kommunene har også stilt krav om endrede økonomiske vilkår. Statkraft Energi AS har utarbeidet revisjonsdokument med en rekke tilhørende fagrapporter. Revisjonsdokumentet har vært på høring, og NVE har utarbeidet en innstilling.

NVE oversendte innstilling til departementet den 05.11.2020 der de anbefaler innføring av moderne standardvilkår med vilkår om naturforvaltning som vil kunne innfri flere av revisjonskravene og bidra til noe miljøforbedring. NVE anbefaler ikke slipp av minstevannføring i Røssåga fra Fallforsen og heller ikke innføring av magasinrestriksjoner i Røsvatn, men anbefaler restriksjoner på reguleringen av Stormyrbassenget deler av året.

Olje- og energidepartementet har sendt NVEs innstilling på høring til berørte kommuner, Nordland fylkeskommune og Sametinget. Departementet tilrår at vilkårene revideres i tråd med NVEs innstilling og foreslår at det ikke innføres krav om minstevannføring eller magasinrestriksjoner utover hva NVE har anbefalt for Stormyrbassenget. Departementet foreslår at det innføres moderne standardvilkår, som gir miljømyndighetene hjemmel til bl.a. å pålegge habitatforbedrende tiltak. Departementet anbefaler videre at regulanten årlig skal betale 150 000 kroner i et fond øremerket fisk, vilt og friluftsliv.

Departementet anbefaler at det fastsettes reviderte vilkår og revidert manøvreringsreglement for Røssågareguleringen, jf. vassdragsreguleringsloven § 8, i tråd med vedlagte forslag. Utkast til kgl. res. har vært forelagt berørte departementer i tråd med retningslinjen *Om statsråd*.

NVEs sammendrag av innstillingen er gjengitt i kapittel II, merknader til NVEs innstilling er gjengitt i kapittel III og departementets bemerkninger i kapittel IV.

II – NVEs innstilling

I NVEs innstilling av 05.11.2020 heter det bl.a.:

På bakgrunn av krav fra Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner, åpnet NVE sak om revisjon av konsesjonsvilkår for reguleringene i Røssågavassdraget, inkludert Øvre og Nedre Røssåga kraftverk. Statkraft Energi AS er konsesjonær.

NVE har lagt vekt på hensynet til naturverdiene som finnes i vassdraget og balansert dette mot hensynet til Røssågareguleringenes store betydning for kraftproduksjon og kraftsystemet.

Vi anbefaler at det innføres nye og moderne standard konsesjonsvilkår for Røssågareguleringene. Vilråene vil gi myndighetene hjemmel til å pålegge relevante, avbøtende tiltak. Videre anbefaler vi at det slippes en minstevannføring

nedstrøms Nedre Røssåga kraftverk på 30 m³/s hele året, samt smoltutvandringsflom med varighet i tre døgn i mai/juni. Vi anbefaler også at det fastsettes begrensninger for effektkjøring for driftsvannføringer lavere enn 60 m³/s. I tillegg at vannstanden i Stormyrbassenget holdes stabilt høy i hekkeperioden for fugl. Vi foreslår at det pålegges konsesjonæren å yte tilskudd til et fond, ved årlige utbetalinger på 150 000 kr, som skal fremme fisk, vilt og friluftsliv i kommunene.

Foreslåtte restriksjoner for vannføring og vannstand vil ikke føre til krafttap, sammenlignet med dagens praksis. Fleksibiliteten og regulerbarheten i systemet vil i liten grad bli påvirket

Sammendrag

På bakgrunn av krav fra Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner, åpnet NVE revisjonssak for reguleringene i Røssågavassdraget i mai 2007.

Revisjonen av vilkårene for Røssågareguleringene omfatter følgende konsesjoner:

- Statsregulering av Røssåga (kgl.res. av 08.07.1954)
- Statsregulering av Bleikvatn i Korgen og overføring av Bleikvatn til Røsvatn (kgl.res. av 13.05.1960)
- Overføring av vann fra Vefsnavassdraget til Røsvatn (kgl.res av 22.12.1960)

I tillegg omfattes alle senere planendringer og tilføyelser i vilkårene.

Manøvreringsreglementet som revideres er felles for alle reguleringene, og ble fastsatt 22.10.1965.

Inkludert overføringene fra Vefsna, utgjør nedbørfeltet til Røssåga ca. 2430 km², og strekker seg over kommunene Hemnes, Hattfjelldal og Grane i Nordland. Høyeste punkt i nedbørfeltet er Oksskolten i Okstindanmassivet på 1916 moh. Feltets midlere høyde er 620 moh. Røssåga strekker seg ca. 4 mil fra Tustervatnet/Røssvatnet (383,4 moh. ved HRV), nordover og ned til Sørfjorden/Ranfjorden.

Kraftverkene som omfattes av revisjonen er Øvre og Nedre Røssåga, med en samlet installert effekt på 530 MW og en samlet, gjennomsnittlig, årlig produksjon på over 3 TWh (etter oppgradering og utvidelse). Hovedmagasinet er Røssvatnet, som er det tredje største reguleringsmagasinet i Norge i volum, med 2309 millioner m³ lagringskapasitet. Ved HRV er Røssvatnet også Norges nest største innsjø, med et overflateareal på 218 km². Videre omfattes Bleikvatnet, med et magasinivolum på 250 millioner m³ og Stormyrbassenget, som er inntaksmagasin for Nedre Røssåga kraftverk. Fra Vefsnas nedbørfelt er øvre deler av Elsvasselva, Fisklauselva, Gluggvasselva og Svartvasselva overført til Røssvatn via 7 inntakspunkter. Elsvatnet, Østre Fisklausvatn og Nordre Svartvatnet har en viss flomdemplingskapasitet, men reguleres ikke aktivt.

Samlet er reguleringsgraden i vassdraget på over 80 %.

Revisjonssaken omfatter et vidt spekter av krav og ønsker, men de temaene som har fått størst fokus gjennom høringen er forholdene for anadrom fisk, særlig laks, i nedre deler av Røssåga og negative konsekvenser av lav sommervannstand i Røssvatn. Røssvatn har lang strandlinje og reguleringen berører mange. For å avbøte negative virkninger av reguleringen for de nevnte forholdene, ønskes det pålegg om minstevannføring i Nedre Røssåga og restriksjoner for driften av Nedre Røssåga kraftverk, samt magasinrestriksjoner i Røssvatn. Pålegg om vannstandsrestriksjoner i Stormyrbassenget og minstevannføring fra Fallfors har også vært tema. Høringspartene er samstemte om hvilke krav som bør settes. Dersom det ikke pålegges magasinrestriksjoner i Røssvatn, mener kommunene det må pålegges næringsfond og dessuten fond til fremme av fisk, vilt og friluftsliv.

Statkraft avviser alle krav om minstevannføring og restriksjoner for kraftverksdrift og magasin vannstand. De mener innføring av slike restriksjoner vil få store, negative konsekvenser for kraftproduksjonen, fleksibiliteten og regulerbarheten i systemet. Spesielt om det innføres krav til både vannføring nedstrøms Nedre Røssåga kraftverk og magasinrestriksjoner for Røssvatn. Samtidig er de tydelige på at de uansett vil fortsette å følge sine egne, etablerte, selvpålagte restriksjoner. Disse går ut på at det alltid skal gå minst 30 m³/s nedstrøms Nedre Røssåga kraftverk, samt at vannføringen gjennom kraftverket ikke skal endres med mer enn 7,5 m³/s hvert kvarter for driftsvannføringer mellom 30 og 60 m³/s.

NVE mener at de restriksjonene som etter myndighetenes vurdering er riktige og nødvendige for å avbøte negative virkninger av reguleringen, må formaliseres i manøvreringsreglementet. Manøvreringsreglementet er juridisk bindende, er grunnlaget for NVEs oppfølging, og gir klare og forutsigbare regler for alle parter.

Minstevannføringer

Slipp fra Fallfors

Flere høringsparter ønsker at det skal slippes 1,5 m³/s fra Fallfors hele året, for å motvirke gjengroing på grunn av sjeldnere overløp over dammen og tørrlegging av elveløpet pga. innfrysing.

Statkraft har beregnet at slipp av 1,5 m³/s hele året på denne strekningen vil gi et tap på mellom 25 og 30 GWh. Dette rimer godt med NVEs beregninger.

Store deler av strekningen mellom Fallfors og Sjøforsen består av kulper og bassenger. Alminnelig lavvannføring i uregulert tilstand er beregnet til å være ca. 13 m³/s. NVE mener det ville være nødvendig å slippe vesentlig mer vann enn 1,5 m³/s for å oppnå noen reell avbøtende virkning mot begroing på denne strekningen.

NVE anser det som sannsynlig at slipp av 1,5 m³/s fra Fallfors ville gitt bedre gyte- og oppvekstforhold for ørret i hele elva, og særlig på strekningen mellom Fallfors og samløpet med Bjuråga. Samtidig tyder fangst av til dels stor ørret på at rekrutteringa er stor nok til å opprettholde et greit fisketilbud. Det kan heller ikke utelukkes at økt ungfiskproduksjon vil gå ut over størrelsen på fisken og dermed forringe dagens fisketilbud.

I vedtatt vannforvaltningsplan er strekningen mellom Fallfors og utløpet av nye Nedre Røssåga kraftverk ikke godkjent med miljømål som kan medføre krafttap.

Samlet sett mener NVE det ikke vil være tilstrekkelig nytte av å slippe en minstevannføring på 1,5 m³/s fra Fallfors til å veie opp for samfunnskostnaden ved tap av kraftproduksjon på 25-30 GWh.

Slipp gjennom Nedre Røssåga kraftverk

Høringspartene står samlet om å kreve at Statkrafts selvpålagte restriksjon for minstevannføring (30 m³/s) tas inn som en bestemmelse i manøvreringsreglementet.

Tross at Statkraft vil fortsette å følge sin egen, selvpålagte praksis, mener de at et pålegg om minstevannføring på 30 m³/s vil medføre vesentlig redusert fleksibilitet og betydelig inntektstap.

NVEs vurdering er basert på at Røssåga ikke er et nasjonalt laksevassdrag, men likevel en viktig lakseelv i Nordland. Primært på bakgrunn av høy verdi for fisk/fiske er vassdraget gitt høyeste prioritet i NVE-rapport nr. 49/2013. I gjeldende vannforvaltningsplan er anadrom strekning godkjent med miljømål høyere enn dagens tilstand. Dvs. at det kan pålegges tiltak som kan medføre tap av kraftproduksjon for å bedre miljøtilstanden i forhold til i dag.

NVE mener det bør sikres at vannføringen i Nedre Røssåga alltid er tilstrekkelig stor til at et vesentlig areal av elva til enhver tid er vanndekt, og samtidig fungerer som en base for raske endringer i vannføring, for å forebygge skader som oppstår ved effektkjøring.

NVE anbefaler at det fastsettes en minstevannføring nedstrøms Sjøforsen/nye Nedre Røssåga kraftverk på 30 m³/s, inkludert restvannføring fra Røssåga. Kravet kan oppfylles ved å kjøre vannet gjennom kraftverket, og vil derfor ikke medføre produksjonstap. Vi mener at kravet heller ikke vil medføre noen reelle endringer i fleksibilitet eller tapte inntekter sammenlignet med i dag.

Restriksjoner for effektkjøring

Statkraft har etablert en praksis for at driftsvannføringen gjennom Nedre Røssåga kraftverk endres med maksimalt 7,5 m³/s for hvert 15. minutt ved vannføringer mellom 30 og 60 m³/s («ramping»). Dette tilsvarer en endring på ca. 16,5 MW på aggregatene hvert

kvarter. Statkraft vil videreføre denne praksisen, men ønsker ikke at det fastsettes som et formelt krav i manøvreringsreglementet.

Mange høringsparter har vært opptatt av å sette vilkår som hindrer at effektkjøring har uakseptable, negative virkninger på fiskebestandene. De som har fremmet konkrete krav, har bedt om at Statkrafts selvpålagte praksis formaliseres i manøvreringsreglementet.

Med økt slukeevne i Nedre Røssåga kraftverk, kan det forventes at kraftverket effektkjøres i større grad enn tidligere. NVE mener det bør fastsettes begrensninger i manøvreringsreglementet, for å motvirke negative virkninger av effektkjøring. Vi legger særlig vekt på å avgrense mulige skadevirkninger på den restaurerte strekningen mellom Sjøforsen og samløpet mellom nytt og gammelt kraftverksutløp, hvor maksimal driftsvannføring er ca. 105 m³/s. Restriksjoner på hastigheten av vannføringsreduksjoner vil også redusere faren for stranding av fisk nedstrøms det gamle kraftverksutløpet.

Den anbefalte minstevannføringen på 30 m³/s vil i utgangspunktet begrense negative virkninger av effektkjøring en del, ved at både endring i tørrlagt areal og størrelsen av vannføringssvingningen blir mindre, sammenlignet med en minstevannføring på 15 m³/s, som er skjønnsplågt. En minstevannføring på 30 m³/s sørger også for at et vesentlig areal av elvebunnen alltid er vanndekt.

NVE mener at skadepotensialet av effektkjøring i Nedre Røssåga blir tilstrekkelig redusert ved i tillegg å pålegge en restriksjon på hastigheten av vannføringsendringer tilsvarende gjeldende praksis. Vi anbefaler at det i reglementet fastsettes en begrensning for vannføringsendringer på maksimalt 7,5 m³/s hvert 15. minutt for driftsvannføringer i Nedre Røssåga kraftverk mellom 60 og 30 m³/s.

Vi mener at en slik begrensning ikke vil redusere fleksibiliteten i systemet, sammenlignet med i dag, da den er i tråd med gjeldene praksis.

Vannføring for smoltutvandring

Miljødirektoratet har tatt opp behovet for en smoltutvandringsflom. Statkraft har ikke hatt kommentarer til dette.

Flere studier har vist at høy vannføring gir økt overlevelse under smoltutvandringen. NVE anbefaler at det fastsettes en bestemmelse om at driftsvannføringen gjennom Nedre Røssåga kraftverk ikke skal underskride 100 m³/s i tre døgn i strekk innenfor perioden 28. mai – 3. juni. Vi mener dette vil være positivt for smoltutvandring fra Røssåga, og videre overlevelse i fjorden, uten at det medfører produksjonstap. Kravet kan oppfylles ved å kjøre på høy driftsvannføring. Vi mener at fleksibiliteten i systemet vil bli lite påvirket, da dette kun vil gjelde i tre døgn og det fortsatt vil være mulig å variere driftsvannføringen mellom 100 og 165 m³/s i perioden.

Magasinrestriksjoner

Røssvatn

Krav om sommervannstand i Røssvatn har vært et svært viktig krav fra Hemnes og Hattfjelldal kommuner. Undervis i revisjonsprosessen har kommunene endret sitt krav til sommervannstand i Røssvatn fra 2,25 m under HRV til 3,25 m under HRV innen 15. juli.

Statkraft er svært negative til innføring av krav til sommervannstand i Røssvatn fordi magasinet da bl.a. ikke vil kunne utnyttes ned mot LRV, samt at evnen til å levere ulike systemtjenester vil bli redusert. Faren for flomoverløp øker. Statkraft har beregnet at dette vil gi et produksjonstap på 23 GWh/år. Den reelle muligheten for regulering av Røssvatn vil bli ytterligere begrenset dersom det samtidig blir pålagt minstevannføring fra Fallfors og/eller nedstrøms Sjøforsen/nye Nedre Røssåga kraftverk og pålagt restriksjoner i andre magasiner.

NVEs beregninger bekrefter Statkraft sin påstand om at et absolutt krav til sommervannstand vil gjøre det umulig å utnytte hele magasinet. Dette er i strid med OEDs retningslinjer for revisjon og kravet er derfor ikke realitetsvurdert.

NVE har derimot vurdert et mykt fyllingskrav. Dvs. at alt tilsig skal gå til magasinifylling fra en gitt dato inntil ønsket vannstand er nådd. Et mykt fyllingskrav hindrer ikke regulanten i å utnytte hele magasinet, men har ellers de samme negative virkningene for kraftproduksjon og levering av systemtjenester som et absolutt krav, bare i mindre grad. Dette omfatter flytting av kraftproduksjon fra vinter til sommer, redusert mulighet til å produsere ekstra kraft i oppfyllingsperioden og så lenge kravet til sommervannstand gjelder, krafttap som følge av økt flomoverløp, redusert handlingsrom for demping av skadeflom og svært begrenset evne til å levere system- og balansetjenester i perioder hvor kraftverket er begrenset til å produsere på minstevannføring (oppfyllingsperiode) eller må produsere maksimalt for ikke å overstige grensen for flomdemping.

Røssvatn og Røssågareguleringen er blant Norges største, både i magasinivolum, installert effekt og produsert kraft. NVE mener at terskelen for å pålegge tiltak som reduserer fleksibiliteten vesentlig i dette tilfellet må være høy. Dersom en skal sikre at HRV – 3,25 nås innen 15. juli de fleste år, må det stilles krav om oppfylling fra tidlig i mai. Den samlede perioden med sterke begrensninger for kraftproduksjon og levering av systemtjenester blir dermed flere måneder lang. NVE mener at dette vil redusere fleksibiliteten i systemet i for stor grad. Selv om vi ser at reguleringen av Røssvatnet berører mange, kan vi ikke anbefale å pålegge en myk magasinrestriksjon i Røssvatn.

Bleikvatn

Stor tappekapasitet i den nye tappetunnelen har gjort det mulig å ligge med jevnt høy vannstand i Bleikvatn hele året uten å risikere flomoverløp. Kommunene ønsker at manøvreringspraksisen for sommer og høst tas inn i manøvreringsreglementet.

Statkraft ønsker å beholde muligheten til å manøvrere magasinet innenfor samme rammer som i dag, blant annet for å unngå flom ved spesielle tilsigsforhold.

Det er i liten grad konkretisert hva man ønsker å oppnå med magasinrestriksjoner i Bleikvatn. I en normalsituasjon forventer NVE at Bleikvatnet vil bli manøvrert slik Statkraft har gjort rede for, og slik høringspartene ønsker. Vi ser ingen tungtveiende grunner til å innskrenke fleksibiliteten i dagens reglement og anbefaler ikke at det fastsettes nye, formelle restriksjoner for manøvreringen av Bleikvatn.

Stormyrbassenget

Stormyrbassenget er en av Nordlands viktigste lokaliteter for fugler knyttet til våtmark. Statkraft praktiserer å holde jevnt høy vannstand hele året, med unntak for senkning på grunn av nødvendig vedlikehold, flomfare eller andre ekstraordinære situasjoner. Flere høringsparter krever at denne praksisen formaliseres.

Revisjon av konsesjonsvilkår gir ikke adgang til å sette begrensninger i reglementet, som hindrer at Stormyrbassenget kan tappes ned til LRV. NVE forventer heller ikke at dette vil skje mer enn nødvendig, da Stormyrbassenget er et inntaksmagasin. Det er en fordel for kraftproduksjonen i Nedre Røssåga kraftverk å ligge med jevnt høy vannstand her. Vi mener det er en fordel om regulanten har handlingsrom til å planlegge og gjennomføre fjerning av myrøyer/flytetorv og annet vedlikehold slik det passer best.

Vi finner imidlertid grunn til å legge begrensninger på manøvreringen i hekkeperioden til fuglearter som er avhengige av stabil vannstand i hekketida. Vi anbefaler at det fastsettes en bestemmelse i manøvreringsreglementet om at vannstanden i Stormyrbassenget ikke skal underskride kote 247,4 (HRV-0,5 m) fra isen går, eller senest 15. mai, og fram til 15. juli.

Fond og andre utbetalinger

Næringsfond

Kommunene krever et næringsfond på 50 mill. kr. De mener at kravet får enda større aktualitet dersom det ikke blir pålagt nye magasinrestriksjoner i Røssvatn.

NVE forholder seg til OEDs retningslinjer. Disse er klare på at det må foreligge helt spesielle hensyn før det kan være aktuelt å pålegge næringsfond i revisjonssaker. Vi kan ikke se at noen av de forholdene som er tatt opp av kommunene kan anses som helt spesielle hensyn, som kan berettigge pålegg om næringsfond.

Fiskefond

I tillegg til næringsfond krever kommunene en årlig innbetaling på 1 mill. kr. til fremme av fisk, vilt og friluftsliv, på vegne av allmennheten, som erstatning for tap av fisk i Røssvatn.

NVE mener penger til et fisk-/vilt-/friluftslivsfond, som går til konkrete, avbøtende miljøtiltak, kan sies å være i tråd med formålet for revisjon. Kravet i OEDs retningslinjer er likevel at det må foreligge «*helt spesielle hensyn*» dersom det skal være aktuelt å pålegge fiskefond.

Røssvatn har større samfunnsmessig betydning enn for majoriteten av reguleringsmagasin i Norge. Derfor har vi ikke anbefalt at det fastsettes magasinrestriksjoner. Magasinets størrelse gjør det vanskelig å finne avbøtende tiltak, som reduserer de negative virkningene av reguleringen for lokalbefolkningen og allmenne interesser. Vi mener det da er rimelig at konsesjonæren bidrar til å gjennomføre tiltak som er egnet til å forbedre miljøforholdene andre steder i kommunene.

NVE anbefaler at det pålegges konsesjonæren å yte tilskudd til et fond, ved årlige utbetalinger på 150 000 kr, som skal fremme fisk, vilt og friluftsliv i kommunene.

Øvrige krav

Øvrige krav omhandler tiltak som vil kunne følges opp med hjemmel i nye, moderne konsesjonsvilkår. Dette er omtalt i vår vurdering.

Når reviderte vilkår og nytt manøvreringsreglement er fastsatt, vil dette fullt ut erstatte de midlertidige begrensningene som ble satt for kraftverksdriften ved vurderingen av at nytt Nedre Røssåga kraftverk kunne bygges uten egen konsesjonsbehandling.

III – Høring og uttalelser til NVEs innstilling

Innstillingen ble sendt på høring til Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner og Nordland fylkeskommune.

Hemnes kommune

Kommunestyret i Hemnes fattet følgende vedtak i møte 17.06.2021:

"Kommunestyret slutter seg til uttalelsen fra Lund & co og vurderingen i rådmannens saksframlegg og ber om at merknadene til NVE sin innstilling tas til følge. Kommunestyret vil peke spesielt på følgende krav:

- *Prisen på konsesjonskraften fra Røssåga-anleggene må i sin helhet endres til OED-pris.*
- *Årlige erstatninger til kommunene for tapt fiske og øvrige bruksulempet i Røssvatnet med omkringliggende vassdrag må økes til kr. 1 mill.*
- *Det må opprettes et miljøfond på 50 mill.kr. Begge disse kompensasjonene må også ses i sammenheng med evt. avslag på krav om magasinrestriksjoner og økt slukeevne.*

- *Det må innføres helårlige magasinrestriksjoner i Stormyrbassenget med krav om stabil høg vannstand.*
- *Det pålegges en miljøbasert minstevannføring nedstrøms Stormyrbassenget. Det betydelig økte tilsiget i vassdraget må også komme miljøet til gode - samt at alle nye konsesjoner til sammenligning blir pålagt minstevannføring.*
- *Årlig erstatning for skader som følge av isforhold grunnet økt utslipp av ferskvann i vinterhalvåret.*
- *Dekning av årlige driftskostnader for bobleanlegg i Hemnesbassenget*

Fra saksframlegget til kommunestyret gjengis rådmannens saksutredning:

«Saksutredning:

Røssåga-reguleringene er omfattende reguleringer av magasin i bebodde områder som berører 3 kommuner, og gir etter oppgraderingen en kraftproduksjon på ca. 3 TWh i året. Det er betydelige overføringer av vann via bekkeinntak og tunneler – og der tørrlegging nedstrøms inntakene ble konsekvent gjennomført for å få maksimalt utbytte av reguleringene. En kan trygt si at hensyn til natur og miljø var fraværende den gangen da anleggene ble etablert.

Denne erkjennelsen var bakgrunnen for at Stortinget innførte revisjonsadgangen for varige konsesjoner – for å kunne rette opp feilgrep og negative virkninger av tidligere reguleringer.

NVE sin innstilling til OED er basert på en samlet gjennomgang av kommunenes krav, tilsvarende fra Statkraft (som avviste alle krav) og NVE sine vurderinger og konklusjoner. Mange av kravene som omhandler fysiske, avbøtende tiltak som ikke påvirker kraftproduksjonen i vassdragene, henvises ofte til nye standard konsesjonsvilkår. Disse gir statlige fagmyndigheter hjemmel til enhver tid til å pålegge regulanten tiltak innenfor sine respektive ansvarsområder. Det finnes en rekke slike krav om tiltak i denne revisjonen, men hvor terskelen for å pålegge slike tiltak vil komme til å ligge, gjenstår å se.

Økonomi:

Spørsmålene om økonomiske krav i revisjonen inkludert krav om OED-pris for konsesjonskraften er grundig behandlet og begrunnet i uttalelsen fra Lund & co. Gjennomslag for disse kravene vil ha vesentlig betydning for kommunenes inntekter og handlefrihet når det gjelder kompenserende og avbøtende tiltak for ulempene med de store reguleringene.

Vurdering:

Erfaringene med revisjonssaker viser så langt at det er en stor avstand mellom det som er obligatoriske krav i nye vassdragsutbygginger og de kravene som pålegges gjennom

revisjonssaker for eldre utbygginger. Revisjonssakene har så langt derfor ikke ført til en modernisering av vilkårene på linje med hva som kreves ved nye konsesjoner.

Vi ser bl.a. at tap av produksjonsvann nesten alltid trumfer krav om minstevannføring, selv om de registrerte nedbørsmengdene og tilsiget har økt siden den gang anleggene først ble planlagt og satt i drift og det derfor er mer vann tilgjengelig enn forutsatt. Og i magasiner der regulering har dramatiske miljøkonsekvenser og svært begrenset produksjonsverdi, så sitter magasinrestriksjoner langt inne.

Minstevannføring:

Det er for kommunene inkonsekvent at minstevannføring i eldre anlegg gir for mye produksjonstap og blir et problem for forsyningssikkerheten, mens minstevannføring er et konsekvent krav ved nye utbygginger. Når det i tillegg kan påvises økt tilsig, burde gjennomslag for minstevannføring snarere være regelen enn unntaket i revisjonssaker.

I denne revisjonen er strekningen nedstrøms Stormyrbassenget prioritert.

Magasinrestriksjoner:

Reguleringssonen i Røsvatnet er jevnt fordelt mellom Hattfjelldal og Hemnes kommuner. Dersom kommunene ikke får gjennomslag for kravet om en minimum fyllingsgrad om sommeren, vil dette få betydelige konsekvenser her. Det medfører vansker for både båtlivet og fisket og gir en negativt estetisk opplevelse av landskapet. På Hattfjelldal-siden er det spesielt langgrunne områder der store strandområder blir liggende tørrlagt ved lav vannstand.

Med økt slukeevne i Nedre Røssåga kraftstasjon, vil sannsynligheten for lavere sommervannstand øke og forverre situasjonen for brukerne etter oppgraderingen. Dette tilsier at det bør gis en ekstra kompensasjon til kommunene som en konsekvens av den siste utbyggingen hvis det ikke innføres magasinrestriksjoner om sommeren. Sammenholdt med kompensasjonen som er gitt ved andre utbygginger i området er derfor kr 150 000 som innstilt fra NVE altfor lavt når en sammenligner hvilken påvirkning reguleringen har på magasinene og omgivelsene rundt.

Stormyrbassenget i Hemnes, som er inntaksmagasin for Nedre Røssåga kraftstasjon, har etter oppdemmingen i 1955 jevnt over hatt en stabil høy vannstand da Statkraft har gjennomført en selvpålagt begrensning av regulerings høyden. Unntaket har vært nedtapping i forbindelse med anleggsarbeid o.l. Inntaksmagasinet har liten verdi for kraftreguleringen da det ved full produksjon i Nedre Røssåga vil tømmes på mindre enn 3 døgn og redusert fallhøyde ville ført til redusert produksjon.

Kommunene har krevd at Statkraft sin selvpålagte begrensning skal inkluderes i konsesjonsvilkårene, men NVE innstiller på at det kun skal være krav til magasinifylling i hekkesesongen.

Stabil vannstand i Stormyrbassenget er den viktigste miljøsaken i revisjonen, da en fri regulering ville ført til både en økologisk og estetisk katastrofe for området. Kommunene finner det derfor påfallende at det ikke foreslås innført permanente restriksjoner (med unntak for flomforebygging og anleggsarbeid) når bassenget ikke har noen betydning som reguleringsmagasin. At det ble åpnet for fri regulering her i den gjeldende konsesjonen viser hvor totalt fraværende tankene om natur og miljø var den gangen. Skal modernisering av miljøkravene ha noen mening i denne revisjonen, så står prøven her. Forvaltningsmyndigheten kan ikke overlate en så viktig sak til regulantens velvilje alene.

Nye avbøtende tiltak i magasinene:

Statkraft har bidradd til fysisk merking av grunner for å øke sikkerheten for båttrafikken på Røsvatnet. Merkebøyene har dessverre blitt tatt av isen, og i tillegg flytter de grunne områdene seg etter vannstanden i magasinet.

Alternativt til fysisk merking kan det foretas kartlegging av de store regulerte vannene for å lage et digitalt kart med dybdeangivelser tilgjengelig på mobilapp etter modell av nautiske kart.

Erosjonssikring:

I Hattfjelldal er det en betydelig erosjon i Mølhusbekken der overføringen fra Elsvatn er sluppet inn i et naturlig bekkefar og har ført til en mangedobling av vannføringen. Strekingen må sikres mot videre erosjon.»

Hattfjelldal kommune

Kommunestyret i Hattfjelldal fattet følgende vedtak i møte 23.06.2021:

"Hattfjelldal kommunestyre viser til innsendte revisjonskrav, NVE sin innstilling til OED, høringsuttalelse fra advokatfirmaet Lund & co på vegne av kommunene og vedlagte saksframlegg.

Kommunestyret slutter seg til uttalelsen fra Lund & co og vurderingen i rådmannens saksframlegg og ber om at merknadene til NVE sin innstilling tas til følge.

Hattfjelldal kommune vil spesielt understreke følgende:

- *Mølhusbekken må sikres mot erosjonsskader.*
- *Fiskefondet bør økes til 1 mill.kr. pr. år.*
- *Det må opprettes et miljøfond på 50 mill.kr.*

- *Konsesjonskraftprisen må settes til OED-pris i revisjonen."*

Administrasjonens saksframlegg er identisk med vurderingene i saksframlegget til kommunestyret i Hemnes kommune, og gjengis ikke her.

Uttalelsen fra Lund & Co av 28.05.2021 på vegne av Grane, Hattfjelldal og Hemnes kommuner:

"1 Innledning

Denne høringsuttalelsen inngis på vegne av Grane, Hattfjelldal og Hemnes kommuner. Alle kommunene er berørt av Røssåga-reguleringen.

Denne uttalelsen gjelder konsesjonskraftprisen og de økonomiske vilkårene i konsesjonene som skal revideres. Samtidig inngir kommunene en uttalelse om miljøvilkårene i konsesjonene.

Kommunene vil antakelig også supplere høringsuttalelsen etter at befaringen er gjennomført. Kommunene har innspill til hvilke steder som bør besøkes under en befarings. Kommunene ber derfor om å bli kontaktet for å være med på planleggingen av befaringen.

Kommunene understreker at de er parter i revisjonssaken, og kommunene forutsetter derfor at de blir gjort kjent med opplysninger som kommunene har interesse av å uttale seg om. Det gjelder også opplysninger om kontakt mellom departementet og konsesjonær om denne revisjonssaken.

Overordnet vil kommunene påpeke at prosessen har en saksbehandlingstid som er uakseptabel. Kommunene fremmet sitt krav om revisjon 31. mars 2005, og NVE har ikke innstilt på nye vilkår før i november 2020. Total saksbehandlingstid vil nærme seg 20 år før OED har truffet et endelig vedtak. De konsesjonsvilkårene som vil bli satt etter revisjonen, vil virke i minst 30 år. En så lang tidshorisont taler sterkt for at OED benytter sin vide myndighet til å modernisere vilkårene i tråd med dagens miljøstandard og i tråd med gjeldende rettsregler. Det gjelder også prisbestemmelsen for konsesjonskraft.

2 Bakgrunnen for revisjonssaken og samordningen med utvidelsen av Nedre Røssåga

Kommunene krevde revisjon 31. mars 2005. Det gikk to år før NVE åpnet revisjonssaken i brev til Statkraft 22. mai 2007. Statkraft fikk en frist til å skrive utkast til et revisjonsdokument innen 1. desember 2007. Etter et møte mellom Statkraft og NVE den 9. november 2007 ble fristen utsatt til 15. februar 2008. Deretter hadde NVE et møte med Statkraft og kommunene i Mo i Rana 30. januar 2008 der fristen for å levere revisjonsdokumentet ble utsatt på ubestemt tid. Bakgrunnen var at Statkraft skulle utarbeide en søknad om å utvide Nedre Røssåga. Utvidelsen gjaldt å installere nye

turbiner og øke kraftverkets slukeevne. Kommunene, Statkraft og NVE ble på møtet i Mo i Rana enige om å få til en samordning av utvidelsessaken og revisjonssaken.

Kommunene mente at utvidelsen av Nedre Røssåga kunne være til nevneverdig skade og ulempe for allmenne interesser i vassdraget og at tiltaket derfor krevde konsesjon etter vannressursloven, jf. loven § 8. Ettersom tiltaket ville gi mer enn 40 GWh i ny produksjon, mente kommunene også at tiltaket måtte konsesjonsbehandles etter vassdragsreguleringsloven. NVE traff vedtak om at utvidelsen av Nedre Røssåga ikke kunne være til slik nevneverdig skade/ulempe, og at utvidelsen derfor kunne skje uten konsesjon. NVE fastsatte likevel betingelser for konsesjonsfritaket i sitt vedtak.

På NVEs nettsider er det til orientering et faktaark (NVE Fakta nr. 6/2020 som forklarer forskjellen mellom opprustning og utvidelse:

HVA ER FORSKJELLEN PÅ OPPRUSTING OG UTVIDELSE?

Opprusting og utvidelse av vannkraftverk dekker tiltak som modernisering, effektivisering, oppgradering og ombygging av vannkraftverk. Ofte kan et prosjekt omfatte både opprusting og utvidelse av et eksisterende vannkraftverk.

Opprusting innebærer tiltak for å effektivisere kraftverket og redusere energitapet i vannveien. Et eksempel kan være å bytte ut komponenter når kraftverket nærmer seg forventet levetid. Dette øker den totale virkningsgraden på kraftverket og gir mer energiproduksjon. Tiltakene er ofte innenfor gjeldende konsesjon og er derfor fritatt for ny konsesjonsbehandling.

Utvidelser er tiltak som gjør det mulig å øke fallhøyde, redusere flomtapene eller utnytte mer vann. Dette kan for eksempel gjøres ved å overføre nye nedbørsfelt til eksisterende magasin. Man kan redusere flomtap ved øke slukeevnen eller magasin kapasiteten i kraftverk. Slike utvidelser må alltid gjennom en konsesjonsbehandling der NVE vurderer økt energiproduksjon, kostnader og miljøkonsekvenser.

Det framgår at «utvidelser er tiltak som gjør det mulig å øke fallhøyde, redusere flomtapene eller utnytte mer vann.» Et eksempel er å «øke slukeevnen (...) i kraftverk». Videre står det: «Slike utvidelser må alltid gjennom en konsesjonsbehandling der NVE vurderer økt energiproduksjon, kostnader og miljøkonsekvenser». Om opprustning står det at «tiltakene er ofte innenfor gjeldende konsesjon og er derfor fritatt for ny konsesjonsbehandling.» Slik vi leser dette, mener NVE selv at utvidelser alltid må ha konsesjon. Dersom NVE hadde ment at utvidelser alltid må gjennom en konsesjonspliktbehandling, burde det kommet frem.

Utvidelsen i Nedre Røssåga har økt slukeevnen til kraftverket betydelig, fra ca. 128 m³/sek til ca. 165 m³/sek. Statkraft antar selv at kraftproduksjonen etter utvidelsen har økt med 200 GWh. Likevel mente NVE at terskelen for konsesjon etter vannressursloven ikke var nådd, og at tiltaket kunne gjennomføres uten en konsesjonsbehandling. I NVEs vedtak er det forutsatt at vilkårene for drift av Nedre Røssåga skal vurderes i revisjonssaken. NVE skriver i sitt vedtak under overskriften Oppsummering og konklusjon:

«Den planlagte utvidelsen av Nedre Røssåga vil påvirke bare en liten del av området som omfattes av eksisterende konsesjon. NVE mener det vil være lite hensiktsmessig å se på

denne lille delen av vassdraget løsrevet fra helheten. Vi mener det har liten reell verdi å konsesjonsbehandle utvidelsen separat, fordi miljøvirkningene vi er interessert i reguleres gjennom eksisterende konsesjon og vilkårene til denne. Samtidig ser vi at den planlagte utvidelsen kan medføre noe økte negative virkninger på elvestrekningen nedstrøms utløpet av kraftverket, og at det kan være behov for å gjennomføre noe nærmere undersøkelser på fisk og erosjon. Det kan også være behov for å vurdere om det bør settes enkelte krav til vannføringer og vannstander i elva. Mulige skader og ulemper synes likevel å være begrensete og oversiktlige. Etter vårt syn vil det være mulig å gjennomføre tiltak eller sette vilkår som minimerer eventuelle negative virkninger, men dagens vilkår kan ikke fullt ut ivareta potensielle virkninger av utbyggingen. Dersom bygging av nytt Nedre Røssåga kraftverk skal kunne gjennomføres uten konsesjonsbehandling, må det derfor settes enkelte forutsetninger, som må gjelde inntil oppdaterte og tilpassede vilkår er på plass etter revisjonen.» (Uthevet her.)

Kommunene mener at det som er uthevet her nettopp viser at utvidelsen var klart over terskelen for konsesjonsplikt etter vannressursloven § 8:

«Ingen må iverksette vassdragstiltak som kan være til nevneverdig skade eller ulempe for noen allmenne interesser i vassdraget eller sjøen (...).» (Uthevet her.)

Vurderingen er om de negative virkningene kan føre til skade eller ulempe som er verdt å nevne. NVE skriver i sitt eget vedtak om konsesjonsfrihet at den planlagte utvidelsen kan medføre noe økte negative virkninger på elvestrekningen nedstrøms. Videre er forutsetningen til NVE at dersom utvidelsen skal kunne gjennomføres uten konsesjonsbehandling, så må man sette vilkår. Etter kommunenes syn viser dette i seg selv at terskelen for konsesjonsplikt var nådd fordi vedtaket om konsesjonsfrihet forutsatte avbøtende tiltak.

NVEs vedtak bærer ifølge kommunene preg av at konsesjonsterskelen ble vurdert til å være høyere enn lovens forutsetning fordi man uansett kunne se på vilkårene for driften av et utvidet Nedre Røssåga i revisjonssaken. Konsesjonsterskelen blir dermed relativ, og kommunene mener at vedtaket ikke var riktig.

NVEs vedtak ble påklaget til OED. Kommunene trakk sin klage til OED fordi de inngikk en avtale med Statkraft og vurderte det slik at det ville ta tid med en avklaring. Det ville igjen kunne forhindre en fornuftig samordning av revisjonen og O/U-prosjektet. I avtalen, datert 7. februar 2012, står det:

«I tillegg til at flytting av utløpet fra kraftstasjonen ca 600 m oppover i Røssåga antas å få positive virkninger for fisk, har Kommunene og Statkraft samarbeidet med formål å finne fram til egnede tiltak for å minimalisere de negative virkningene for allmenne og private interesser ved gjennomføring av Prosjektet. Dersom dette lykkes i så stor grad at Prosjekt-

planen ikke utløser krav til konsesjonsbehandling etter vannressursloven, vil det medføre at Statkraft vil ha muligheter til komme raskt nok i gang med Prosjektet til at Prosjektet kan hensyntas ved den pågående vilkårsrevisjonen for Røssåga-reguleringen. Dette vil gi en mer helhetlig og fremtidsrettet vilkårsrevisjon og rasjonalisere behandlingen for alle interessenter og involverte parter enn om Prosjektet skulle bli behandlet som egen sak etter vannressursloven separert fra vilkårsrevisjonen.»

Avtalen gir uttrykk for at det er bedre om utvidelsen skjer uten konsesjon, fordi det ellers ville bli en saksbehandling av prosjektet uten samordning med vilkårsrevisjonen. Avtalen innebar engangsutbetalinger til kommunene.

Kommunene ble ikke informert av Statkraft om at utvidelsen av Nedre Røssåga ville innebære at konsesjonskraftprisen på anlegget ville øke betydelig sammenlignet med prisen før utvidelsen og at prisen kunne bli høyere enn OED-prisen. Tvert imot ble det holdt et møte mellom Statkraft og kommunene der Statkraft presenterte de økonomiske virkningene av utvidelsen av Nedre Røssåga uten å nevne at en økonomiske side av prosjektet også var at den individuelle selvkosten ville øke. Om ikke revisjonen innebærer en endring til OED-pris vil avtalen med kommunene være uten økonomisk realitet for Statkraft, som i løpet av kort tid vil spare inn denne utgiften fordi selvkosten fra anlegget – og dermed prisen Statkraft får for sin konsesjonskraft – gikk vesentlig opp.

OED traff endelig vedtak 7. september 2012 i samsvar med NVEs vedtak om konsesjonsfrihet. Nedre Røssåga var ferdig bygget i oktober 2016.

Revisjonssaken har ikke i samme grad som utvidelsessaken blitt prioritert. NVEs innstilling til nye vilkår er datert 5. november 2020, 15 år etter at kommunene krevde revisjon av reguleringen av Røssåga.

3 Konsesjonskraftprisen må settes til OED-pris i revisjonen

3.1 Bakgrunn

Kommunene har krevd at konsesjonskraftprisen settes til OED-pris for Nedre Røssåga. NVEs vurdering står på side 62 i innstillingen:

«NVE viser til at praksis så langt har vært å anse vilkår om avgifter og kraft for å ligge utenfor det som kan endres ved ren revisjon av vilkår. Vi kan ikke anbefale å innføre OED-pris for Røssågareguleringene gjennom vilkårsrevisjonen.» (Uthevet her.)

Kommunene er uenige i NVEs lovførståelse av hva som kan endres i en revisjonssak. NVEs uttalelse er i strid med hva som er lagt til grunn i andre saker, i strid med hva som er uttalt i forarbeidene, i strid med hva OED nylig har uttalt til Stortinget og i strid med hva som er lagt til grunn av lagmannsretten i den såkalte Skjerka-saken.2

Myndighetene har hjemmel til å endre vilkåret om konsesjonskraftpris i konsesjonene også i en ren revisjonssak, og kommunene mener at det bør gjøres i enhver revisjonssak, også i denne. En overgang til ett prisregime vil forenkle konsesjonskraftregimet og skape mer likebehandling mellom både produsenter og kommuner. OED selv har vektlagt dette hensynet i mange år i ulike forarbeider. Revisjonssaken gir OED en mulighet til å endre prisvilkåret for fremtiden, og dermed skape et mer enhetlig system for konsesjonskraftprisen.

At det er forutsatt i forarbeidene at man gjennom revisjonssakene kan endre prisberegningsgrunnlaget til OED-pris fremgår blant annet av Energilovutvalget NOU 1985:9 side 52 hvor det heter:

«Utvalget har kommet til at nye regler om pris på konsesjonskraft ikke bør gjelde for konsesjoner før 1959. Konsesjonene fra før 1959 vil etterhvert gå ut, og man vil få felles regler for prisfastsetting. Det samme vil gjelde for konsesjoner på ubegrenset tid så lenge det er adgang til etter 50 år å ta opp vilkårene på ny.» (uthevet her)

Det fremgår også av det siterte at man så for seg at etter hvert ville man få felles regler for prisfastsetting på konsesjonskraft. Kommunene er imidlertid kjent med at OEDs praksis ikke har fulgt opp dette konsekvent. Mange konsesjoner har i lang tid vært modne for revisjon, men med den lange behandlingstiden i NVE og OED innebærer det at det er truffet et relativt beskjedent antall vedtak. Praksis synes å ha vært å ikke endre prisvilkåret med mindre revisjonssaken også gjelder en O/U-sak (kombinasjonssak). Kommunene anser revisjonen av konsesjonene i Røssåga-reguleringen som en åpenbar kombinasjonssak, hvor opprustningen uttrykkelig er sett i sammenheng med revisjonsprosessen.

Kommunene mener de reelle hensyn i Røssåga-revisjonen sterkt taler for en sammen slåing av prisregimene for konsesjonskraft. I Røssåga er det konsesjoner fra både før og etter 10. april 1959. Hensynet til forenkling, som OED har brukt som begrunnelse for å endre prisvilkåret i kombinasjonssakene, gjør seg da med styrke gjeldende i denne saken. Vi viser her til NVEs innstilling med forslag til oppdaterte konsesjonsvilkår, innstillingen side 86:

«(...) For konsesjonen gitt 08.07.1954 (Røssåga) foreslår NVE å beholde bestemmelsen om at konsesjonskraften skal leveres etter en maksimalpris beregnet på å dekke produksjons-omkostningene (selvkost), med en modernisert tekst.

Ifølge gjeldende vilkår for konsesjonene gitt 13.05.1960 (Bleikvatn) og 22.12.1960 (Vefsna) er prisvilkåret å forstå som dagens OED-pris. I det felles vilkårssettet for disse to konsesjonene er derfor foreslått bestemmelse om OED-pris i tråd med moderne

standardvilkår. Dette følger av vassdragsreguleringsloven § 22 og vannfallrettighetsloven § 19. (...)» (Uthevet her.)

Kommunene mener det er det motsatte av forenkling å beholde de to prisregimene for konsesjonskraft i samme regulering. OED bør derfor bruke sin vide hjemmel for å endre konsesjonsvilkår til også å endre prisvilkåret i konsesjonen som skal erstatte konsesjonen av 8. juli 1954.

Kommunene vil i punktene nedenfor underbygge sitt syn på hvorfor prisvilkåret må endres til OED-pris i den reviderte konsesjonen.

3.2 Individuell selvkost gir tilfeldige utslag som begrenser kommunenes rettigheter – OED-pris må innføres

Kun cirka 20 % av gjeldende regulerings- og ervervskonsesjoner har prisvilkår om at individuell selvkost er prisen på konsesjonskraften.

Schjødt-komiteen foreslo i sin innstilling fra 1953 at prisen på konsesjonskraft skulle settes til «vanlig pris». Vanlig pris var prisen innenfor et enkelt samkjøringsområde for kraft. Komiteen uttalte, på side 34 h. spalte:

«Denne regel vil føre til at prisen innen østlandsområdet f.eks. overalt vil bli den samme, uavhengig av utbyggingsprisen i det enkelte tilfelle.» (Uthevet her.)

Forutsetningen for lovendringen var at kommunene skulle ha økonomisk mulighet til å ta ut konsesjons-kraften. Utviklingen hadde gått i motsatt retning fordi utbyggingsprisene økte, og dermed også den individuelle selvkosten kommunene måtte betale for konsesjonskraften. Det ble derfor viktig å ha en selvkostpris som ikke gjorde det vanskelig for kommunene å ta ut kraften, samtidig som prisen ikke skulle bli for ulik over landet utfra hvor utbyggingskostnadene var høyest. Lovendringen om «vanlig pris» gjaldt bare for konsesjoner gitt etter datoen for endringen, dvs. konsesjoner gitt etter 10. april 1959. Fordi «vanlig pris» etter hvert ble svært høy på grunn av økte utbyggingskostnader i samkjøringsområdene, kunne myndighetene også falle tilbake på individuell selvkost eventuelt «rimelig pris».

OED utarbeidet etter hvert retningslinjer for prisen på konsesjonskraft fra konsesjoner gitt etter 10. april 1959. Retningslinjene er fra 7. juni 1983, og beskriver at prisen på konsesjonskraft skal settes til gjennomsnittlig selvkost for et representativt utvalg av kraftverk. Forutsetningen i retningslinjene er at kraften skal gi kommunene en økonomisk fordel, i tråd med de hensyn som alltid har vært bærende for konsesjonskraftordningen. Retningslinjene er i dag lovfestet.

Før utbyggingen av Nedre Røssåga var den individuelle selvkosten cirka 9,8 øre/kWh. Etter utbyggingen ble den individuelle selvkosten 18,67 øre/kWh. Da ble selvkosten regnet

ut basert på 60 års midlere produksjon fra 1931–1990, som var standard delingsfaktor for individuell selvkost fram til 1. januar 2001. Delingstallet ble ikke oppdatert før 1. oktober 2020, noe som kommunene har tapt mye penger på i perioden fra 1. januar 2001 til 1. oktober 2020.

Fra 1. oktober 2020 ble som nevnt delingsfaktoren oppdatert med riktig serie, 1970–99. Det førte til at delingstallet økte fra 2 449 GWh til 2 843,7 GWh! Den individuelle selvkosten er i dag 16,08 øre/kWh, altså langt høyere enn OED-prisen på 11,4 øre/kWh.

Etter hvert vil den individuelle selvkostprisen gå noe ned, men ettersom prisen baserer seg på historisk nedlagt kapital vil den forbli høyere enn OED-pris. Den økte selvkosten har gitt ulike utslag for de tre vertskommunene og Nordland fylkeskommune:

- Hemnes kommune merket prisoppgangen allerede fra 2012, og meldte heller uttak av deler av sin konsesjonskraft fra andre kraftstasjoner for å unngå prishoppet. I dag tar kommunen ut cirka halvparten av sin konsesjonskraft fra Nedre Røssåga til individuell selvkost. Totalt er Hemnes tildelt 131,504 GWh fra Røssåga-anleggene. 118,9 GWh av dette volumet er tildelt iht konsesjon gitt før 10. april 1959.

- Hattfjelldal kommune har kun konsesjonskraft fra Røssåga-reguleringen, og hadde derfor ikke mulighet til å bytte til et kraftverk med en annen pris. Hattfjelldal kommune har fått tildelt til sammen 58,535 GWh fra Øvre og Nedre Røssåga. Totalt er 45,417 GWh av dette volumet tildelt iht konsesjon gitt før 10. april 1959, og kommunen/fylkeskommunen betaler derfor individuell selvkost for denne kraftmengden.

- Grane kommune er tildelt cirka 9 GWh i konsesjonskraft fra Røssåga-anleggene. Deler av dette volumet er tildelt i konsesjon gitt før 10. april 1959 og deler av volumet er tildelt i konsesjon gitt etter 10. april 1959.

- Nordland fylkeskommune tar ut den kraften som kommunene ikke tar ut. Etter utvidelsen i Nedre Røssåga fikk fylkeskommunen et prishopp på cirka 5 millioner kroner på sin konsesjonskraft.

Det er svært uheldig at utbygginger som gagnar hele samfunnet samtidig skal føre til økte utgifter for den fylkeskommunen/kommunen som er vert for utbyggingen. En slik konsekvens vil være i strid med formålet, slik det er angitt i forarbeidene, og i Sira-Kvina I-dommen, jf Rt-1978-1430 der det framgår klart at formålet med å endre prisbestemmelsen var å sikre utbyggingskommunene konsesjonskraft til en rimelig pris.

Også forenklingshensyn taler for en sammenslåing av prisregimene. Det er en kjensgjerning at det er vanskelig for kommuner og fylkeskommuner å kontrollere prisberegningene som gjøres av kraftselskapene, særlig i kombinasjonssaker – hvor det ikke uten videre er klart hvilke kostnader som knytter seg til hvilke deler av en utbygging.

Det hadde vært langt enklere også å følge opp selvkosten dersom den ble satt til OED-pris.

Etter kommunenes syn viser de brå endringene i pris fra ett år til et annet, som følge av en utbygging, at individuell selvkost er en beregningsmåte som ikke bør videreføres. Når OED har mulighet til å endre beregningsmåten i en revisjonssak, bør det derfor innføres ett prisvilkår for hele reguleringen. De økonomiske virkningene for konsesjonær (her Statkraft) er i et lengre perspektiv – som disse sakene må vurderes i – heller positive enn negative når det gjelder administrative kostnader ved beregninger og oppfølging.

Kommunenes hovedpoeng er at det vil innebære en betydelig forenkling og dermed ressursbesparelse å gå over til ett prisregime. En slik overgang er også svært viktig for kommunene, for å unngå de tilfeldige og store endringene en utbygging kan få for kommunenes økonomiske situasjon. For konsesjonær, som gjerne har flere konsesjoner, vil prisene uansett jevnes ut. En overgang til OED-pris vil med andre ord forenkle systemet og sikre likebehandling mellom kommunene og kraftprodusentene på lengre sikt.

En høy individuell selvkost – og det individuelle selvkostregimet som sådant – er ikke i tråd med det bærende hensynet bak konsesjonskraftordningen.

3.3 OEDs praksis og formålet med den tilsier at prisvilkåret må revideres i Røssåga-konsesjonen

Kommunene viser til at OED har hjemmel til å endre ethvert vilkår i en revisjonsprosess, så lenge endringen ikke gjelder «konsesjonens gjenstand». OED har i Skjerka-saken³ argumentert godt for departementets vide adgang til å endre vilkår i konsesjonene i en revisjonssak.

Kommunene mener at konsesjonsmyndighetene har hjemmel for å legge til grunn OED-pris i alle typer revisjonssaker, dvs. uavhengig om det er tale om såkalte kombinasjonssaker eller rene revisjonssaker. Slik kommunene forstår OED, er en kombinasjonssak en sak der det både er revisjon og en ny utbygging/konsesjon. I denne saken er det konsesjoner fra både før og etter 10. april 1959 og en omfattende utvidelse av Nedre Røssåga i revisjonsperioden. Kommunene mener at OEDs praksis med å gå over til ett prisregime i kombinasjonssakene, også må følges i denne saken. Bakgrunnen for det er at kommunene har sett på vilkårssettene i de sakene som er revidert, og ikke funnet eksempler på at myndighetene etter en gjennomført revisjon beholder to prisregimer i samme regulering. Begrunnelsen for å endre prisregimet til ett felles regime i kombinasjonssakene er at det er en forenkling. I Skjerka-saken skriver staten i sitt sluttinnlegg av 17. mars 2021 til Borgarting lagmannsrett:

«Det presiseres for ordens skyld at staten er av den oppfatning at OED rettslig sett har adgang til å endre prisvilkåret i alle sakstypene, men OED har i praksis valgt å bruke adgangen kun i fornyelse – og kombinasjonssakene. Hovedbegrunnelsen for dette er forenkling; endringen medfører ett felles vilkårssett i stedet for to, OED-pris er samlet sett et enklere system å administrere og antas å være mindre konfliktskapende enn de eldre prismodellene.» (Uthevet her.)

OED mener altså selv at det er poeng å ha ett vilkårssett framfor to og at OED-pris samlet sett er enklere og mindre konfliktskapende enn individuell selvkost.

OED har fremhevet forenklingshensynet ved flere anledninger. I Ot.prp. nr. 43 (1989–1990) side 72, understreker OED at det med de nye reglene om gjennomsnittlig selvkost «går (...) inn for å forenkle reglene om konsesjonskraft i størst mulig grad».

Når OED har en bestemt oppfatning av at en type ordning er bedre enn en annen samtidig som det ikke er rettslig begrensinger for å gå over til den beste ordningen, mener kommunene at OED må treffe vedtak om å gå over på OED-pris. I denne saken er det i tillegg gjennomført en stor utvidelse av Nedre Røssåga, som ble prioritert før revisjonssaken, og som førte til at selvkosten økte betydelig. Kommunene har gjennomgått OEDs praksis i revisjonssakene, og det er ingen reviderte konsesjoner som har to vilkårssett for konsesjonskraftprisen. Slik sett er overgang til OED-pris i Røssåga-saken ikke i strid med OEDs tidligere praksis; en overgang vil tvert imot være i tråd med forenklingshensynet som er grunnlaget for OEDs praksis i kombinasjonssakene.

Kommunene mener at slutningen fra OEDs vide myndighet til å vedta nye vilkår og OEDs praksis i revisjonssakene, må være at Røssåga-revisjonen munner ut i ett vilkårssett og at konsesjonskraftprisen settes til OED-pris.

Kommunene understreker til slutt at all konsesjonskraft i hele landet bør tas ut til OED-pris, og at det er hovedargumentet for også å endre prisvilkåret i denne saken. I tillegg kommer den likheten med kombinasjonssaker som denne saken er og det faktum at dersom prisvilkåret ikke endres i denne saken, vil konsesjonskraften fortsatt måtte tas ut til to ulike priser i én og samme regulering.

4 Økonomiske vilkår som avbøter miljølemper som skyldes reguleringen

4.1 Rettslig om økonomiske vilkår i revisjon

En revisjonsprosess omfatter alle vilkår i konsesjonen. OED har i sine retningslinjer fra 2012 skrevet at det skal «helt spesielle hensyn [til] før det kan være aktuelt å pålegge næringsfond og andre økonomiske vilkår». I de sakene som er revidert, viser OED ofte til denne formuleringen.

Kommunene mener at rettsregelen om revisjon må forstås videre enn i OEDs retningslinjer, og har etterlyst at dette spørsmålet gjøres til gjenstand for politisk avklaring gjennom forskrifter. Kommunene mener at de kvalifikasjonskrav OEDs retningslinjer oppstiller – «helt spesielle hensyn» – er uten forankring i forarbeidene og loven. I Ot.prp. nr. 39 (1958) finnes det ikke spor av en slik innsnevring av revisjonsregelen. I Ot.prp. nr. 50 (1991–1992), side 47, står det om revisjonsregelen:

«Vilkårenes innhold vil bli å fastsette ut fra konsesjonsmyndighetens vurdering av hva som er ønskelig og nødvendig på revisjonstidspunktet. Det må tas i betraktning at alle skjerpelser i utgangspunktet medfører dyrere kraftproduksjon. For de fleste vilkår vil en skjerpelse kun føre til økonomisk belastning for konsesjonæren (eks, konsesjonsavgifter, næringsfond og naturvern-vilkår), mens en skjerpelse i form av nytt/strengere vilkår om minstevassføring også vil medføre produksjonstap som vil kunne få betydning for landets totale kraftproduksjon. Dette tap må veies mot den miljømessige vinning.

Revisjonen kan omfatte vilkår av høyst forskjellig karakter. Etter departementets oppfatning har det derfor lite for seg å forsøke og angi konkret hvilke endringer eller nye vilkår som i fremtiden kan bli aktuelle. Det vil avhenge av hvilke forhold som gjør en endring påkrevet eller ønskelig (ny lovgivning, endringer i samfunnsoppfatningen, interessekonflikter, nye skader eller ulemper, økologiske, hydrologiske eller økonomiske forhold etc.). Det kan likevel tilføyes at manøvreringsreglementet utgjør en del av konsesjonsvilkårene (jfr. § 12 nr. 12) og kan gjøres til gjenstand for revisjon. Endringer i manøvreringsreglementet vil være særlig aktuelt for eldre konsesjoner.»

Uttrykket «spesielle hensyn» er ikke benyttet i forarbeidene i forbindelse med å fastlegge terskelen for når man kan sette økonomiske vilkår.

Kommunenes syn er derfor at det ikke er noe rettslig grunnlag for å snevre inn adgangen til å endre økonomiske vilkår til der det er «spesielle hensyn». Tvert imot fremgår det i sitatet ovenfor fra Ot.prp. nr. 50 (1991–1992) på side 47 at for de fleste vilkår vil en skjerpelse «kun» føre til økonomisk belastning.

Kommunene mener å ha krav på et fond til fiske-, vilt- og friluftsliv/miljøfond på grunn av de enorme inngrepene som er gjort i reguleringsområdet og fordi kommunene ikke tidligere er kompensert for dette. Det er hevet over tvil at naturinngrepene er spesielt tunge i Røssåga-utbyggingen.

4.2 Hvordan kommunene faktisk er berørt av reguleringen

I høringsuttalelsen til revisjonsdokumentet har kommunene beskrevet hvordan reguleringen har påvirket særlig områdene rundt reguleringsmagasinene, men også nedstrøms. Beskrivelsen underbygger hvor omfattende og inngripende Røssåga-

reguleringen har vært for de områdene og menneskene som er berørt av reguleringen. Det samme gjør de beskrivelsene som ble forelagt Stortinget i ulike proposisjoner i forbindelse med at statsreguleringen ble planlagt og gjennomført.

Bakgrunnen for reguleringen var i sin tid at kraften fra Glomfjordutbyggingen skulle gå til Norsk Hydro i stedet for til jernverket i Mo. Dermed måtte jernverket få alternativ kraft, og Røssåga var den beste kraftkilden til dette formålet. Utbyggingsplanen ble lagt fram i St.prp. nr. 34 (1949). Kraften skulle følgelig føres ut av kommunene som kraftkildene lå i og disponeres til statlig industrivirksomhet. Herredsstyret for Korgen kommune skrev i sitt vedtak 31. oktober 1952:

«Herredsstyret vil framholde at Staten ved denne utbygging og regulering ikke bare disponerer over kommunens (og landsdelens) viktigste kraftkilde, men også over den eneste kraftkilde av betydning som er egnet for utbygging innen kommunen. Da det er forutsetninga at krafta, eller iallfall en vesentlig del av den, skal føres ut av kommunen og disponeres av en industriell bedrift (A/S Norsk Jernverk) beliggende utenfor kommunen, blir Korgen kommune ved denne utbygging avskåret fra de fordeler som ei utbygging av vassdraget ellers måtte ha medført for kommunen.»

Utover 1960-tallet fikk jernverket i Mo i stedet sin kraftforsyning fra Rana-verkene, og kraften fra Røssåga ble overført til aluminiumsverket i Mosjøen. Det er også spesielt med Røssåga-reguleringen at oppsitterne rundt Røssvatnet fikk beskjed om at det ville ta tre år å fylle magasinet, men magasinet var fullt allerede den første høsten, slik at oppsitterne ikke rakk å forberede seg på den voldsomme vannstigningen. De eiendommer som var rundt Røssvatnet fikk svært lav erstatning for tapt areal og fiske i innsjøene ble aldri erstattet på grunn av de spesielle eiendomsforholdene rundt magasinene. En betingelse for at oppsitterne fikk kjøpe ut sine eiendommer var nemlig at de måtte finne seg i regulering uten erstatning.

Røssvatnet, som Røssåga kommer fra, var før utbyggingen 189 km² stort. Etter utbyggingen er innsjøen Norges nest største innsjø med 219 km² areal; reguleringen har ført til en massiv oppdemming av areal rundt Røssvatnet.

Røssvatnet er såkalt lavlandsmagasin i den forstand at det både var og er bosetting rundt vannet. Strandlinjen rundt Røssvatnet og Tustervatn er cirka 220 km lang etter oppdemming. Ifølge St.prp. nr. 47 (1954) Om reguleringsbestemmelser for statsregulering av Røssåga ville cirka 15 000 daa bli neddemmet og gjennomsnittlig 75 meter bredde av strandlinjen ville forsvinne. Ved Stormyra regnet man med at et areal på cirka 5 000 daa ville bli neddemt.

NVE skriver i sin innstilling på side 7 at:

«Røssvatn har større samfunnsmessig betydning enn for majoriteten av reguleringsmagasin i Norge. Derfor har vi ikke anbefalt at det fastsettes magasinrestriksjoner. Magasinets størrelse gjør det vanskelig å finne avbøtende tiltak, som reduserer de negative virkningene av reguleringen for lokalbefolkningen og allmenne interesser. Vi mener det da er rimelig at konsesjonæren bidrar til å gjennomføre tiltak som er egnet til å forbedre miljøforholdene andre steder i kommunene.

NVE anbefaler at det pålegges konsesjonæren å yte tilskudd til et fond, ved årlige utbetalinger på 150 000 kr, som skal fremme fisk, vilt og friluftsliv i kommunene.»

Det er riktig som NVE skriver at Røssvatnet har større samfunnsmessig betydning enn de fleste andre reguleringsmagasiner i Norge, også utover kraftproduksjonen. Som lavlandsmagasin er det betydelige brukerinteresser i og rundt Røssvatn. Med de voldsomme inngrepene som reguleringen fører med seg og de manglende avbøtende tiltak, mener kommunene at et fond til opphjørp av fiske-, vilt- og friluftsliv på kr 150 000 årlig er altfor lavt. Strandsonen som er hardt påvirket er på hele 22 mil! Det er absolutt ingen forholdsmessighet mellom den verdiskaping naturinngrepene og reguleringen gir opphav til og det fondet NVE har anbefalt. Sammenholdt med innvilga fond til opphjørp av fisk, vilt og friluftsliv ved tidligere og mer begrensa reguleringer, står ikke et felles beløp på kr 150 000.- pr. år for hele Røssvatnet i forhold til inngrepene ved reguleringen.

I denne spesielle saken må de årlige fondstilskuddene settes langt høyere. Kommunene har fremmet et krav på 1 million kroner årlig til et fiske-, vilt- og friluftsfond og 50 millioner kroner som en engangsutbetaling til et miljøfond. Begrunnelsen fremgår i punkt 4.3. og 4.4 nedenfor.

4.3 Kommunene krever et fond til opphjørp av fiske-, vilt og friluftsliv

NVE innstiller på kr 150 000 årlig til et fiske, vilt- og friluftslivfond. Kommunene mener det er altfor lite sett hen til de store arealene som i kommunene er påvirket av vannkraftregulering.

Kommunene viser til at fisket i Røssvatnet aldri er erstattet, fra kommunenes høringsuttalelse (arbeidsgruppa) til revisjonsdokumentet på side 6:

«Som nevnt under punkt 8.1 har det aldri vært utbetalt erstatning for tap av fiske i Røssvatnet. Bakgrunnen for dette var at skjønnen i 1955 kom til at allmennheten benyttet vannet så lite at de hadde ikke lidt noe tap av betydning. Skjønnen slo fast at det var oppsitterne rundt vatnet som hadde lidt tapet, men de hadde fraskrevet seg all rett til erstatning i forbindelse med reguleringen som et vilkår for å få kjøpe de festa gårdene sine fra staten..... Resultatet ble avgrenset til at Landbruksdepartementet (nå

Miljødirektoratet) fikk hjemmel til å pålegge tiltak for opphjør av fisket – en hjemmel som ble avgrenset økonomisk på 80-tallet til at samfunnsnyttene må være større enn kostnadene.

Røssvatnkonsesjonen ble utvidet i 1964/65 til å omfatte regulering av Bleikvatnet med 21,5 m, samt overføringer fra Vefsna-vassdraget fra Hattfjelldal og Grane. I denne forbindelse ble det heller ikke gitt erstatning for tapt fiske i de nye magasinene.

Ved Bjerka-Plura-konsesjonen i 1962 fikk Rana og Hemnes kommuner tilkjent fiskefond som i dag utgjør ca kr. 43 000.- pr år til Hemnes. I 2007 fikk Hemnes kommune tilkjent et fiskefond på kr. 40 000.- pr. år i forbindelse med Kjensvatn-utbyggingen. Disse fiskefondene har derfor ingen ting med Røssåga-utbyggingen å gjøre!

Arbeidsgruppa mener at både på bakgrunn av den uretten som ble begått for snart 60 år siden og det tapet allmennheten nå har ved sin omfattende bruk av Røssvatnet, så er et fond for tap av fiske høyst berettiget både for Hattfjelldal og Hemnes kommuner. Stortingets behandling av lovendringen som åpnet for revisjon av gamle, varige konsesjoner åpner for at det kan gis økonomisk kompensasjon – spesielt ved eldre, nedbetalte anlegg. En modernisering av vilkårene må i tillegg gjenspeile noe av konsekvensene av dagens bruk, og skal kriteriet fra OED om at det «må foreligge helt spesielle hensyn» i hele tatt gjelde – så må det være her.»

Det er ingen tvil om at fisket i Røssvatnet og Tustervatn var av svært stor verdi for lokalbefolkningen. I St.prp. nr. 47 (1954) er verdien av fisket nærmere beskrevet av Fiskerikonsulenten for Nord-Norge:

«De fiskeslag som har økonomisk betydning i vassdraget, er laks, aure og røye. Av disse fins laks bare nedafor Sjøfossen, mens auren fins som sjøaure nedafor Sjøfossen, som innlandsaure over hele vassdraget. I Tustervatnet og Røssvatnet er røye det viktigste fiskeslaget. Både den og auren er av god kvalitet. Røssvatnet er ikke noe særlig produktivt vatn, men p. g. av den store vidda er verdien av fisket meget betydelig. I høve til størrelsen er Tustervatnet et verdifullt fiskevatn. Innlandsfisket betyr en god del både som sportsfiske og matfiske. Nedafor Sjøfossen har laksen stor betydning, og fisket er her av stor verdi.» (Uthevet her.)

Reguleringen av innsjøene i kommunene preger også sterkt muligheten for utøvelse av friluftsliv. Reguleringene vanskeliggjør bruk av båt og brygger og skaper usikre forhold for ferdsel på isen om vinteren.

I NVEs innstilling på nye vilkår for Tokke-Vinje-reguleringen er det foreslått en årlig utbetaling på kr 200 000 til fiske-, vilt- og friluftsliv. Kommunene mener det ikke er noen grunn til at beløpet som Statkraft pålegges å utbetale årlig i forbindelse med Røssåga-reguleringen, skal være lavere enn beløpet som er foreslått i Tokke-Vinje, snarere tvert

imot. Kommunene viser til at beløpet uansett er for lavt sett hen til de spesielle forholdene som gjør seg gjeldende i en så voldsom regulering som Røssåga-reguleringen er.

På grunn av de reduserte mulighetene til å utøve fiske og friluftsliv rundt reguleringsmagasinene, mener kommunene at det er nødvendig med en årlig utbetaling på 1 million kroner til både avbøtende og friluftsfremmende tiltak som regulanten ikke vil få pålegg om i og rundt magasinene, og for å understøtte friluftsliv mv. i andre deler av kommunene.

4.4 Kommunene krever et miljøfond

Kommunene har i revisjonssaken krevd et næringsfond. Næringsfond er i realiteten ment som et «miljøfond» og kommunene bruker betegnelsen «miljøfond» i denne høringsuttalelsen.

NVE avviste kommunenes krav om næringsfond under henvisning til at det ikke er «helt spesielle hensyn» i denne saken. – Kommunene er sterkt uenige i dette, og ser frem til å påvise dette under den forestående befaringen.

Som nevnt mener kommunene at OED har rettslig adgang til å pålegge vilkår om miljøfond. Det er ikke riktig å avvise kravene fra kommunen ved bare å vise til at det ikke er «helt spesielle hensyn» som gjør seg gjeldende. Ut fra kommunenes ståsted er det i alle tilfelle vanskelig å forstå hva som skal til for å være «helt spesielle hensyn» dersom Røssåga-reguleringen ikke når denne terskelen. I tillegg er Røssåga-anleggene som var omfattet av den opprinnelige konsesjonen, nedskrevet for lengst, noe som har betydning for hvor langt myndighetene kan gå i å pålegge vilkår, jf. forarbeidene til lovendringen i 1992.

Prinsipielt vil kommunene også å vise til den enorme kraftproduksjonen som foregår i reguleringsområdene – mer enn 3 TWh/år – og at all økt nedbør og økt tilsig i reguleringsområdene har kommet regulanten til gode i form av økt kraftproduksjon. Vannet som strømmer gjennom turbinene, er langt mer enn det konsesjonær regnet med da reguleringen i sin tid ble vedtatt. Det økte tilsiget kan regulanten benytte fritt innenfor sin regulering til tross for at konsesjonen i sin tid ikke tok høyde for det økte tilsiget. For så vidt kan man stille seg spørsmålet om det er riktig at alt dette vannet kan brukes av regulanten uten at en fordeling av vannet mellom ivaretagelse av hensyn til naturmiljøet og hensynet til fornybar kraft er nærmere vurdert. Så vidt kommunene er kjent med har produksjonen økt mye som følge av det økte tilsiget. Hvis vi legger til grunn 60 års midlere produksjon 1931–1990 så var potensialet 2 449 GWh. Basert på serien 1970–1999 er potensialet 2 843,7 GWh. Kommunene antar at mye av det økte tilsiget er tilsig som Statkraft drar nytte av i produksjonen.

Kommunene mener at mer av dette vannet må komme miljøet til gode. Der det ikke lar seg gjøre, må den tapte miljøverdien kompenseres gjennom økonomiske midler som til en viss grad kan avbøte de tapte miljøverdiene og det faktum at regulanten råder over alt vann i reguleringen på bekostning av andre interesser.

Røssvatnet skulle opprinnelig være et flerårsmagasin. Med de endrede markedsforhold for salg av kraft, har også måten Statkraft produserer kraft fra Røssåga-reguleringen endret seg betydelig. Kjøringen av magasinene har endret seg, og det har gitt konsesjonær økte muligheter for inntjening som ikke var påtenkt da Røssåga-reguleringen ble bygget.

Videre har utvidelsen av Nedre Røssåga ført til at overløp av vann fra Stormyrbassenget og ut i Røssåga er vesentlig redusert. Tidligere var det slik at i år med mye nedbør, så ble det overløp fra Stormyrbassenget sånn at det ble at vanngjennomstrømming i elveløpet fra Stormyrbassenget og ned til samløpet. Nå kan vannet i stedet produseres på i Nedre Røssåga, uten at miljøet får noen kompensasjon for det «tapte» vannet som ellers rensket opp elveløpet.

Konsesjonene til regulering i Røssåga ble gitt før reglene om næringsfond kom inn i loven i 1969. Kommunene mener at det i lys av revisjonsreglene er formålstjenlig i stedet å kreve et miljøfond. Som begrunnelse for dette viser kommunene til argumentene for fiskefond ovenfor og særlig argumentet om at alt økt tilsig og alt fremtidig tilsig ikke tilgodeser naturinteresser, men til evig tid vil være båndlagt til konsesjonærens bruk. Videre er det et svært sentralt krav for kommunene å få magasinrestriksjoner av hensyn til allmenhetens bruk av magasinene om sommeren. Dersom dette kravet ikke innfris i den endelige konsesjonen, må det kompenseres for ved å gi kommunene et større miljøfond.

Miljøfondet skal både bidra til å forbedre miljøforholdene i kommunene og avbøte de negative virkningene av reguleringen.

Kommunene mener at størrelsen på miljøfondet må være 50 millioner kroner. Kommunene kan kun benytte avkastningen av fondet, hvilket innebærer om lag 1 million kroner årlig (tilsvarer 2 % avkastning). Kravet må sees i sammenheng med den betydelige produksjonen og den fordelen kraftutbygger har av et magasin nærmest uten restriksjoner. Kommunene mener derfor at kravet er forholdsmessig. Videre må kravet sees i sammenheng med den betydelige tiden som konsesjonsmyndighetene har brukt på revisjonssaken og at det er 30 år til neste revisjon."

Nordland fylkeskommune

Nordland fylkeskommune har i brev av 24.03.2021 gitt følgende uttalelse:

"Konsesjonskraft

Fylkesrådsleder støtter kommunenes krav om at konsesjonskraftpris fastsettes som OED-pris for nye Nedre Røssåga vannkraftverk og ber Olje- og energidepartementet om å ta kravet til følge i sin behandling av saken.

Fylkesrådsleder mener at revisjonen også gir anledning til å revidere økonomiske forhold. Bygging av nye Nedre Røssåga ble gjennomført uten ny konsesjonsbehandling. Anlegget fikk dermed ikke konsesjonskraftpris fastsatt etter OED-pris slik praksis har vært for nye utbygginger etter 1959. Den pågående revisjonen gir anledning til å rette opp i dette.

En revisjon er ment å innebære en modernisering eller ajourføring av konsesjonsvilkårene. Fylkesrådsleder mener at det er naturlig at revisjonen medfører en oppdatering av konsesjonskraftpris for nye Nedre Røssåga kraftverk til OED-pris. Dette spesielt siden Nedre Røssåga bør sees som et nytt kraftverk og i utgangspunktet burde vært underlagt ny konsesjonsbehandling.

Vannforskriften

Fylkesrådsleder støtter kommunenes ønske om slipp av minstevannføring mellom Stormyrbassenget og Korgen, og ber OED om å vurdere tiltak for å bedre miljøtilstanden i den sterkt modifiserte vannforekomsten «Røssåga mellom Langforsen og Stormyrbassenget».

NVE har ikke sett det som nødvendig å vurdere tiltak i disse vannforekomstene for å nå miljømål etter vannforskriften. Dette fordi miljømålet ved godkjenning av gjeldende vannforvaltningsplan var

satt til å være det samme som miljøtilstanden. Det foreligger nå oppdatert kunnskap om elven og miljømålet er ikke lengre det samme som miljøtilstanden.

Fylkesrådsleder mener at OED bør legge oppdatert kunnskap til grunn for behandling av NVEs innstilling. Det bør derfor vurderes å innføre slipp av minstevannføring for å bedre miljøtilstanden i denne delen av vassdraget."

Naturvernforbundet i Rana og Omegn har avgitt uttalelse i brev av 27.08.2021:

"Generelt vil Naturvernforbundet påpeke at revisjonsprosessen har tatt lang tid og at det har vært krevende å holde tråden i arbeidet. Det har vært mange små og store milepæler underveis i arbeidet. Her kan vi spesielt nevne utredningene og diskusjonene rundt minstevannføring og omløpsventiler. Naturvernforbundet klaget i sin tid på NVEs vedtak om at byggingen av nye nedre Røssåga kraftverk ikke utløste en konsesjonsbehandling iht dagens standarder. OED valgte å ikke ta klagen til følge og slo fast at bygging av nytt kraftverk ville ivareta miljøet og allmenne interesser. Daværende statsråd Borten Moe uttalte i 2012 i forbindelse med vedtaket at:

- Hensynet til miljø og andre allmenne interesser ivaretas ved de forutsetninger som er satt for gjennomføring og drift av det nye kraftverket. Nytt kraftverk i Nedre Røssåga gjelder en begrenset del av vassdraget som også inngår i den pågående revisjonen av hele reguleringsstillatelsen.

Etter 2012 har også Øvre Røssåga blitt rustet opp med nye vannveier. Hadde det samlede bildet av opprustningen av Røssåga-anleggene vært kjent i 2012, mener Naturvernforbundet at vår klage hadde stått langt sterkere. Løftene om at allmenne interesser og miljøverdiene i og langs vassdraget ville bli ivaretatt gjennom revisjonen må tas på alvor og gjenspeiles i sluttresultatet. Resultatet av revisjonen må ivareta allmennheten og gi rammer for drift og miljøvilkår som er like gode som ved en tilsvarende konsesjon gitt i dag.

Kommentarer med utgangspunkt i befaringen

Åkervika

Her ble det tatt opp utfordringer med vannstandsvariasjoner og erosjon langs Røssvatnet. Oppsitterne langs vatnet fikk i praksis ingen erstatninger i forbindelse med reguleringa av Røssvatnet. Dette er en historie som fremdeles skaper bitterhet og praktiske problemer. Forbygginger av vatnet er det lite av, og erosjonen påvirker kulturminner, infrastruktur, landbruksarealer og annet negativt. NVE har midler til forbygging av erosjonsskader, men budsjettet er begrenset. Derfor prioriterer NVE bebygde områder og viktig infrastruktur. Landbruksarealer og kulturminner er ikke prioritert. Sett i lys av historien, er det rimelige krav oppsitterne ved Røssvatnet fremmer. OED bør ta et overordnet ansvar for at avbøtende tiltak kommer på plass. Et pålegg til regulanten om å få gjennomført en kartlegging av hvilke deler av strandsonen som bør forbygges (inkludert landbruksareal) kan være et første steg. For å bøte på problemene erosjonen skaper må oppdatert kunnskap om utfordringene på plass.

Stormyrbassenget

Stormyrbassenget er et magasin etablert i et område som også kalles Avan. Avan var et biologisk rikt skogs- og våtmarksområde med Røssåga i sentrum. Stormyrbassenget inneholder fremdeles store biologiske verdier. Men å hevde at området er «forbedret» etter reguleringa er mer et uttrykk for endringsblindhet enn noe annet. Sannheten er at vi mangler dokumentert status for området før utbygginga. Etableringa av Grøftrem skogreservat kan gi en indikasjon på at oppmerksomheten om kvalitetene i området var stor også på starten av 1900-tallet. Området ble fredet i 1905, og er med det det eldste skogsreservatet i Norge – Norges første «nasjonalpark». Reservatet er lite, ca 45 daa, men består til gjengjeld av urskog da det har fått stått uberørt av hogst i mange hundre år. Helt spesielt i natursammenheng er det også at reservatet består av gammel granskog på høyproduktiv kalkmark.

Stormyrbassenget er foreslått holdt stabilt ved vanlig drift, men har en reguleringshøyde på 6 m. Statkraft forsikrer at de ikke vil benytte seg av denne reguleringsmuligheten unødig og holde vannet mest mulig stabilt. Vi betviler ikke dette. Spørsmålet rundt reguleringshøyde og fleksibilitet er av mer prinsipiell karakter. Reguleringshøydene for magasinene knytta til utbygginger foretatt på 1950-1970-tallet tar høyde for unntakssituasjoner f.eks ved behov for utbedringer ved anleggene mv. Slik er det også for Røssåga-reguleringen. Konteksten disse konsesjonene var gitt i, var at driften av anleggene skulle gi stabil strømforsyning til befolkninga og industrien. Disse ytre rammene rundt drifta av anleggene har endra seg. Konsekvensen er at regulanten sitter med en fleksibilitet opprinnelig tenkt knytta til unntakssituasjoner som i dagens kontekst kan benyttes for å maksimere inntjeningen ved strømproduksjonen i et kommersielt energimarked. Dette gir altså helt nye utfordringer som ikke ble vurdert da opprinnelig konsesjon ble gitt. Naturvernforbundet mener derfor at regulanten må få tydelige rammer for drifta som sikrer at miljøverdiene blir ivaretatt gjennom manøvreringsreglementet for anlegget, også for Stormyrbassenget.

Stormyrbassenget-samløp Bjuråga

Naturvernforbundet mener dette området må kartlegges med tanke på økologisk potensial og avbøtende tiltak. Det er et område brukt til friluftsliv, bla er det fine kalksteinsgrotter ved elva. Under befaringen ble det nevnt at det er vannføring på 13m³/sek i dette området? Vi regner med at dette er en misforståelse ettersom elvestrengen har svært lite vann fra Fallforsdammen ned til samløp Bjuråga(Brygfjelldal).

Bilde fra området oppstrøms samløp Bjuråga

Sjøforsen-Sørfjorden(Anadrom strekning)

Her vil vi slutte oss til NVE sin innstilling. Foreslått minstevannføring på 30m³/sek, ramping og smoltutvandringsflom er tiltak som vil bidra til en økologisk tilstand som gir muligheter for en selvrekutterende laksestamme på sikt. Standardvilkår gir muligheter for fortsatt arbeid med å kombinere laks og kraftproduksjon på en best mulig måte. Vi kan slå fast at deler av de avbøtende tiltakene som er forsøkt ikke har fungert. Tiltakene som har effekt er biotopiltak og vannføring som sikrer naturlig produksjon av laks i elva. Smoltutsettinger har også en viss effekt, men aller viktigst er det at vi skaper gode gytemuligheter og oppvekstvilkår for laksen på anadrom strekning gjennom biotopiltak og miljøtilpasset drift av kraftverket."

Åkervik Grendelag, Grubben Grendelag og Varntresk Grendelag har i brev av 24.10.2021 gitt følgende innspill:

«Blant oppsitterne rundt Røsvatnet er det en almen oppfatning at skjønnen som ble gjort i forbindelse med oppdemminga av Røsvatnet var et overgrep ovenfor oppsittere. På den tiden var respekten for ingeniørene fra Oslo såpass stor at det var ytterst få som ytret seg

mot det som ble foreslått. Der er mange historier som har blitt fortalt oss etter prosessen med «billighetserstatningen».

Det hevdes at reguleringa av Røsvatnet representerer den største oppdemmingen i bebodd område i Nord-Europa. Neddemminga i 1957 tok med seg minst 905 mål dyrka mark, der 23 bruk måtte fraflyttes og hele 72 bruk fikk redusert sine produksjonsareal. I sum gikk dette ut over mange familier, med et folketall på flere hundre. Det ble ikke foretatt arkeologiske undersøkinger, og blant annet gravplasser ble satt under vatn. I tillegg ble oppdemmingen igangsatt ett år tidligere enn bestemt og det ble ikke tid til skogrydding i de neddemte områdene. Skogen på statens land ble stående i lang tid, men det ble gjennomført litt rydding på 1970-tallet. Det ligger fremdeles mye nedfallsskog i strandsonen. Dette har ført til skader på båter og fiskeredskaper i hele perioden etterpå.

Omsider, 66 år etter oppdemminga får vi vilkårs revisjon og vi får anledning til å uttale oss om de negative ringvirkninger vi mener oppdemminga har ført til for oss oppsittere rundt Røsvatnet. Det er håp om at noe kan rettes opp.

Vi er fullt innforstått med at oppdemminga og de ødeleggelsene den har påført lokalsamfunnene rundt Røsvatnet ikke kan reverseres, men vi ser på mulighetene til å rette opp noen av de overgrepene som ble lokalsamfunnene til del.

Verden har endret seg mye på disse 66 årene etter at deler av flere lokalsamfunn ble satt under vann. Kravene til friluftsliv og ønsket om å bruke Røsvatnet i turistsammenheng har økt betraktelig de senere år, men vi som bor rundt vatnet er langt på vei avskåret fra å benytte vatnet i denne sammenheng. Dette gjelder også mulighet til fiskeri og problemer med tilveksten ved at gyteområdene blir liggende på tørt land ved nedtapping i vinterhalvåret. Vi krever at det blir satt ut stamfisk fra Røsvatnet, både ørret og røye, og at det etableres strengere tiltak i så måte. Det må også utarbeides digitale sjøkart som gjør ferdsel tryggere, i dag er det enkelte steder direkte farlig å benytte motorbåt siden skjær og holmer ikke er avmerket. Slike digitale kart kan enkelt tilpasses fyllingsgraden.

Kostnadene til å etablere moloer og båthavner er svært kostnadskrevende grunnet de store variasjonene i vannstanden, og vi krever at det blir etablert båthavner i de lokalsamfunnene som ligger rundt vatnet. Det innebærer mulighet til båtutsett/opptak og at det må mudres før det blir anlagt flytebrygger som takler varierende fyllingsgrad.

Utgravinger og utrasinger fører også til store utfordringer enkelte steder rundt vatnet, og da særlig i områdene rundt det såkalte «storvatnet» nord for Røsvassholmen. Av geografiske årsaker er det flere steder at bølger fra to retninger «møtes», og dette gjør utgravningene enda mer utfordrende. De senere års store variasjon av fyllingsgraden har gjort at utgravningene i hele strandsonen har eskalert, og stadig mer løsmasser graves bort og gjør at det blir liggende igjen bare store steiner og fast fjell. Båthavner som er brukt i flere tiår er gravd bort og mulighetene for å dra opp en småbåt er enkelte steder nesten umulig. Dette vanskeliggjør i stor grad båtutsett og muligheten for å bruke båt i det hele

tatt. Det gjør også strandsonen brattere for hvert år, og gjør at vannet graver seg lengre ned og inn både i utmark og dyrka mark. Vi mener det må settes inn tiltak snarest for å stanse utgravingene, og at det enkelte steder også må bygges undervannsterskler nederst i strandsonen for å hindre løsmasser å bli dradd ut på dypt vann. Slik kan en del av utgravingene bremses. Særlige utfordringer er det ved utløpet av Mølhusbekken, samt på gården Grannes ved Åkervik.

Vi ser på Statkrafts tilbud til kommunene Hattfjelldal og Hemnes som et hån mot oss som innbyggere og vi ber Olje og Energi Dep. om å sette klare konsesjonsvilkår for videre drift av anleggene slik at vi som grunneiere ikke skal tape enda mer.

Vi imøteser avgjørelsen med forventning.»

Tom Kappfjell har på vegne av flere i brev av 24.08.2021 gitt følgende innspill:

"MANGEL AV BÅTHAVN PÅ ØSTSIO

Allmenheten, oppsittere og folk med fritidsboliger mangler tilgang til vatnet. Dette gjelder strekningen fra Krutågen til Sørdal, en strekning på 30 km.

Gårdene nevnt ovenfor ligger nord for Krutneset, disse har ikke hatt tilgang til vatnet uten å måtte bære båtene, enten for hånd eller med traktor og vogn.

Etter at Statkraft nå med sin befaring i dag, åpner opp for dialog, presenterte undertegnede følgende krav til avbøtende tiltak:

Vi bor på østsiden av Røsvatnet, der vatnet har desidert største flate. Det vil si at når vatnet er maks oppdemt, og høststormene fra nordvest setter inn, da hjelper ikke de avbøtende tiltak som til nå har vært gjennomført. Forebygging med å legge stor stein i kanten på heimjordene vaskes bort. Ei heller de båt plasser og moloer som hver enkelt bygger for hånd i løpet av en sommer.

Selv de plastrede brukarene til fylkesveien over Åmåga vaskes ut.

Bekymringsmelding er sendt Nordland Fylkeskommune veiavdeling.

Åmåga har vært brukt som havn, men med dagens klima og ekstremvær, så er det et sjansespill å ha noen båt liggende ved dens bredder. Det er kun når vatnet er fullt, at det går an å kjøre under brua og opp i elva.

Det er kun lette båter på 12 til 14 fot som har vært benyttet. Disse må, som sagt, dras opp enten for hånd eller med traktor. Og det sier seg selv at garnsetting med slike båter er et sjansespill. Flere nestenulykker har vi opplevd, og en drukningsulykke hadde vi her ved Røsvatn sist sommer, 2020.

Utafor Åmåga er det muligheter for å bygge en molo samt å anlegge en båt plass for utsetting og oppbevaring av båtene sommeren igjennom.

Statkraft må, allikevel gjøre noe med den forebyggingen som fant sted for 20 år siden.

Stein til denne forebyggingen, og flere andre plasser de la storstein, det hentet de sør for Krutneseiendommen, en km kjøring etter Rv 7342. Her står halve steinskjæringa igjen, så kort transportvei for molobygging er tilstede.

De almene interesser for en molo og båthavn/båtutsett er der, da etterspørselen etter tilgang til Røsvatnet alltid har vært et tilbakevendende tema når man treffer folk etter veien. Det er vel å bra med et utkikkspunkt langs veien, men det bør tilrettelegges for noe mer enn det."

Statnett har i brev av 01.07.2021 oversendt innspill til revisjonssaken for Røssåga. Brevet er unntatt offentlighet, da det inneholder kraftsensitiv informasjon. Statnett gjør rede for Røssågaverkenes betydning for levering av systemtjenester og bidrag til disse markedene, både historisk og i dag. Røsvatn er det nest største magasinet i prisområde NO4, det sjette største magasinet i Norge målt i energi (GWh) og det tredje største målt i volum (Mm³). Opprusting av kraftverkene har økt Røssågaverkenes betydning når det gjelder levering av systemtjenester. På generelt grunnlag vises det til kraftsystemets avhengighet av fleksibel vannkraft, og at det er viktig at det ved revisjon av konsesjonsvilkår ikke gis vilkår som i for stor grad begrenser kraftverkene manøvreringsmuligheter. Dette gjelder særlig tap av fleksibilitet på grunn av begrensninger knyttet til hastighet på opp- og nedkjøring av kraftverk.

NVE har kommentert Statnetts merknader til innstillingen i brev av 14.03.2022, hvor det i hovedsak slås fast at informasjonen fra Statnett var kjent ved NVEs behandling av revisjonssaken. NVE opplyser om at Statnetts merknader knyttet til belastning av nettet som følge av eventuelle utfall i kraftstasjonene, vil være uhell/uønskede hendelser. NVE har i sine anbefalinger tatt utgangspunkt i hvilke vilkår som kan og bør knyttes til Røssåga reguleringen i en normalsituasjon. NVE viser for øvrig til de forutsetningene som ble gitt ved vurderingen av konsesjonsplikt for Nedre Røssåga kraftverk, og at disse forutsetningene er videreført i NVEs anbefaling om minstevannføring og om opp- og nedkjøring av Nedre Røssåga kraftverk. NVE påpeker at disse forutsetningene ikke har vært til hinder for utnyttelse av økt fleksibilitet i kraftverket. NVE mener avslutningsvis at de anbefalte nye bestemmelsene i manøvreringsreglementet er akseptable og håndterbare i forhold til fleksibiliteten i kraftsystemet samtidig som det har høy nytteverdi i forhold til natur og miljøinteressene.

Statkraft har kommentert NVEs innstilling som følger i brev av 24.11.2021:

«Minstevannføring nedstrøms Nedre Røssåga kraftstasjon

I forslag til manøvreringsreglement for Røssåga reguleringene er det krav til at den samlede vannføringen fra Røssågas restfelt og driftsvannføringen fra utløpet av nye Nedre Røssåga kraftverk ikke skal underskride 30 m³/s hele året. Statkraft er tilfreds med at

restfeltet inngår i kravet til minstevannføring, og det er i tråd med slik vi praktiserer vannføringen i Røssåga i dag.

I vinterperioden november til mars kan det oppstå situasjoner som kan føre til at vannet ved inntaket til Nedre Røssåga kraftverk (Fallforsen) blir så kaldt at det fryser til is på inntaksgrindene. Forutsetningene for at dette fenomenet skal skje, er komplekse, og det er betinget av vannstand, fyllingsgrad, vinterregn, nedbør generelt, temperatur og vind.

Det gamle inntaket til Nedre Røssåga kraftverk hadde nesten årlig problem med ising på inntaksristene som ga helt blokkert inntak. Statkraft har investert mye for å unngå ising, og et helt nytt inntak er etablert. Etter bygging av nytt inntak har problemet blitt mye mindre, og fram til dags dato har vi ikke opplevd blokkering av det nye inntaket. Statkraft har en instruks for å overvåke og agere når vær-situasjonen tilsier at det kan skje.

Dersom vi likevel får en blokkering av inntaket slik at det ikke går noe vann inn i tunnelsystemet, får Statkraft problemer med å opprettholde minstevannføringskravet nedstrøms utløpet av nye Nedre Røssåga kraftverk. Tappeluke ved Fallforsen vil åpnes for forbitapping av 30 m³/s, men det kan skje først etter varsling og sikring av nedstrøms vannvei. Fra forbitappingen er iverksatt til vannføringen er etablert ved Sjøforsen målestasjon, vil det gå cirka 7 timer.

Til å opprettholde minstevannføringskravet på 30 m³/s har Statkraft da kun vannet i tunnelsystemet tilgjengelig inntil forbitappingen når Sjøforsen. Det er mulig å opprettholde 30 m³/s i en periode. Deretter er det ikke forsvarlig å tappe mer på grunn av fare for ras i tunnelen, og elveløpet nedstrøms nye Nedre Røssåga kraftverk vil tørrlegges. Statkraft vil med det bryte konsesjonen i noen timer inntil forbitappingen etableres ved Sjøforsen.

For å unngå tørrlegging av elveløpet inntil forbitapping er etablert, foreslår Statkraft en prosedyre hvor vi taper 30 m³/s i en time og deretter 15 m³/s. Det vil sikre vann i elveløpet, redusere risikoen for ras i tunnelen og være gjennomførbart uten større utfordringer så lenge forbitappingen er etablert i løpet av cirka 8 timer. 15 m³/s er høyere enn alminnelig lavvannføring nedstrøms Sjøforsen i en uregulert situasjon, og forskjellen i vanddekt areal mellom 30 og 15 m³/s er bare cirka 4,4 %. Statkraft mener derfor at det er forsvarlig å redusere vannføringen til 15 m³/s i en slik situasjon.

Situasjonen som er beskrevet over, er en unormal situasjon, og det er tekniske begrensninger som gjør at Statkraft ikke vil kunne følge konsesjonen. Statkraft mener at det i en slik situasjon er bedre for fisken å redusere vannføringen i en kortere periode enn å tørrlegge elveløpet. For å unngå at Statkraft bryter konsesjonen ved blokkering av inntaket vinterstid, foreslår Statkraft følgende justering i manøvreringsreglementet:

Den samlede vannføringen fra Røssågas restfelt og driftsvannføringen fra utløpet av nye Nedre Røssåga kraftverk skal normalt ikke underskride 30 m³/s og aldri underskride 15 m³/s.

Ramping – restriksjon på vannføringsrestriksjon

NVE anbefaler å pålegge en restriksjon på hastigheten av vannføringsendringer tilsvarende gjeldende praksis: «For driftsvannføringer mellom 30 og 60 m³/s gjennom Nedre Røssåga kraftverk kan vannføringen maksimalt endres med 7,5 m³/s hvert 15. minutt. Driftsvannføringen skal holdes på 60 m³/s i minimum 15 minutter før den kan endres videre opp eller ned.»

Restriksjonen er formulert slik at det er begrensning både på opp- og nedkjøring av Nedre Røssåga kraftverk hele året. Sakte nedkjøring skal hindre stranding av fisk, og sakte oppkjøring er et varsel til sportsfiskerne som står i elva om at vannføringen vil øke. Sakte oppkjøring er slik Statkraft ser det, kun relevant i fiskesesongen fra 1. juli til 31. oktober. Statkraft er villig til å videreføre praksisen med sakte oppkjøring, men mener at praksisen ikke bør formaliseres.

Sakte oppkjøring begrenser Nedre Røssågas bidrag til balansering av kraftsystemet. Dagens praksis daterer langt tilbake i tid da tilgang på fleksibilitet i kraftsystemet var romslig. I en tid der behovet for fleksibilitet øker, mener Statkraft at sikkerhet for fiskeren kan løses med andre tiltak enn sakte oppkjøring av produksjon og foreslår derfor følgende justering i manøvreringsreglementet:

For driftsvannføringer mellom 60 og 30 m³/s gjennom Nedre Røssåga kraftverk kan vannføringen maksimalt reduseres med 7,5 m³/s hvert 15. minutt. Driftsvannføringen skal holdes på 60 m³/s i minimum 15 minutter før den kan endres videre opp eller ned.

Smoltutvandringsflom

NVE anbefaler en smoltutvandringsflom på strekningen nedstrøms Nedre Røssåga kraftverk hvor den faglige begrunnelsen er at flere studier har vist at høy vannføring gir økt overlevelse under smoltutvandringen. I forslag til nytt manøvreringsreglement er den definert på følgende måte: «Innenfor perioden 28. mai – 3. juni skal driftsvannføringen gjennom Nedre Røssåga kraftverk være minst 100 m³/s i 3 døgn i strekk.»

I innstillingen påpeker NVE at Miljødirektoratet har tatt opp behovet for en smoltutvandringsflom og at Statkraft har ikke hatt kommentarer til dette. Årsaken til at vi tidligere ikke har kommentert på dette, er at vi oppfattet smoltutvandringsflom å gjelde Leirelva som er omtalt i Miljødirektoratets høringsuttalelse av 07.04.2014, jfr. “slipp av vann for å sikre synkron utvandring av smolt”. Under punktet om Røssåga i brevet var ikke vannføringen under smoltutvandringen omtalt.

NVE skriver i innstillingen at slipp av smoltutvandringsflom ikke vil medføre et produksjonstap, men kan flytte et lite produksjonsvolum fra vinter til sommer. Statkraft vil påpeke at lokaltilsiget til Stormyrbassenget er lavere enn den anbefalte smoltutvandrings-flommen gjennom Nedre Røssåga kraftverk i de aller fleste tilsigsår. Det betyr at vi må benytte magasinert vann i Røssvatn til å oppfylle kravet, og vi får tvungen produksjon også av Øvre Røssåga i de tre døgnene.

Magasinrestriksjonen i Stormyrbassenget

Stormyrbassenget er en av Nordlands viktigste lokaliteter for fugler knyttet til våtmark. Den tillatte regulerings høyden er 6 meter, og ved å tilpasse vannforbruket i Øvre og Nedre Røssåga kraftverker best mulig, prøver Statkraft å holde vannstanden så stabil som mulig i fuglenes hekketid. Statkraft har praktisert en stabil vannstand i lang tid, og naturen har tilpasset seg det.

I forslag til nytt manøvreringsreglement står det: Vannstanden i Stormyrbassenget skal ikke underskride kote 247,4 fra isen går, eller senest 15. mai, og fram til 15. juli.

Restriksjonens hensikt er å etablere et mest mulig stabilt vannspeil i hekkeperioden for våtmarksfugl i Stormyrbassenget. Dette er spesielt viktig i den perioden fuglene ligger på reir. Fluktusjoner oppad kan ødelegge etablerte reirplasser i myrområdene selv ved kortvarige stigninger. Statkraft er enig i intensjonen med kravet, men mener at foreslått intervall (HRV-0,5 meter) er et for høyt nivå. Dagens etablerte sommervannstand er 247,0-247,5 moh, og erfaring tilsier at intervallet bør videreføres. Ved høyere vannstand kommer flytetorv på flyt og stier og etablerte steder langs vannet blir oversvømt. I tillegg ønsker Statkraft å styre etter en fast dato istedenfor «fra isen går», og i vår manøvreringspraksis bruker vi 1. mai. Statkraft foreslår derfor følgende justering i manøvreringsreglementet:

Vannstanden i Stormyrbassenget skal ikke underskride/overskride kote 247,0-247,5 fra 1. mai og fram til 15. juli.

Statkraft mener det er positivt at restriksjonen kun er formalisert i hekkesesongen. Det er en fordel å ligge med høy og stabil vannstand da det gir størst fallhøyde og produksjon. Det er ingen økonomisk gevinst for Statkraft å senke vannstanden i Stormyrbassenget uten at det er nødvendig av spesielle grunner, som vedlikehold, flomfare eller andre ekstraordinære situasjoner. Vi er enig med NVE sin uttalelse: «NVE anser det som en fordel for både regulanten og NVE at slike arbeider kan gjennomføres uten ekstra ressursbruk på å søke midlertidige fravik fra reglementet.»

Statkraft vil også påpeke at en helårlig magasinrestriksjon med ønske om høy vannstand i Stormyrbassenget hele året gjør at vi ikke kan tappe magasinet ned til LRV, noe som innebærer at magasinet ikke kan nyttes fullt ut. Restriksjoner som medfører slike konsekvenser, kan ikke pålegges i en vilkårsrevisjon.

Konsesjonskraft

Kommunene krever at konsesjonskraftpris settes som OED-pris for Nedre Røssåga kraftverk istedenfor individuell selvkost. NVE har innstilt på fortsatt selvkost da de mener at vilkår om avgifter og kraft ligger utenfor det som kan endres ved ren revisjon av vilkår. Statkraft er enig i NVE sin vurdering.

Nedre Røssåga var et gammelt anlegg som måtte rehabiliteres. Store investeringskostnader var nødvendige, uavhengig av teknisk løsning. Selvkostprisen ville, uansett løsning, økt betydelig på grunn av nødvendige oppgraderinger. Da det først skulle investeres store summer, ønsket Statkraft også å se på muligheter for å utnytte vannet på en bedre måte. Rehabiliteringen av Nedre Røssåga har økt produksjonen med 200 GWh/år samtidig som det nå er et mer fleksibelt og robust anlegg.

Selvkost varierer over tid. Historisk har kommunene tjent på det, men nå er prisen på selvkost høyere enn OED-prisen. Med tiden vil avskrivninger føre til at selvkostprisen blir lavere og kan på nytt være et gunstigere alternativ.

Isforhold i Sørfjorden

Kommunene mener at man må forvente økte isproblemer i Sørfjorden i kalde perioder på grunn av økt slukeevne i Nedre Røssåga kraftverk.

Statkraft mener at ulemper knyttet til isforholdene i fjorden allerede er gjort opp gjennom skjønn. Det ble betalt full erstatning gjennom skjønnet på 60-tallet, og da ble det også tatt høyde for slukeevne opp til 150 m³/s. Det største endringen skjedde ved selve utbyggingen, og dagens slukeevne på 165 m³/s utgjør en mindre endring.

Statkraft/NVE ble pålagt å drive isbryting i fjorden ved overskjønn 1969. Det var ikke hensiktsmessig med så omfattende isbryting, og partene (kommunene, oppsittere og NVE) inngikk en isbryteravtale i 1970. Isbryting gjøres ikke lengre i fjorden, men Statkraft er pliktig til å bryte is eller dekke kostnadene ved isbryting overfor to oppsittere som ikke signerte isbryteravtalen.

Småbåthavna ved Hemnesberget er et privat anlegg, og den ble etablert etter utbyggingen. Statkraft har ingen juridiske forpliktelser til å støtte prosjektet, men ga likevel støtte til å etablere en molo som vil avhjelpe havna mot isproblemer.

NVE vurderer å pålegge Statkraft å overvåke og dokumentere isleggingen i fjorden ved å tegne iskart i en periode på noen år framover. Dersom økt slukeevne i Nedre Røssåga medfører endringer i isleggingsforholdene i fjorden, kan NVE ta opp spørsmålet om en mer omfattende utredning til ny vurdering. Statkraft mener at det er uklart hva som er for-tilstanden ved en utredning, og det er flere forhold som påvirker isforholdene i fjorden. Klimaendringer vil for eksempel føre til temperaturendringer, og kanskje vil det påvirke isforholdene i fjorden mer enn den økte slukeevnen framover.»

NVE har kommentert Statkrafts merknader til innstillingen som følger i brev av 04.03.2022:

«Anbefalt pålegg om minstevannføring i Nedre Røssåga

Det ene forslaget til justering gjelder krav til minstevannføring nedstrøms Sjøforsen. Statkraft viser til historiske problemer med ising på inntaksgrindene til Nedre Røssåga kraftverk, som tidligere har ført til episoder med fullstendig blokkering av inntaket nesten årlig. Ved bygging av nytt inntak i forbindelse med byggingen av nytt aggregat i Nedre Røssåga kraftverk, ble det lagt stor vekt på å konstruere inntaket slik at en skulle unngå slike problemer. I tillegg overvåker Statkraft situasjonen aktivt, og regulerer driften på en slik måte at ising på inntaket forebygges når vær-situasjonen tilsier det. Det har hittil ikke skjedd at det nye inntaket har blitt blokkert av is.

Likevel mener Statkraft at bestemmelsen om minstevannføring nedstrøms Sjøforsen bør ta høyde for at slike situasjoner kan oppstå. Dersom inntaket blokkeres av is, vil det av ulike årsaker bli noen timer hvor det ikke vil være mulig å opprettholde 30 m³/s nedstrøms Sjøforsen. Statkraft beskriver en prosedyre som kan sørge for at det kan opprettholdes 15 m³/s inntil vann sluppet fra Fallfors når Nedre Røssåga, og en vannføring på 30 m³/s kan gjenopprettes. Ved å følge denne prosedyren vil en unngå at elveløpet i en periode tørrlegges fullstendig. På denne bakgrunnen foreslår Statkraft følgende justering av den anbefalte bestemmelsen: «Den samlede vannføringen fra Røssågas restfelt og driftsvannføringen fra utløpet av nye Nedre Røssåga kraftverk skal normalt ikke underskride 30 m³/s og aldri underskride 15 m³/s.»

Det vil selvsagt være svært skadelig dersom elveløpet blir fullstendig tørrlagt. Vi er imidlertid skeptiske til en slik generell omformulering av pålegget om minstevannføring. I ettertid kan det åpne seg flere mulige tolkninger av hva som er «normalt», som vi ikke ser i dag. En omformulering av bestemmelsen slik Statkraft foreslår, kan lett oppfattes av andre som en generell oppmykning av kravet om minstevannføring. Dette mener vi vil være uheldig. Blokkering av inntaket til Nedre Røssåga er en unntakssituasjon, som en må anta vil oppstå sjelden eller aldri etter bygging av det nye inntaket. Dersom det likevel skulle skje, mener vi at Statkraft både kan og bør følge den skisserte prosedyren uavhengig av om pålegget om minstevannføring justeres slik de foreslår. Vannressursloven § 5 om forvalteransvar og aktsomhetsplikt, som bl.a. sier at «Enhver skal opptre aktsomt for å unngå skade eller ulempe i vassdraget for allmenne eller private interesser» gjelder alltid, for alle vassdragsanlegg. Statkraft kan vanskelig klandres for at inntaket blokkeres av is. Dersom dette skjer, er de derimot forpliktet til å opptre aktsomt for å unngå skade og ulempe. I en slik situasjon vil det åpenbart være i strid med aktsomhetsplikten dersom de disponerer tilgjengelig vannmengde på en slik måte at elveløpet nedstrøms tørrlegges framfor å disponere vannet slik at en ikke underskriver 15 m³/s.

Vi anbefaler at formuleringen vi har foreslått angående minstevannføring i Nedre Røssåga opprettholdes.

Anbefalt restriksjon for effektkjøring (ramping)

Vi har anbefalt at restriksjoner for raske vannføringsendringer skal gjelde både ved nedkjøring og oppkjøring. Hovedbegrunnelsen for at vi også anbefalte restriksjon for oppkjøring, var flere innspill angående sikkerhet i vassdraget ved raske vannføringsøkninger. Det ble avklart med Statkraft at dette ville være i tråd med den praksisen de allerede fulgte.

Statkraft sier nå at de mener sakte oppkjøring kun er relevant i fiskesesongen fra 1. juli til 31. oktober. Statkraft er villig til å videreføre praksisen med sakte oppkjøring, men mener at praksisen ikke bør formaliseres. De viser til at sakte oppkjøring begrenser Nedre Røssågas bidrag til balansering av kraftsystemet og mener at sikkerhet for fiskeren kan løses med andre tiltak enn sakte oppkjøring av produksjon. De foreslår derfor følgende justering av vår anbefalte bestemmelse om ramping: «For driftsvannføringer mellom 60 og 30 m³/s gjennom Nedre Røssåga kraftverk, kan vannføringen maksimalt endres reduseres med 7,5 m³/s hvert 15. minutt. Driftsvannføringen skal holdes på 60 m³/s i minimum 15 minutter før den kan endres videre opp eller ned.»

Vi viser til våre generelle kommentarer angående tiltak som handler om sikkerhet i vassdrag, i vår innstilling under punktet om «Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking». Krav om sikkerhet i vassdrag reguleres både via standard konsesjonsvilkår og flere gjeldende forskrifter. Disse gir Statkraft et selvstendig ansvar for å sørge for tilstrekkelig sikkerhet for tredjeperson.

NVE er myndighet både for IK-vassdrag og damsikkerhetsforskriften. NVE kan gjennom revisjon etter IK-vassdrag og tilsyn etter damsikkerhetsforskriften se til at det foreligger skriftlige analyser av behovet for sikringstiltak. NVE kan også gi konkrete pålegg med hjemmel i vilkårene og/eller forskrift. Ut fra den sikkerhetsmessige begrunnelsen kan det være akseptabelt at restriksjonen på hastigheten for vannføringsøkninger fjernes. Statkraft vil like fullt være ansvarlig for sikkerhet for tredjeperson. Vi har ingen grunn til å tro at de ikke tar dette ansvaret på alvor.

Raske økninger i vannføringen kan også ha negative konsekvenser for bunndyr ved at de skylles nedover elva med strømmen i større grad enn naturlig (katastrofedrift). Dette er beskrevet i NINA temahefte nr. 62 - «Miljøvirkninger av effektkjøring» - fra 2016. Negative konsekvenser for produksjonen av bunndyr kan i neste omgang ha negative konsekvenser for fisk, som lever av bunndyrene. Raske reduksjoner i vannstanden, som kan medføre stranding og død for både fisk og bunndyr, anses imidlertid som vesentlig mer skadelig. Vi mener også det er rimelig å anta at den anbefalte minstevannføringen på 30 m³/s vil medvirke til å avbøte negative virkninger for bunndyr av raske vannføringsøkninger. Ved en vannføring på 30 m³/s er det meste av elvebunnen til enhver tid er vanddekt.

Den anbefalte restriksjonen for økning i vannføring ville trolig ha virket ytterligere forebyggende for negative virkninger for bunndyr. Miljøgevinsten er likevel såpass usikker, og trolig begrenset, at vi ser at hensynet til fleksibilitet i kraftsystemet kan veie tyngre i denne saken. Vi mener det kan være akseptabelt at restriksjonen på hastigheten for vannføringsøkninger fjernes.

Vi har imidlertid sett en liten brist i sammenhengen mellom vår anbefalte bestemmelse om minstevannføring og vår anbefalte bestemmelse om restriksjoner for effektkjøring. Etter vår anbefaling kan pålagt minstevannføring på 30 m³/s oppfylles ved det samlede volumet av vannføringen fra restfeltet og driftsvannføring fra Røssåga. Dette innebærer at driftsvannføringen fra utløpet av nye Nedre Røssåga kraftverk kan bli lavere enn 30 m³/s. Den anbefalte bestemmelsen om restriksjoner for effektkjøring forholder seg imidlertid til driftsvannføringen alene. Slik den er formulert, gjelder den kun ned til driftsvannføringer på 30 m³/s. Derfor bør bestemmelsen om restriksjoner for effektkjøring endres, slik at det vil være mulig å gå trinnvis ned på driftsvannføringen, helt ned til det volumet som er nødvendig for å oppfylle minstevannføringskravet. Vi foreslår derfor at bestemmelsen om effektkjøring (ramping) endres til:

«For driftsvannføringer mellom 30 og mindre enn 60 m³/s gjennom Nedre Røssåga kraftverk kan vannføringen maksimalt endres reduseres med 7,5 m³/s hvert 15. minutt. Driftsvannføringen skal holdes på 60 m³/s i minimum 15 minutter før den kan endres reduseres videre opp eller ned.»

Anbefalt smoltutvandringsflom

Vi oppfatter ikke at Statkraft har vesentlige motforestillinger mot å innføre en slik restriksjon. Vi holder fast ved anbefalingen om å pålegge en relativt høy vannføring i tre døgn sammenhengende i smoltutvandringsperioden. Vi har ingen ytterligere kommentarer til dette.

Anbefalt magasinrestriksjon i Stormyrbassenget

Vi har anbefalt at følgende magasinrestriksjon tas inn i reglementet: «Vannstanden i Stormyrbassenget skal ikke underskride kote 247,4 fra isen går, eller senest 15. mai, og fram til 15. juli.» Valget av kotehøyde er basert på hva Statkraft tidligere har oppgitt.

Statkraft er enige i intensjonen bak den anbefalte magasinrestriksjonen, men mener at kravet innebærer en for høy magasin vannstand. De oppgir nå at etablert sommervannstand er 247,0- 247,5 moh. og at flytetorv kommer på flyt, samt at stier og etablerte steder langs vannet blir oversvømt dersom vannstanden blir høyere. I tillegg ønsker Statkraft å styre etter en fast dato istedenfor «fra isen går». I sin manøvreringspraksis bruker de 1. mai. De foreslår at bestemmelsen i reglementet endres

til «Vannstanden i Stormyrbassenget skal ikke underskride/overskride kote 247,0-247,5 fra 1. mai og fram til 15. juli.»

Vår anbefaling om magasinrestriksjon i Stormyrbassenget er primært gitt av hensyn til smålom, storlom og horndykker. Alle disse hekker helt i vannkanten. De er svært sårbare for endringer i vannstanden. For vellykket hekking bør vannstanden ligge på «normalt» nivå når hekking starter, og videre holde seg så stabil som mulig på dette nivået i hele hekkeperioden.

Det er Statkraft som har kunnskapen om hvilken vannstand som er «normal» for Stormyrbassenget. Vi forholder oss derfor til de nye opplysningene om at vannstanden ikke bør overstige kote 247,5 om sommeren.

Vi viser til vår innstilling, hvor det går fram at intensjonen bak anbefalingen om å fastsette en magasinrestriksjon for Stormyrbassenget i hekkeperioden for fugl er å sikre «stabil vannstand». Vi ser at dette burde vært eksplisitt uttrykt i selve bestemmelsen. Det vil være uheldig om vannstanden i Stormyrbassenget varierer med så mye som 0,5 m i hekkeperioden. Det er imidlertid ikke praktisk mulig å holde vannstanden 100 % stabil. Derfor er det nødvendig å tillate et visst slingringsmonn. Vi foreslår at bestemmelsen justeres slik at den signaliserer tydeligere at vannstanden skal være så stabil som mulig, men kan akseptere at «LRV» og «HRV» i perioden med magasinrestriksjon flyttes til intervallet 247,0-247,5.

Vi ser også at det vil være enklere og mer praktisk å forholde seg til at perioden med magasinrestriksjon avgrenses av en konkret dato, framfor «fra isen går». Vår intensjon var å ta høyde for årlige variasjoner, samt en usikker utvikling gjennom den kommende 30-årsperioden før neste mulige revisjonstidspunkt på grunn av klimaendringer. 1. mai er et rimelig tidspunkt å starte perioden med magasinrestriksjon, som trolig vil stå seg gjennom perioden, selv om klimaendringer kan medføre at tidspunktet for når hekking starter kan komme til å forflytte seg noe fram i tid.

På denne bakgrunnen foreslår vi at bestemmelsen justeres til: «I perioden 1. mai til 15. juli skal vannstanden i Stormyrbassenget holdes så stabil som mulig. Vannstanden skal i denne perioden ikke overskride kote 247,5 eller underskride kote 247,0».

Dersom Statkraft nå har oppgitt korrekte kotehøyder for reell praksis, så vil restriksjonen gi rom for å ligge med så høy vannstand som mulig, uten å oversvømme arealer som ikke bør oversvømmes, samtidig som den sikrer at vannstanden holdes så stabil som mulig og at restriksjonen er praktisk mulig å oppfylle.

Vi kan ellers nevne at verken smålom, storlom eller horndykker har endret status ved oppdatering av rødlista, som kom i 2021. Det vil si at horndykker fortsatt er regnet som sårbar.»

IV – Departementets bemerkninger

1. Grunnlaget for revisjon av reguleringskonsesjoner

Det følger av vassdragsreguleringsloven § 8 tredje ledd at reguleringskonsesjoner kan tas opp til revisjon etter 50 år. Lovfesting av revisjonsadgangen er drøftet i Ot.prp. nr. 50 (1991-92), jf. Innst.O. nr. 66 (199-92). Av disse forarbeidene følger det at formålet med revisjonen er å modernisere eller ajourføre konsesjonsvilkårene. Revisjonen skal også gi anledning til å oppheve vilkår som har vist seg urimelige, unødvendige eller uhensiktsmessige. Revisjonen gir mulighet til å sette nye vilkår for å rette opp skader og ulemper for allmenne interesser, som har oppstått som følge av reguleringene. Hensynet til konsesjonærenes økonomi og de samfunnsøkonomiske kostnadene vil være sentrale momenter ved avveiningen av hvilke endringer som kan og bør foretas. Det må foretas en avveining mellom de fordeler et tiltak medfører og ulempene ved eventuell tapt kraftproduksjon.

Manøvreringsreglementet utgjør en del av konsesjonsvilkårene, og kan dermed revideres på lik linje med de andre konsesjonsvilkårene. Konsesjonen som sådan, slik som bestemmelser om reguleringshøyder og overføringer, omfattes derimot ikke av revisjonsadgangen.

Det fremgår videre at det kan være aktuelt å pålegge minstevannføring eller foreta justeringer av tidligere fastsatte minstevannføringer, men at en imidlertid må være varsom med å fastsette nye skjerpene vilkår om vannslipping. Dette er pålegg som vil kunne medføre store produksjonstap. Skjerpene vilkår om minstevannføring bør derfor kun fastsettes hvor spesielle hensyn tilsier slike pålegg.

2. Om Røssåga-reguleringen og konsesjoner som kan revideres

Samtykke til statsregulering av Røssåga ble først gitt i 1954. I 1960 ble det gitt samtykke til regulering av Bleikvatn og overføring av Bleikvatn til Røsvatn. Samme år ble det gitt samtykke til overføring av vann fra Vefsnavassdraget til Røsvatn.

Kgl. res. av 08.07.1954 for statsregulering av Røssåga omfatter regulering av Røsvatn med 11,2 m. Kgl. res. av 13.05.1960 for statsregulering av Bleikvatn omfatter regulering av Bleikvatn med 21,5 m. Kgl. res. av 22.12.1960 omfatter overføring av Elsvatn, Østre Fisklausvatn og Gluggvasselva i Vefsnavassdraget fra i alt 8 inntakssteder.

Tillatelsene ble gitt som samtykke til statsreguleringer, i og med at det var staten ved statsbedriften NVE Statkraftverkene som var utbygger og ikke trengte konsesjon. I dag er det Statkraft Energi AS som har tillatelsene. Tillatelsene er nå sidestilt med andre konsesjoner etter vassdragsreguleringsloven.

Felles manøvreringsreglementet for alle reguleringene ble fastsatt 22.10.1965.

3. Krav om revisjon

Advokatfirmaet Hjort fremmet i mars 2005 krav om revisjon på vegne av Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner. Kravet var begrunnet i en rekke forhold knyttet til ulempene av reguleringen. Det er bl.a. fremmet krav knyttet til manøvreringsreglementet for reguleringen, krav om minstevannføring på deler av den regulerte strekningen, om kraftverkens driftsmønster og hva gjelder magasinrestriksjoner både for Røsvatn/Tustervatn, Bleikvatn og Stormyrbassenget/Avan. I tillegg er det fremmet økonomiske krav og en rekke krav som kan knyttes til standardvilkårene som vil redusere miljøulempene og ulemper for brukere av området som er påvirket av Røssågareguleringen.

NVE vedtok 22.05.2007 å åpne for revisjon av vilkårene i Røssågareguleringen. Det forelå et revisjonsdokument fra Statkraft Energi AS i november 2013. Det er i tillegg utarbeidet flere fagrapporter. En oversikt over utredninger, notater m.m. er gitt i NVEs innstilling.

4. NVEs innstilling

NVE har 05.11.2020 oversendt innstilling hvor de har vurdert de enkelte revisjonskravene på bakgrunn av det foreliggende kunnskapsgrunnlaget.

Statkraft har hatt en praksis med slipp av minstevannføring nedstrøms Nedre Røssåga kraftverk. NVE anbefaler at denne praksisen tas inn som en bestemmelse i manøvreringsreglementet.

NVE har også avveid nytten for miljø og brukerinteresser ved å innføre magasinrestriksjoner for Røsvatn i forhold til påvirkningen på kraftproduksjon, forsyningssikkerhet og flomforhold. NVE har lagt vekt på at vannkraftverk med magasiner og reguleringsevne er viktige for det norske kraftsystemet. Magasiner med stor magasinkapasitet og god reguleringsevne, slik tilfellet er i Røssågutbyggingen, er særlig verdifulle for forsyningssikkerheten.

NVE registrerer at Røssågareguleringene har ført til betydelige miljøskader og ulemper for viktige brukerinteresser. Revisjonskravene og innkomne høringsinnspill vektlegger spesielt de negative påvirkningene ved reguleringen av Røsvatn for landskap og opplevelsesverdier for friluftsliv, båtbruk og fiske, samt en del andre forhold.

NVE mener innføring av moderne standardvilkår, herunder vilkår om naturforvaltning, vil kunne innfri flere av kravene og bidra til noe miljøforbedring. NVE går derfor inn for at det fastsettes nye og moderniserte vilkår for de tre konsesjonene, tilsvarende som for nye konsesjoner i dag. Dagens standardvilkår gir bl.a. forvaltningen hjemmel til å pålegge regulanten å gjennomføre biotopjusterende tiltak og/eller utsetting av fisk, tiltak for vilt,

kompenserende tiltak for friluftsliv og naturvitenskaplige undersøkelser eller friluftslivsundersøkelser.

NVE foreslår at det i tråd med standardvilkårene innføres vilkår om automatisk fredete kulturminner. Økonomiske krav, herunder krav om næringsfond, omfattes normalt ikke av vilkårsrevisjon.

NVE kan ikke se at det i denne saken foreligger spesielle hensyn som gjør det aktuelt å pålegge tildeling av næringsfond eller annen økonomisk kompensasjon ut over de fondsmidlene som ble tildelt på konsesjonstidspunktet og som var engangsutbetalinger.

NVE anbefaler ikke innføring av krav til sommervannstand i Røsvatn. Hemnes og Hattfjelldal kommune fremmet først et krav om at vannstanden om sommeren skulle være 2,25 m under HRV, men endret dette til 3,25 under HRV. Kravet er fremmet primært for å redusere ulempene for landskap og brukerinteressene knyttet til Røsvatn. NVE har ikke realitetsvurdert kravet. Det vises til at et absolutt krav til sommervannstand ville gjøre det umulig å utnytte hele magasinet, og at det ville være i strid med departementets retningslinjer for revisjon. NVE har derimot vurdert et mykt fyllingskrav, som innebærer at alt tilsig skal gå til magasinifilling fra en gitt dato. NVE anbefaler heller ikke innføring av dette. NVE mener et mykt fyllingskrav vil begrense fleksibiliteten i driften av kraftverkene, og at dette i for stor grad vil ha negative konsekvenser for kraftproduksjon, system- og balansetjenester og flomforhold.

NVE har vurdert kravet til slipp av minstevannføring fra Fallfors. Kravet er begrunnet med at det vil hindre gjengroing og tørrelegging pga. innfrysing på strekningen. Det er beregnet at slipp av 1,5 m³/s hele året vil gi et produksjonstap på mellom 25 og 30 GWh. NVE viser til at alminnelig lavvannføring i uregulert tilstand er beregnet til å være om lag 13 m³/s, og mener det vil være nødvendig med et langt større vannslipp enn 1,5 m³/s for å hindre begroing. NVE mener at strekningen i dag har verdi for fiske, og at nytten ved slipp av minstevannføring ikke veier opp samfunnskostnaden ved tap av kraftproduksjon på 25-30 GWh. Når det gjelder krav om minstevannføring fra Fallfors har NVE gjort en avveining av nytten for miljø og brukerinteresser i forhold til påvirkningen på kraftproduksjon. NVE mener det ikke vil være tilstrekkelig nytte av en minstevannføring sett i forhold til den samfunnskostnaden dette vil medføre i forhold til tapt kraftproduksjon. Det er i vannforvaltningsplanen heller ikke godkjent miljømål som kan medføre krafttap.

5. Kunnskapsgrunnlaget

Retningslinjer for revisjon av vannkraftkonsesjoner ble fastsatt i mai 2012. På bakgrunn av retningslinjene fikk NVE og Miljødirektoratet i oppdrag å gjennomgå alle fremtidige

revisjonssaker for å prioritere hvilke vassdrag som er aktuelle for minstevannslipp og magasinrestriksjoner (NVE-rapport 49/2013). Røssåga fikk prioritet 1.1 i gjennomgangen, noe som innebærer at vassdraget anses å ha stort potensial for forbedring av viktige miljøverdier, samtidig som aktuelle tiltak antas å gi lite eller moderat krafttap sett i forhold til forventet miljøgevinst.

Ved Klima- og miljødepartementets godkjenning 04.07.2016 av "Regional plan for vassforvaltning i vassregion Nordland", ble de *naturlige* vannforekomstene Røssåga opp til samløp Leirelva og Røssåga mellom samløp Leirelva og Sjøforsen gitt økt miljømål med frist 2027, og dette er miljømål som kan medføre krafttap. Miljømålet i disse vannforekomstene er satt til *god økologisk tilstand* (GØT) med konkret miljømål om «Høstbar fiskebestand, av utvalgte, men ikke alle relevante arter, som ikke er avhengig vedlikeholdstiltak». Vannforvaltningsplanene er nå under oppdatering. Det er Klima- og miljødepartementet som godkjenner oppdaterte vannforvaltningsplaner i samråd med Olje- og energidepartementet.

NVE avga innstilling i revisjonssaken 05.11.2020. Innstillingen ble sendt på høring til, berørte kommuner, fylkeskommunen og Sametinget. Hemnes kommune, Hattfjelldal kommune og Nordland fylkeskommune har avgitt uttalelse, og advokatfirmaet Lund & Co har avgitt uttalelse på vegne de tre berørte kommunene. Departementet har i tillegg mottatt innspill fra Statnett, Statkraft samt uttalelse fra grunneiere ved Røsvatn. Departementet har videre bedt NVE kommentere innspillene fra Statkraft og Statnett. Departementet gjennomførte et åpent møte og en befaring i området 24. august 2021.

Til grunn for behandlingen av revisjonssaken har departementet lagt kommunenes krav, Statkrafts revisjonsdokument og tilleggsutredninger, NVEs innstilling og merknader til denne. I tillegg er retningslinjene for revisjon av vannkraftkonsesjoner, revisjonsgjennomgangen til NVE og Miljødirektoratet fra 2013, godkjente vannforvaltningsplaner fra 2016 og prinsippene i naturmangfoldloven grunnlag for saksbehandlingen.

Departementet finner at kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig for å fatte vedtak i saken.

6. Om dagens forhold i vassdraget

Røssåga-reguleringen, med konsesjoner gitt i 1954 og 1960, berører Røssåga inkludert Bleikvasselva, og Vefsna. Røsvatnet er hovedmagasinet, og er regulert med 11,2 m. Ved HRV er Røsvatnet Norges nest største innsjø med et overflateareal på 218 km². Røsvatnet er også det tredje største reguleringsmagasinet i Norge i volum, med 2309 millioner m³ lagringskapasitet.

Elsvatnet, som naturlig drenerer til Vefsna, har noe flomdempingskapasitet og er overført til Røsvatnet via Ugelvatnet. Storbekken er tatt inn på overføringstunnelen. Overføringen medfører at Elsvasselve, som er om lag 8 km mellom Elsvatnet og samløpet med Vefsna nær kommunesenteret i Hattfjelldal, har sterkt redusert vannføring. Samtidig har Mølnhusbekken mellom Ugelvatnet og Bjørkåselva/Røsvatn høyere vannføring enn naturlig. Dette er den østligste av overføringene fra Vefsna til Røsvatnet.

Litt lenger vest er Østre Fisklausvatn overført fra Vefsna til Røsvatn via Lillerøsvatnet. Østre Fisklausvatn har også noe flomdempingskapasitet. Fisklauselva, som er om lag 7 km mellom Fisklausvatn og Vefsna, har redusert vannføring.

Videre vestover er øvre deler av Gluggvasselva overført til Røsvatn ved inntak i Nordre Svartvatnet (flomdempingsmagasin), Åsskardelva, Jamtfjellelva og Gluggvatna/Dølibekken. Gluggvasselva har sterkt redusert vannføring. Fra inntaket i Gluggvatna/Dølibekken og til samløpet med Vefsna ved Grane er det om lag 15 km. Mellom Nordre Svartvatnet og samløpet mellom Svartvasselva og Gluggvasselva er det om lag 10 km.

Bleikvatnet drenerer naturlig til Bleikvasselva, som løper sammen med Røssåga mellom Røsvatn og Stormyrbassenget ved Bleivassli. Bleikvatnet er overført til Røsvatnet og Bleikvasselva har dermed mistet det vesentligste av sin naturlige vannføring. Strekningen mellom Bleikvatnet og Røssåga er om lag 8,7 km. Bleikvatnet er regulert med 21,5 m. Overflatearealet ved HRV er ca. 13 km² og magasininvolumet er 250 millioner m³.

Øvre Røssåga kraftverk har inntak i Røsvatnet (Tustervatnet) og utløp til Stormyrbassenget. Strekningen mellom inntak og utløp er om lag 9,3 km. Brutto fallhøyde er 135,5 m. Kraftverket ble rehabilitert i perioden 2016-2018. Statkraft har opplyst at installert effekt er økt fra 165 til 180 MW, og produksjonen er økt fra 830 til 900 GWh/år. Produksjonsøkningen skyldes i hovedsak teknisk oppgradering og ny utløpstunnel fra kraftverket, mens maksimal slukeevne er tilnærmet lik situasjonen før opprusting.

Stormyrbassenget er inntaksmagasin for Nedre Røssåga kraftverk, og er tillatt regulert med 6 m. I praksis utnyttes ikke denne reguleringsmuligheten. Normalt ligger vannstanden i Stormyrbassenget jevnt høyt og varierer ikke mer enn 0,5 m.

Etter at nytt aggregat ble satt i drift i 2016 har Nedre Røssåga kraftverk en installert effekt på 350 MW og en beregnet gjennomsnittlig årsproduksjon på 2150 GWh, noe som gjør det til et av Norges største vannkraftverk. Brutto fallhøyde er 246,4 m. Utløpet til det nye kraftverket er lagt ved Sjøforsen, nærmere 700 m oppstrøms utløpet av det gamle kraftverket, slik at en strekning som egner seg som gyte- og oppvekstområde for laks og sjørret nå er restaurert og

har fått økt vannføring. Elvestrekningen mellom Stormyrbassenget og Sjøforsen er om lag 12 km, og det er om lag 14 km fra Sjøforsen til Røssågas utløp i Sørfjorden/Ranfjorden.

Nedstrøms Nedre Røssåga kraftverk er det et skjønnspålagt krav om at vannføringen ikke skal gå under 15 m³/s. For øvrig er det i dag ingen pålegg om slipp av minstevannføring i noen av de berørte elvene.

Inkludert overføringene fra Vefsna, utgjør nedbørfeltet til Røssåga ca. 2430 km². Samlet er reguleringsgraden i vassdraget på over 80 %.

7. Departementets vurdering av endringer i konsesjonsvilkårene

Departementet vil drøfte de ulike sidene av saken som er nødvendig for å begrunne anbefalingen om å innføre nye konsesjonsvilkår for Røssågareguleringen. For de temaene som ikke blir kommentert nærmere, slutter departementet seg til NVEs innstilling.

7.1 Om tiltak nedstrøms Nedre Røssåga kraftverk

Røssåga er et anadromt vassdrag opp til Sjøforsen med oppgang av både laks og sjøørret. Dette er en strekning på om lag 14 km. Sidevassdraget Leirelva, som har samløp med hovedelva om lag 5 km nedenfor Sjøforsen, er anadrom over en strekning på om lag 17 km.

Ved rehabiliteringen av Nedre Røssåga kraftverk, ble ny kraftstasjon satt i drift med utløp til kulpen under Sjøforsen. Dette innebar re-etablering av den øverste delen av anadrom strekning i Røssåga. Den gamle kraftstasjonen, som fortsatt er i drift, har utløp om lag 600 m nedstrøms Sjøforsen.

Røssåga er ikke nasjonalt laksevassdrag, men er prioritert i NVEs og Miljødirektoratets revisjonsrapport som et av de potensielt viktigste vassdragene i regionen hva gjelder laks og sjøørret. Gjeldende vannforvaltningsplan åpner for at det kan pålegges tiltak på anadrom strekning som kan medføre tapt kraftproduksjon for å bedre miljøtilstanden.

7.1.1 Vannføring nedstrøms Nedre Røssåga kraftverk

Det er i gjeldende konsesjon ingen krav til vannføring på strekningen nedstrøms utløpet av Nedre Røssåga kraftverk, men Statkraft er ved skjønn pålagt at vannføringen nedstrøms kraftverket ikke skal gå under 15 m³/s. Statkraft har i dag en praksis med drift av kraftverket som innebærer at vannføringen nedstrøms kraftverket er på 30 m³/s hele året, forutsatt driftsklare maskiner.

NVE har anbefalt at det settes vilkår om en minstevannføring i samsvar med Statkrafts praksis på 30 m³/s hele året, og presiserer at restvannføringen nedstrøms Fallfors inngår.

Det framgår av NVEs innstilling at det synes å være bred enighet om at en minstevannføring på 30 m³/s er tilstrekkelig for å hensynta de ulike interessene nedstrøms Nedre Røssåga kraftverk, med særlig vekt på hensynet til laks. Miljødirektoratet har i uttalelsen til NVE gitt uttrykk for at vannføringen minst må settes til Statkrafts selvpålagte praksis. Røssåga elveeierlag ønsker en minstevannføring på 35 m³/s. Naturvernforbundet i Rana og omegn slutter seg til NVEs innstilling, og viser til at innføring av standardvilkår i tillegg vil kunne bidra til å fremme produksjonen av laks.

Statkraft har i kommentarene til NVEs innstilling vist til at NVEs anbefaling er i samsvar med dagens praksis, og er tilfreds med at tilsiget fra restfeltet inngår i minstevannføringen.

Alminnelig lavvannføring nedstrøms Nedre Røssåga kraftverk er beregnet til om lag 13 m³/s. Departementet registrerer at NVEs anbefalte vannføring er mer enn det dobbelte av alminnelig lavvannføring. En større vannføring ville ha flyttet mer av produksjonen fra sommer til vinter. Departementet mener NVE har gitt en anbefaling om vannføring nedstrøms Nedre Røssåga kraftverk som er basert på et godt faglig grunnlag som ivaretar hensynene til både naturmangfold, kraftproduksjon og kraftverkets evne til å levere systemtjenester. Departementet slutter seg til NVEs vurdering.

Statkraft ber om at det i vilkårene tas hensyn til eventuelle driftsproblemer knyttet til ising på inntaksristene til kraftverket. I slike tilfeller vil kravet til minstevannføring ikke kunne overholdes. Det vises til at ved blokkering av inntaket, vil det gå om lag 7 timer før forbitappingen når Sjøforsen, og at det ikke er tilstrekkelig vann i tunnelsystemet til å opprettholde en minstevannføring uten fare for ras i tunnelen. Statkraft foreslår derfor at vilkåret om minstevannføring knyttes til normale forhold, og at minstevannføringen ved blokkering av inntaket reduseres til 15 m³/s etter en time og fram til forbitappingen når Sjøforsen. Problemer med ising på inntaksristene forekom nesten årlig før det nye kraftverket ble satt i drift i 2016, men har ifølge Statkraft etter dette ikke vært noe problem.

Både Hemnes kommune og NVE har gitt uttrykk for at Statkrafts forslag om at vilkåret kun skal gjelde ved «normale forhold» er for generelt, og gir Statkraft et for stort handlingsrom ved driften av kraftverket. NVE peker på at isingsforholdene ved inntaket vil oppstå sjelden eller aldri, og at Statkraft etter vannressursloven § 5 om aktsomhetsplikt uansett er forpliktet til å opptre på en slik måte at konsekvensene av utilsiktede hendelser medfører minst mulig skade. NVE holder fast ved sin anbefalte formulering.

Departementet vil vise til at isingsproblemer ikke har forekommet i de årene som er gått etter at det ble etablert nytt inntak i Stormyrbassenget. Departementet er av den oppfatning at en potensiell driftsteknisk utfordring ikke kan legges til grunn ved fastsetting av minstevannføringen, og slutter seg til NVEs vurdering.

7.1.2 Restriksjoner på effektkjøring i Nedre Røssåga kraftverk - ramping

Statkraft har etablert en praksis for endringen av driftsvannføringen gjennom Nedre Røssåga kraftverk på maksimalt 7,5 m³/s for hvert 15. minutt ved vannføringer mellom 30 og 60 m³/s. Denne praksisen, som kalles ramping, har bl.a. som formål å hindre stranding av fisk som følge av tørrelegging av elvebunnen når driftsvannføringen reduseres. Begrensningen i oppreguleringen av vannføringen er i tillegg begrunnet i hensynet til brukerinteressene, herunder fiskere, knyttet til den aktuelle elvestrekningen.

Ved NVEs høring har det framkommet et ønske om at Statkrafts praksis blir formalisert i manøvreringsreglementet.

Miljødirektoratet har påpekt at effektkjøringsbegrensningene må gis som endringer i cm/time, og er usikker på hva Statkrafts praksis innebærer målt som vannstandsendringer. Statkraft har påpekt at det er mange forhold som påvirker vannstandsendringene, bl.a. tidevannsvariasjoner og resttilsig, og at det derfor vil være krevende å drifte kraftverket basert på endringer i vannstand. Det pekes også på at utløpet fra det nye kraftverket er konstruert for å tåle vannstandsendringer bedre enn tidligere. Statkraft er også av den oppfatningen at det vesentligste av elvebunnen er vanndekket ved en vannføring på 30 m³/s, og at vannføringsendringer derfor i liten grad vil føre til tørrelegging og strandingsfare.

Miljødirektoratet har pekt på problemstillingen ved at små fisk bruker elveforbygninger til skjul, og at for rask reduksjon i vannstand kan medføre at småfisk strander i forbygningene. Det pekes imidlertid på at det er lite kunnskap om virkningene på fisk av vannstandssenkinger i forbygninger, og selv om undersøkelser viser at fisk trekker ut av forbygningene ved synkende vannstand om sommeren, vil risikoen for stranding øke når vanntemperaturen synker.

NVE viser til at ved et krav om en minstevannføring på 30 m³/s, vil et vesentlig areal av elvebunnen alltid være vanndekt, men mener likevel at hensynet til strandingsfare for fisk tilsier at effektkjøringsrestriksjonene tas inn i manøvreringsreglementet. Dette vil også bidra til at små fisk som bruker elveforbygninger som skjul kan tilpasse seg en senking av vannstanden.

Departementet mener NVE i innstillingen har lagt til grunn den kunnskapen som er tilgjengelig knyttet til strandingsproblematikken. Det vises til at det er lite areal som ikke er vanndekket ved en minstevannføring på 30 m³/s, og at strandingsrisikoen i tillegg er avhengig av tidevannspåvirkningen og restvannføringen. NVE har også lagt til grunn at elveeierlaget, som har god lokal kjennskap til elva, sammen med kommunen har ønsket en formalisering av Statkrafts praksis uten å gi uttrykk for at denne må innskjerpes. Departementet vil også vise

til at den øverste strekningen opp til nye Nedre Røssåga kraftverk er antatt å få størst betydning som oppvekstområde for anadrom fisk, og at denne strekningen er søkt utformet på en slik måte at ulempene ved reguleringen blir minst mulig. Departementet slutter seg til NVEs anbefaling om vilkår for nedkjøring av Nedre Røssåga kraftverk.

NVE har i innstillingen anbefalt at begrensningen ved oppregulering må formaliseres i manøvreringsreglementet av hensyn til fiskere, og i noen grad for å unngå såkalt «katastrofedrift» av bunndyr, som innebærer store mengder bunndyr drives nedover ved rask økning av vannføringen. I kommentarer til NVEs innstilling har Statkraft påpekt at restriksjonene på effektkjøring først og fremst skal hindre stranding av fisk, og at begrensningene i økningen av vannføringen av hensyn til fiskere nedstrøms kan løses ved andre tiltak. Denne begrensningen vil ifølge Statkraft uansett kun være relevant i fiskesesongen. Statkraft vil videreføre praksisen med økning i driftsvannføringen på frivillig basis, men mener det ikke er grunnlag for at denne nedfelles i manøvreringsreglementet. Hemnes kommune har i en uttalelse til Statkrafts forslag gitt uttrykk for at dersom restriksjonen på oppkjøringen sløyfes, må minst to alternative og uavhengige varslingsystem for fiskere og andre brukere av elva være på plass før restriksjonen oppheves.

NVE har på forespørsel fra departementet foretatt en ny vurdering av forslaget til vilkår om restriksjon i hastigheten for oppkjøring av kraftverket. NVE mener Statkrafts forslag om å ikke ta inn den frivillige restriksjonen om oppkjøring er akseptabelt. Samtidig understreker NVE at Statkraft har et selvstendig ansvar for å sørge for sikkerheten for tredjeperson. Både forskriften om internkontroll av vassdragsanlegg og damsikkerhetsforskriften gir hjemler for å pålegge Statkraft tiltak dersom sikkerhetsmessige hensyn tilsier det. Miljøgevinsten av restriksjoner på oppkjøringen av kraftverket er etter NVEs syn usikker, så lenge det meste av elvebunnen er vanndekt.

Når det gjelder å innføre begrensninger på oppkjøring av kraftverket, er det departementets syn at hensynet til tredjepersoners sikkerhet er viktig, men at Statkraft uansett har et selvstendig ansvar for sikkerheten knyttet til sine anlegg, slik NVE har påpekt. Departementet legger til grunn at Statkraft er villig til å videreføre dagens frivillige praksis med oppkjøring av kraftverket, og at dagens forskrifter til vannressursloven gir myndighetene tilstrekkelige hjemler til å bedre sikkerheten for tredjeperson dersom det viser seg nødvendig. Departementet mener på bakgrunn av dette at den frivillige restriksjonen for oppkjøring ikke bør formaliseres i reglementet, og slutter seg til NVEs reviderte vurdering av dette forholdet.

NVE har for øvrig anbefalt at ordlyden om restriksjon for effektkjøring bør justeres. I og med at forslaget om minimum vannføring nedstrøms Nedre Røssåga kraftverk på 30 m³/s oppfylles ved det samlede volumet av vannføringen fra restfeltet og driftsvannføringen, må

vilkåret om restriksjon ved nedkjøring av kraftverket justeres, da driftsvannføringen kan bli lavere enn 30 m³/s pga. tilsiget fra restfeltet. Justeringen framgår av departementets forslag til merknadene til manøvreringsreglementet.

Ut fra dette er det departementets syn at begrensningene i effektkjøring ved reduksjon av vannføringer i Nedre Røssåga kraftverk ved driftsvannføring på 60 m³/s eller lavere foreslås tatt inn i manøvreringsreglementet.

7.1.3 Vannføring for smoltutvandring

NVE har anbefalt at det slippes en smoltutvandringsflom ved at driftsvannføringen i perioden 28. mai – 3. juni ikke skal underskride 100 m³/s tre døgn i strekk. Anbefalingen er kommet på bakgrunn av innspill fra Miljødirektoratet. Denne problemstillingen har i liten grad vært pekt på eller kommentert av andre høringsparter.

Statkraft har opplyst at lokaltilsiget til Stormyrbassenget de fleste år vil være lavere enn NVEs anbefalte smoltutvandringsflom, og at det da må tappes fra Røsvatn for å oppfylle vilkåret.

Departementet registrerer at et vilkår om smoltutvandringsflom i samsvar med NVEs innstilling ikke vil medføre produksjonstap, men vil innebære at et lite produksjonsvolum kan bli flyttet fra vinter til sommer, men med liten påvirkning på fleksibiliteten i systemet. Departementet slutter seg til NVEs anbefaling om smoltutvandringsflom.

7.2 Om tiltak mellom Røsvatn og Nedre Røssåga kraftverk

Fallet fra Røsvatn/Tustervatn til Stormyrbassenget utnyttes i Øvre Røssåga kraftverk. Stormyrbassenget er inntaksmagasin for nedre Røssåga kraftverk. Det er i revisjonssaken fremmet krav om at det må slippes minstevannføring på strekningen nedstrøms Stormyrbassenget (Fallfors), og at det må innføres magasinrestriksjoner på reguleringen av Stormyrbassenget. Det er også fremmet krav om at det må slippes spyleflommer nedstrøms Fallfors som kan bidra til opprensning av vegetasjon på elvestrekningen.

7.2.1 Minstevannføring mellom Stormyrbassenget (Fallfors) og Sjøforsen

Det er i dag ingen krav om slipp av minstevannføring fra Stormyrbassenget. Det foreligger både krav om slipp av minstevannføring på denne elvestrekningen med en generell begrunnelse, samt konkrete krav begrunnet i påpekte skadevirkninger.

NVE mener at pålegg om slipp av minstevannføring i revisjonssaker må begrunnes i konkrete forhold som ønskes forbedret, og nytten av minstevannføringen må vurderes opp mot

negative virkninger for kraftproduksjon, reguleringsevne, fleksibilitet og evnen til effektiv og sikker magasindisponering. Departementet slutter seg til denne vurderingen.

Den interkommunale arbeidsgruppen og Hemnes kommune mener det må slippes minstevannføring nedstrøms Fallforsen begrunnet i begroingsproblemer på strekningen. Det er på strekningen ned til samløpet med Bjuråga at dette skal være et særlig behov. Det vises til at økt slukeevne i Nedre Røssåga kraftverk, og økt tilsig siden anlegget startet opp, tilsier at det må kunne slippes en vannføring på 1,5 m³/s på strekningen for å bedre miljøforholdene.

Det framgår av departementets retningslinjer for revisjon at økt tilsig og produksjon kan tilsi at det kan gjøres endringer i manøvreringsreglementet dersom dette innebærer forbedring av miljøforhold. Det framgår imidlertid at det må utvises varsomhet ved å vektlegge disse forholdene. Det er først og fremst hvilken miljøforbedring som kan oppnås sett i forhold til kostnader og produksjonstap som må avveies i en revisjonssak.

Hemnes og Hattfjelldal kommune har i uttalelsene til NVEs innstilling gitt uttrykk for at innstillingen i for stor grad skiller seg fra de vilkårene som normalt stilles til nye reguleringskonsesjoner. Det påpekes at det i nye konsesjoner alltid gis vilkår om minstevannføring, selv om dette innebærer i redusert kraftproduksjon. Kommunene mener det er inkonsekvent at produksjonstapet i større grad blir vektlagt i revisjonssaker.

Departementet vil påpeke, slik det går fram av retningslinjene for revisjon, at vurderingene ved revisjon ikke er de samme som ved behandling av søknader om ny vannkraftkonsesjon. For nye inngrep skal det gjøres en sammenligning av et omsøkt inngrep sett opp mot eksisterende tilstand før inngrepet er foretatt. Det relevante sammenligningsgrunnlaget ved en revisjon blir imidlertid et allerede utbygd kraftanlegg sett opp mot anlegget med foreslåtte avbøtende tiltak.

Statkraft har beregnet at en helårlig minstevannføring på 1,5 m³/s vil innebære et produksjonstap på mellom 25 og 30 GWh. Et vannslipp på eksempelvis 3 m³/s om vinteren og 6 m³/s om sommeren vil ifølge Statkrafts revisjonsdokument innebære et produksjonstap på 66 GWh. Etter departementets beregninger vil slipp av en minstevannføring på 1,5 m³/s i samsvar med kommunenes krav ha en negativ netto nåverdi på 3,15 mill. kr.

Departementet merker seg at det er begroingsproblematikken som er begrunnelsen for kravet om slipp av minstevannføringen nedstrøms Fallfors. NVE har påpekt at det vil være nødvendig med en langt høyere vannføring enn 1,5 m³/s for å oppnå en reell avbøtende virkning mot begroing. Alminnelig lavvannføring på den aktuelle elvestrekningen i uregulert tilstand er beregnet til 13 m³/s, mens 5-persentilene sommer og vinter ved Tustervatn er beregnet til hhv. 13,9 m³/s og 7,7 m³/s. Departementet slutter seg til NVEs vurdering om at

gevinsten ved slipp av minstevannføring begrunnet i begroingsproblemer ikke står i forhold til kostnadene i form av redusert kraftproduksjon. Det vises for øvrig også til omtalen av krav til slipp av spyleflom under.

NVE har også vurdert om hensynet til fisk kan begrunne minstevannføring på strekningen. NVE har med henvisning til fiskebiologiske utredninger vist til at det mellom Fallfors og Sjøforsen foregår et betydelig sportsfiske etter ørret, og at det jevnlig fanges stor fisk. En minstevannføring ville kunnet bedret rekrutteringen av ungfisk, samtidig som det er pekt på at en konsekvens av dette ville kunne innebære redusert størrelse på voksen fisk.

NVE har i innstillingen gjort rede for «Kultiveringsplan for Rana, Hemnes og Hattfjelldal 2016-2020» som beskriver tiltak som vil erstatte Statkrafts utsettingspålegg for innlandsfisk i de aktuelle kommunene. Denne planen omfatter ingen tiltak på strekningen mellom Fallfors og Sjøforsen.

Departementet vil også vise til at det i gjeldende vannforvaltningsplan ikke er satt miljømål for elvestrekningen som kan medføre krafttap. Både kultiveringsplanen og gjeldende vannforvaltningsplan gir etter departementets syn en indikasjon på at det ikke er grunnlag for å innføre omfattende tiltak for å forbedre miljøforholdene på denne elvestrekningen. Departementet slutter seg til NVEs vurdering om at nytten av slipp av minstevannføring fra Fallfors ikke veier opp for samfunnskostnaden ved et tap av kraftproduksjon på 25-30 GWh, og anbefaler ikke vilkår om slipp av minstevannføring på strekningen fra Fallfors til Sjøforsen.

7.2.2 Om spyleflom nedenfor Stormyrbassenget

Den interkommunale arbeidsgruppen har fremmet krav om at det må slippes spyleflommer for å rense elveløpet nedstrøms Stormyrbassenget. Kravet er støttet av Røssåga elveeierlag og Statskog.

Statkraft mener det er knyttet stor usikkerhet til hvorvidt spyleflommer vil ha en ønsket effekt, og hvor store vannmengder som eventuelt er nødvendig. Det er vist til blandede erfaringer med spyleflommer i Suldalslågen, og at terskler og bassenger vil redusere effekten. Statkraft peker også på at det fra tid til annen forekommer store overløpsflommer, noe som Statskog derimot mener forekommer sjelden.

NVE har ikke anbefalt at det gis vilkår om spyleflom, og mener dette vil innebære et krafttap som ikke vil stå i forhold til nytten. NVE viser til at dette er et tiltak som vanligvis pålegges på vassdragsstrekninger med anadrom fisk, noe som ikke er tilfelle her. NVE anser ikke at problemstillingen knyttet til spyleflom nedstrøms Fallfors er relevant for den anadrome

strekningen nedenfor Nedre Røssåga kraftverk, da driftsvannføringen vil motvirke tilslamming.

NVE viser videre til undersøkelser som tilsier at dersom en spyleflom skal ha en ønsket effekt, må det slippes betydelige vannmengder over minst to dager og minst et par ganger i året. Det er ikke gjort beregninger av hva dette ville innebære i tapt kraftproduksjon, men gitt at effekten av spyleflom er svært usikker, slutter departementet seg til NVEs vurdering om at nytten av dette tiltaket ikke står i forhold til at det vil redusere kraftproduksjonen.

7.2.3 Om magasinrestriksjoner i Stormyrbassenget

Stormyrbassenget er inntaksmagasin for Nedre Røssåga kraftverk, og har en regulerings høyde på 6 m mellom kote 241,9 og 247,9. Statkraft har en selv pålagt regulerings praksis som innebærer at det holdes jevnt høy vannstand i Stormyrbassenget. Dette er også nedfelt i en utbyggingsavtale med Hemnes kommune, men er ikke formelt satt som konsesjonsvilkår.

Den interkommunale arbeidsgruppa og Hemnes kommune mener regulerings praksisen må formaliseres i manøvreringsreglementet, og at dette er avgjørende for å sikre at vannforekomsten har et godt økologisk potensiale. Statsforvalteren i Nordland, Statskog og Naturvernforbundet støtter kommunenes syn.

NVE viser til at Statkraft er tjent med å holde en stabil høy vannstand i Stormyrbassenget, da dette gir størst fallhøyde og størst kraftproduksjon i Nedre Røssåga kraftverk. Statkraft har også opplyst at de anser seg forpliktet gjennom en avtale med kommunene til å ligge innenfor 10 % av regulerings høyden ved ordinær drift, og at unntak fra dette bare skjer i forbindelse med nødvendig vedlikehold, ved akutt flomfare og ved ekstraordinære situasjoner.

NVE har anbefalt at reguleringen begrenses mellom HRV og HRV-0,5 m fra isen går, eller senest 15. mai, og fram til 15. juli av hensyn til hekkende fuglearter, og særlig smålom, storlom og horndykker.

Departementet vil påpeke at det i retningslinjene for revisjon av konsesjonsvilkår framgår at bestemmelser om høyeste og laveste regulerte vannstand (HRV og LRV) ikke er gjenstand for revisjon, da disse er en del av selve konsesjonen. Dette følger av Ot.prp. nr. 50 (1991-92). Det kan for Stormyrbassenget derfor ikke gis vilkår som innebærer at Statkraft ikke kan utnytte hele regulerings høyden.

Departementet legger til grunn at Statkraft er tjent med å holde en høy vannstand i Stormyrbassenget, og at dette tilsier at reguleringen ikke vil bli utnyttet annet enn unntaksvis, som påpekt over. Statkraft har gitt uttrykk for at de selv pålagte restriksjonene for

Stormyrbassenget vil bli videreført uten at dette formelt nedfelles i vilkår. For øvrig anser Statkraft seg forpliktet til dette ut fra avtalen med kommunene.

Stormyrbassenget er et godt fiskevann, og har stor betydning som hekkeområde for en rekke fuglearter. NVE har anbefalt at det gis vilkår av hensyn til fugl i hekkeperioden.

Statkraft har i kommentarene vist til at de har en praksis med at sommervannstanden i Stormyrbassenget etableres fra 1. mai, og foreslår at dette fastsettes som dato for reguleringsbegrensningene i hekkeperioden. NVE har i kommentaren til Statkrafts innspill vist til at hensikten med det anbefalte vilkåret var å ta hensyn til variasjonen i hekkesesongen fra år til år, samt å ta høyde for at endringer i klimaet kan påvirke når hekkingen starter. Samtidig ser NVE at det vil være enklere og mer praktisk for Statkraft å forholde seg til en konkret dato, og anbefaler at Statkrafts forslag tas til følge.

Departementet vil påpeke at Statkrafts forslag innebærer en framskynding av det seneste starttidspunktet for etablering av sommervannstanden med to uker i forhold til NVEs opprinnelige anbefaling, og slutter seg til NVEs vurdering om at dette er akseptabelt.

Statkraft har i kommentarene til NVEs innstilling foreslått både av hensyn til fugl og brukerinteresser rundt vannet at reguleringsintervallet på 0,5 m avgrenses på et noe lavere nivå, mellom kote 247,0-247,5. Departementet viser til at dette er i tråd med dagens praksis, og kan ikke se at dette har noen ulemper, som også er påpekt av NVE, og anbefaler at vilkåret fastsettes i samsvar med Statkrafts forslag.

Samtidig har NVE i kommentarene til Statkrafts innspill pekt på at intensjonen med den anbefalte reguleringsbegrensningen er at vannstanden i Stormyrbassenget skal være mest mulig stabil. At det er anbefalt en reguleringshøyde på 0,5 m er begrunnet i at det kan være praktisk utfordrende å holde vannstanden helt stabil. Departementet slutter seg til at bestemmelsen presiseres i samsvar med NVEs kommentar, og viser til departementets merknader til manøvreringsreglementet.

7. 3 Om magasinrestriksjoner i Røsvatn

7.3.1 Nye magasinrestriksjoner

Det har vært et sentralt krav fra kommunene at det må settes vilkår om at sommervannstanden i Røsvatn skal være på et visst nivå av hensyn til landskap, friluftsliv og øvrige brukerinteresser. Kommunene foreslo opprinnelig at minimum sommervannstand skulle være 2,25 m under HRV innen 15. juli. På bakgrunn av Statkrafts utredninger og begrunnelser i revisjonsdokumentet, ble kravet endret til en vannstand i magasinet på 3,25 m

under HRV. Det er ikke angitt hvor lenge denne vannstanden bør opprettholdes utover at det bør tilstrebes mest mulig stabil vannstand utover sommeren.

Hemnes kommune har senere gitt en uttalelse der de innser at magasinrestriksjoner i Røsvatn kan være utfordrende både med tanke på Statkrafts håndtering av magasinet, og nasjonal politikk på området. Kommunen mener derfor ulempene må kompenseres økonomisk.

NVE har vurdert kravet til oppfylling av magasinet både som et absolutt oppfyllingskrav og et mykt oppfyllingskrav. Et absolutt krav innebærer at Statkraft må innrette driften slik at magasinet skal nå en fast kotehøyde innen en gitt dato. Et mykt krav innebærer at alt tilsig unntatt minstevannføringen etter en gitt dato skal gå til oppfylling av magasinet.

NVE har avvist at det er aktuelt å pålegge et absolutt krav til magasinoppfylling slik dette framgår av kommunenes krav, da dette vil innebære at det blir umulig å utnytte hele reguleringen. Det vises til departementets retningslinjer der det framgår at HRV og LRV ligger fast som en del av konsesjonen, og kan ikke endres ved revisjon.

Etter NVEs beregninger må stilles krav til oppfylling fra tidlig i mai for at den ønskede magasinfyllingen skal nås innen 15. juli de fleste år.

NVE har pekt på følgende uheldige konsekvenser som følge av et mykt fyllingskrav:

- Noe av produksjonen flyttes fra vinter til sommer
- Muligheten til å produsere ekstra kraft reduseres i perioden fra fylling starter og så lenge krav til vannstand gjelder
- Handlingsrommet for å dempe skadeflommer reduseres
- Det vil bli redusert produksjon som følge av økt flomtap
- Muligheten til å levere system- og balansetjenester blir svært begrenset i perioder

NVE mener at en forutsigbar, jevn og relativt høy sommervannstand vil være positivt for landskap, friluftsliv, båtbruk og naturverdier i Røsvatn, og viser til at Røsvatn har en svært lang strandlinje, og at reguleringen derfor berører mange. Samtidig vises det til at Røssågareguleringen er viktig hva gjelder fleksibiliteten i energiforsyningen på grunn av stort magasinivolum, høy installert effekt og stor kraftproduksjon, og kan ikke anbefale at det legges begrensninger på magasinfyllingen.

Departementet merker seg at Hemnes kommune innser at det vil være utfordrende å innføre magasinrestriksjoner i Røsvatn. Departementet registrerer også at NVEs innstilling knyttet til dette tema ikke er kommentert av noen høringsparter ved departementets høring av NVEs innstilling, utover at det i Hemnes' kommunes saksframlegg er nevnt hvilke ulemper som følger av å ikke ta inn fyllingsbestemmelser i manøvreringsreglementet. Det er her også pekt

på at en konsekvens av økt slukeevne i Nedre Røssåga kraftverk vil øke sannsynligheten for at sommervannstanden i Røsvatn blir lavere enn tidligere, og at dette tilsier en ekstra økonomisk kompensasjon.

Departementet slutter seg til NVEs syn om at et absolutt magasinfyllingskrav ikke kan realitetsvurderes, da dette umuliggjør utnyttelse av hele reguleringen.

Departementet vil påpeke at vannkraft med magasiner og reguleringsevne er av vesentlig betydning i det norske kraftsystemet, der strengere miljøvilkår og mindre fleksibilitet i reguleringsmulighetene på sikt vil kunne svekke både forsyningssikkerheten og evnen til flomhåndtering. Verdien av regulerbar kraftproduksjon blir stadig viktigere, ettersom man får mer uregulerbar kraft i systemet. Departementet mener det må legges stor vekt på at magasinrestriksjon for Røsvatn vil redusere kraftverkens produksjon, forsyningssikkerhet, evne til å levere system- og balansetjenester og øke risikoen for skadeflommer i Røssåga. Departementet har på denne bakgrunn kommet til at det ikke bør innføres nye magasinrestriksjoner i Røsvatn.

7.3.2 Eksisterende magasinrestriksjoner – flomdemping i Røsvatn

Opprinnelig manøvreringsreglement for Røssåga ble fastsatt i 1953. På bakgrunn av flomproblematikk ble manøvreringsreglementet noe justert, slik at de øverste 25 cm av magasinet er disponert til flomdemping ved kgl.res. 22. oktober 1965. Følgende passus ble tatt inn:

«Vasstanden i Røsvatn/Tustervatn må i tiden fra vårløsningens begynnelse inntil 1. desember ikke stige over kote 383,15 før vassføringen i Røssåga nedenfor utløpet av Nedre Røssåga kraftstasjon overstiger 400 m³/sek, og skal snarest etter at avløpet igjen synker under denne grense bringes tilbake til kote 383,15. Etter 1. desember tillates en stigning av vannstanden til kote 383,40.»

Statkraft skrev i brev av 31.01.2019 at det var ønskelig å fjerne begrensningen som følger av denne bestemmelsen.

NVEs vurdering i innstillingen er at eksisterende manøvreringsreglement er hensiktsmessig og godt med hensyn på å redusere skadeomfang ved både større og mindre flommer langs nedre deler av Røssåga, også med tanke på Statkrafts manøvreringspraksis ved flom. NVE ser ingen grunn til å anbefale å fjerne dagens bestemmelse. Departementet slutter seg til NVEs vurdering.

7.4 Om magasinrestriksjoner i Bleikvatn

Bleikvatnet kan reguleres med 21,5 m mellom kote 386 og 407,5. Det er i dag ingen begrensning på manøvreringen utover en bestemmelse om at det så vidt mulig ikke skal gå flom over reguleringsdammen.

Statkraft har i revisjonsdokumentet gjort rede for gjeldende reguleringspraksis, som er endret etter at det i 2008 ble etablert ny overføringstunnel med vesentlig større tappekapasitet. Statkraft tilstreber å holde vannstanden jevnt på kote 405 i perioden 1. juli til 1. november, mens vannstanden resten av året normalt holdes mellom kote 400 og 407,5. I januar søkes det å unngå tapping som påvirker isleggingen.

Den interkommunale arbeidsgruppa mener at manøvreringspraksisen for sommer og høst bør tas inn i manøvreringsreglementet. Hemnes kommune har påpekt at det kan gjøres unntak for spesielle situasjoner, som flomfare og vedlikehold. Naturvernforbundet peker på at det ikke må tillates overløp før gruveponiene nedstrøms er dokumentert sikret mot utvasking. Huarneset båtforening har i en tidlig fase av revisjonssaken spilt inn ønskede reguleringshøyder, men har ikke uttalt seg til revisjonsdokumentet. NVE har fastslått at ønsket om en vintervannstand høyere enn LRV ikke kan etterkommes, da dette ville ha hindret full utnyttelse av reguleringen.

NVE viser til at det i liten grad er konkretisert hva magasinrestriksjoner for Bleikvatn vil innebære av miljøforbedringer, utover at magasinet har stor reguleringshøyde.

Departementet slutter seg til NVEs vurdering om at det er en stor samfunnsmessig fordel å ivareta fleksibiliteten knyttet til reguleringen av Bleikvatn. Samtidig er det departementets syn at Statkrafts normale manøvreringspraksis hensyntar både miljø- og brukerinteresser. Det kom ved NVEs høring av revisjonsdokumentet ingen uttalelser fra brukerinteresser knyttet til manøvreringen av Bleikvatnet.

7.5 Krav knyttet til standardvilkårene

7.5.1 Økonomiske krav

Kulturminner

Konsesjonen fra 1954 for statsregulering av Røssåga har ikke vilkår om kulturminneundersøkelser, mens konsesjonene fra 1960 om regulering av Bleikvatn og overføringer fra Vefsna inneholder vilkår om undersøkelser av faste fortidsminner og andre kulturminner.

NVE foreslår at det tas inn vilkår om kulturminner som pålegger regulanten innbetaling av en sektoravgift ved vilkårsrevisjoner for konsesjoner gitt før 1960.

Departementet tilrår i likhet med NVE at det innføres vilkår om automatisk fredete kulturminner. 1954-konsesjonen faller inn under ordningen om betaling av sektoravgift, mens konsesjonene fra 1960 ikke omfattes av ordningen, da vilkår om kulturminneregistreringer inngår i gjeldende konsesjon. Departementet viser til NVEs innstilling om hvordan sektoravgiften beregnes. Foreløpig anslag fra NVE tilsier at sektoravgift for 1954-konsesjonen vil utgjøre om lag 22 mill. kr.

Konsesjonskraftprisen

Kommunene mener konsesjonskraftprisen for regulering av Røsvatn må settes til OED-pris, som for konsesjoner gitt etter 1959. Kommunene mener det ikke er noe til hinder for at dette forholdet kan tas opp i forbindelse med revisjon. I tillegg til at det vil innebære en forenkling, peker kommunene på at etableringen av et nytt Nedre Røssåga kraftverk tilsier felles konsesjonskraftpris for hele Røssågareguleringen. NVE anser i innstillingen at vilkår om avgifter og kraft ligger utenfor det som kan endres ved en ren revisjon av vilkår.

I henhold til forvaltningspraksis endres normalt ikke økonomiske vilkår, herunder konsesjonskraftprisen, ved vilkårsrevisjon, med unntak av i såkalte kombinasjonssaker. Dette er saker hvor revisjonssaken behandles sammen med søknad om opprusting og utvidelse av kraftverk etter vassdragsreguleringsloven, der begge konsesjonene får vilkår om konsesjonskraft.

Det foreligger ingen kombinasjonssak knyttet til revisjon av vilkårene for Røssågareguleringen, og departementet mener det ikke er grunnlag for å endre prisen for konsesjonskraft. Dette er i samsvar med gjeldende praksis.

Næringsfond/miljøfond

Kommunene har fremmet krav om et næringsfond på 50 mill. kr til fordeling mellom de tre berørte kommunene. Kravet er begrunnet med at reguleringen av Røsvatn hadde store konsekvenser for dyrket og dyrkbar mark, samt at rekreasjonsområder og viltbiotoper gikk tapt, og at dette etter kommunenes syn ikke ble erstattet. Hemnes og Hattfjelldal kommuner mener at den delen av verdiskapingen fra reguleringen som tilfaller dem ikke står i forhold til de samlede naturinngrepene som følge av reguleringen. Kravet om næringsfond er sterkt vektlagt av kommunene, og det er påpekt at dette vil være særlig påkrevet dersom det ikke innføres magasinrestriksjoner i Røsvatn.

NVE har i innstillingen vist til at formålet med revisjon av konsesjonsvilkår er å avbøte miljøskader som har oppstått som følge av reguleringen, og at et næringsfond ikke er egnet til dette formålet. Det vises videre til at det av departementets retningslinjer framgår at det må foreligge helt spesielle hensyn før det kan være aktuelt å pålegge næringsfond i revisjonssaker. NVE kan ikke se at det er tilfelle i denne saken.

Kommunene har i uttalelsen til NVEs innstilling gjort oppmerksom på at kravet om næringsfond i realiteten er ment som et miljøfond.

Departementet vil vise til NVEs vurdering av dette kravet, der det framgår at formålet med revisjon av konsesjonsvilkår er å avbøte miljøskader som kan ha oppstått som følge av reguleringen, og at et næringsfond ikke er egnet til dette. Departementet slutter seg til NVEs syn om at det ikke foreligger helt spesielle hensyn som berettiger bruk av næringsfond i denne revisjonssaken. Departementet vil legge til at det i en revisjonssak normalt heller ikke gis økonomisk kompensasjon for miljøulempen eller manglende erstatning for miljøskader, og at departementets vurdering av kravet om et miljøfond dermed gjelder tilsvarende for kravet om næringsfond.

Departementet vil for øvrig peke på at kommunene får betydelige inntekter fra Røssågreguleringen i form av inntektsskatt, naturressursskatt, eiendomsskatt samt konsesjonsavgifter og konsesjonskraft.

Fond til opphjelp av fisk, vilt, friluftsliv m.v.

Kommunene har krevd årlig innbetaling på 1 mill. kroner til et fond til fremme av fisk, vilt og friluftsliv. Det er særlig Hemnes og Hattfjelldal kommuner som har vektlagt dette, og det vises til at det ikke ble gitt noen erstatning for tapt fiske, verken ved reguleringene av Røsvatn eller Bleikvatn, og heller ikke ved overføringene fra Vefsna.

NVE mener at et fond som skal fremme fisk, vilt og friluftsliv skiller seg fra annen økonomisk kompensasjon, ved at midlene vil gå til konkrete, avbøtende eller kompenserende tiltak.

NVE har i innstillingen anbefalt at Statkraft årlig må bidra med 150 000 kr til et fond som skal fremme fisk, vilt og friluftsliv i kommunene. NVE begrunner anbefalingen med at Røsvatnets store samfunnsmessige betydning tilsier at det ikke kan settes begrensninger på reguleringen, samtidig som ulempene av reguleringen er betydelige, og at det derfor er rimelig at konsesjonæren gjennom et slikt fond bidrar til å gjennomføre avbøtende eller kompenserende tiltak.

Departementet vil vise til at Røssågareguleringen har hatt konsekvenser som vanskelig kan avbøtes fullt ut ved revisjon. Dette er ikke uvanlig ved større vannkraftutbygginger. Hensikten med revisjon er å sette inn tiltak som kan redusere ulempene til en viss grad.

I denne saken kan det gis vilkår av hensynet til laks i nedre del av Røssåga uten at dette i for stor grad går ut over formålet med reguleringen. I øvre deler av reguleringen er det imidlertid vanskelig å avbøte ulempene av reguleringen i vesentlig grad uten at dette i for stor grad går ut over kraftproduksjon, regulerbarhet og flomsikring. Departementet finner derfor at det er grunnlag for å pålegge et fond til fremme av fisk, vilt og friluftsliv. Fondet kan benyttes til å redusere ulempene som følge av reguleringen, men kan også nyttes til fremme av fisk, vilt og friluftsliv i andre deler av kommunene, dersom kommunene finner det formålstjenlig. Departementet slutter seg til NVEs anbefaling om at fondet organiseres som et felles fond for alle kommunene, slik kommunene selv har skissert.

7.5.2 Øvrige krav knyttet til standardvilkårene

Det er fremmet en rekke krav om ulike tiltak som vil kunne følges opp med hjemmel i nye standardvilkår. Departementet viser til NVEs drøfting i innstillingen og slutter seg i hovedsak til NVEs vurderinger og anbefalinger. Departementet vil likevel knytte merknader til noen av disse kravene basert på departementets befarings- og innkomne uttalelser.

Båttutsett, moloer og fisketiltak

Lokalbefolkningen ved Røsvatn har særlig pekt på at det er behov for tiltak som letter og sikrer bruk av båt, både ved utsett og gjennom (GPS-) merking av grunner. I uttalelse til departementet har også grendelag påpekt behovet for tiltak for å forbedre fiskebestandene i Røsvatn.

Statkraft har beskrevet at det er store friluftsinnteresser knyttet til Røsvatn med stort behov for båttutsett. Det er også vist til at det er etablert en rekke båttutsett i privat regi med økonomisk støtte fra Statkraft. Statkraft opplyste ved utarbeidelse av revisjonsdokumentet at det ble foretatt kartlegging av behovet for båttutsett og hvilke steder som egnet seg best.

Tiltak som er knyttet til båttutsett og ferdsel på reguleringsmagasinene kan følges opp av naturforvaltningsvilkåret så lenge dette er tiltak for legge til rette for friluftsliv og andre allmenne interesser, slik NVE har påpekt. Tilrettelegging for båtbruk for den enkelte rettighetshaver er et privatrettslig forhold som må avklares mellom regulant og de rettighetshavere det måtte gjelde.

Naturforvaltningsvilkåret gir også hjemmel for å pålegg tiltak for forbedring av forholdene for fisk, og fiskefremmede tiltak.

Departementet er kjent med at det gjennomført tiltak for å bøte på ulempene for fisk som følge av reguleringen av Røsvatn, bl.a. ved fiskeutsetting. Standardvilkåret om naturforvaltning vil også framover gi mulighet til å pålegge fiskeutsetting dersom en finner ut at dette er det beste tiltaket. Det kan også pålegges andre tiltak begrunnet i hensynet til fisk i medhold av dette vilkåret. Pålegg om fiskeutsetting i Røsvatnet håndteres av Statsforvalteren i Nordland.

Det er i gjeldende konsesjonsvilkår en bestemmelse om å bekoste, bygge og drive et anlegg for klekking og oppdrett av laks, ørret og røye. Departementet mener at bestemmelsen ivaretas gjennom standard naturforvaltningsvilkår, og anbefaler at dette særvilkåret ikke tas med i reviderte konsesjonsvilkår. Det vises i den forbindelse til departementets merknader til konsesjonsvilkårene.

Departementet vil også vise til tilrådingen som gjelder fond til fremme av fisk, vilt og friluftsliv. Dette fondet gir kommunene anledning til å prioritere og gjennomføre de avbøtende eller kompenserende tiltak som kommunene anser som viktigst, i tillegg til tiltak som kan pålegges regulanten gjennom naturforvaltningsvilkåret.

Erosjon

Ved departementet befaring i 2021 ble det fra lokalt hold påpekt at reguleringen av Røsvatnet har medført erosjon, og at regulanten ikke i tilstrekkelig grad har gjennomført nødvendige erosjonssikringstiltak. Hattfjelldal kommune påpekte også i forbindelse med befaringen at overføringen fra Elsvatn har medført betydelig erosjon i Mølhusbekken.

Erosjonsproblematikken knyttet til Røssågareguleringen er kommentert av NVE på generelt grunnlag på bakgrunn av krav fra Statskog om at erosjonsskader må kartlegges og følges opp. Det er i tillegg fremmet en del konkrete krav knytter til terskler, biotopiltak og erosjonsproblematikk, og Hattfjelldal kommune har i uttalelse til departementet påpekt erosjonsproblemer i Mølhusbekken.

NVE viser til at erosjonssikringstiltak kan pålegges med hjemmel i vilkåret om terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring. Departementet slutter seg til NVEs vurdering av både erosjonsproblematikken generelt, og til NVEs vurdering av det enkelte krav.

7.6 Reindrift

Røssågareguleringen berører reinbeitedistriktene 19 Byrkije/Børgefjell, 20 Jillen Njaarke, 21 Røssåga/Toven og 22 Ildgruben. Det er i forbindelse med revisjonssaken ikke fremmet krav knyttet til reindrift, og ved NVEs behandling av revisjonssaken ble det ikke gitt uttalelser knyttet til dette tema.

Departementet er kjent med at NVE i oktober 2021 mottok en uttalelse fra Røssåga siida i Røssåga/Toven reinbeitedistrikt. Det gis i brevet uttrykk for at reguleringen av Røsvatnet har påvirket siidaens vinterbeiteressurser, og at dette etter distriktets kjennskap ikke ble erstattet. Det er siidaens syn at det i forbindelse med revisjonssaken må tilkjennes erstatning for tap av vinterbeite, og merbelastning på øvrig vinterbeite. Departementet vil peke på at erstatning for tapt beite er et privatrettslig forhold som forutsettes avgjort ved skjønn i forbindelse med reguleringen. Privatrettslige forhold er ikke gjenstand for behandling ved revisjon av konsesjonsvilkår.

Departementet konsulterte med Røssåga siida 4. mai 2022. OED redegjorde kort om revisjon av konsesjonsvilkår for vannkraftreguleringer generelt og deretter om saksgangen for revisjonssaken i Røssåga. Røssåga siida redegjorde for sin bruk av området. Siidaen pekte på at reguleringen sannsynligvis har påvirket snøforholdene rundt Røsvatn, slik at beitet er blitt dårligere enn før reguleringen. De beskrev at de på grunn av ising i perioder må samle reinen i gjerde og fore dem, i påvente av at vinterbeitet på kysten er klart for flytting. OED redegjorde for at tillatelsen til reguleringen og overføringer ligger fast og ikke kan endres ved revisjon. At det blir åpne råker ved innløp og utløp av tunneler er derfor en virkning som vanskelig kan reduseres ved revisjon. OED pekte på at erstatning for skadene reguleringen har påført er en privatrettslig sak mellom regulanten og rettighetshaverne i området. Røssåga siida ville følge opp med Statkraft.

Departementet har vært i kontakt med Sametinget, som i epost av 5. april 2022 har bekreftet at Sametinget ikke finner konsultasjon nødvendig. Protokollen fra konsultasjonen med Røssåga siida er delt med Sametinget.

8. Verdien av regulerbar kraft, systemtjenester og vern mot skadeflom

Vannkraftverk med magasiner og reguleringsevne er viktig for forsyningssikkerheten i Norge da de gir det norske kraftsystemet stor fleksibilitet. Denne fleksibiliteten har høy samfunnsøkonomisk verdi. Stor variasjon i nedbør og i tilsig gjør magasinkapasiteten verdifull, siden forbruket varierer ulikt med tilsiget. Den regulerbare vannkraften kan tilpasses markedets og energisystemets løpende behov over år, sesonger, timer og sekunder, i tillegg til at store vannkraftanlegg har en gunstig effekt på stabiliteten i kraftsystemet.

Behovet for og verdien av reguleringsevne og fleksibilitet forventes å øke i årene som kommer, i takt med omstillingen i energisystemet i Norge og i landene rundt oss. Kraftsystemet vil bli mer utsatt for større, raskere og mer uforutsigbare svingninger i produksjon, forbruk og i kraftflyt mellom Norge og utlandet. En økende andel uregulerbar fornybar kraft i det nordiske markedet og nedleggelse av termiske kraftverk gjør at evnen til

hurtig regulering av den eksisterende produksjonen blir enda viktigere. I dag er det få andre kilder til slik fleksibilitet enn den regulerbare vannkraften.

I avveiningen av nye eller endrede vilkår skal det gjøres en helhetlig vurdering av en rekke hensyn for å veie fordelene og ulempene. Ved eldre utbygginger ble natur og miljø ikke vektlagt på samme måte som i dag. Naturmangfold, fisk, friluftsliv og landskap er viktige hensyn som skal vektlegges ved revisjon. Et integrert kraftmarked og flere utenlandsforbindelser har synliggjort verdien som ligger i vannkraften og dens regulerbarhet. Dette har ført til at mange kraftanlegg driftes annerledes enn da konsesjonen ble gitt, for eksempel med mer variabel vannføring. I tillegg er det i dag større fokus på klimaendringer og behovet for fornybar energi. Revisjon av konsesjonsvilkår vil derfor måtte vurderes i lys av et endret miljø-, klima- og energiregime. Miljøforbedringer som kan oppnås gjennom strengere vilkår og mindre fleksibilitet i vannkraftkonsesjonene må veies opp mot tapt kraftproduksjon, reguleringsevne og evne til flomhåndtering.

Statnett har i rapporten "Verdien av regulerbar vannkraft" fra mars 2021 utredet betydningen den regulerbare vannkraften har for kraftsystemet i dag og i fremtiden. Statnett skriver at fleksibiliteten blir viktigere og mer verdifull fremover på grunn av omfattende endringer i kraftsystemet, med økt elektrifisering, mer variabel fornybar produksjon og flere mellomlandsforbindelser. Videre peker Statnett på at anleggets lokasjon og regulerbarhet er i flere tilfeller avgjørende for å håndtere spesifikke nettutfordringer. At kraftverk ofte blir aktivert for såkalt spesialregulering skyldes lokale eller regionale utfordringer med nettdriften. For disse eksisterer sjeldent alternative reguleringsressurser, og restriksjoner kan dermed medføre at nettet må driftes med høyere risiko for avbrudd. Til slutt peker Statnett på at de kraftverkene som er høyest prioritert hos myndighetene for miljøforbedringer, såkalte kategori 1.1 kraftverk, leverer 75 % av sekundærreservene og 45 % av tertiærreservene i regulerkraftmarkedene. Vilkårsendringer for disse kraftverkene vil dermed kunne gi en vesentlig reduksjon i fleksibilitet, som er avgjørende for å holde kraftsystemet i balanse og ivareta forsyningssikkerheten.

Regulerte magasin bidrar til å jevne ut vannføringen i vassdrag, og kan ha en stor flomdempende effekt. Reguleringen av Røsvatn bidrar i stor grad til flomdemping i Røssåga.

Departementet vil vise til Meld. St. 25 (2015-2016) *Kraft til endring*, der det framgår følgende: «flomdemping blir et sentralt tema ved revisjon av eldre reguleringskonsesjoner. I mange av disse sakene er det interessenter som ønsker magasinrestriksjoner av hensyn til natur, miljø og friluftsliv. Effekten på flomdempingskapasiteten vil variere fra sak til sak, men må tillegges betydelig vekt. Å ivareta den flomdempingskapasiteten som allerede finnes

i reguleringsmagasinene vil være viktig.» Departementet legger stor vekt på å ivareta reguleringsmagasinenes evne til å redusere omfanget av skadeflom.

9. Forholdet til vannforvaltningsplanen

NVE har i innstillingen drøftet forholdet til de miljømålene som er definert i vannforvaltningsplanen som ble godkjent av Klima- og miljødepartementet i 2016.

Det er bare strekningen fra Sjøforsen til utløpet i sjø som har miljømål som kan innebære krafttap.

Krav om minimum vannføring, restriksjoner på effektkjøring og innføring av smoltutvandringsflom er alle tiltak som sammen med etableringen av nye Nedre Røssåga kraftverk med omløpsventil vil bidra til forbedring av miljøtilstanden i samsvar med godkjent vannforvaltningsplan. NVE er av den oppfatning at anbefalingene i innstillingen, herunder innføring av standardvilkår, vil innebære at miljømålene nås. Departementet finner at revisjonsvedtaket sikrer at relevante tiltak gjennomføres for å oppnå målet, men vil bemerke at det ikke er sektormyndighetenes rolle å vurdere om miljømålet er nådd.

10. Departementets oppsummering

Krav om revisjon av konsesjonsvilkårene for Røssågareguleringen er fremmet av de tre berørte kommunene Hemnes, Hattfjelldal og Grane. Med utgangspunkt i revisjonskravet har NVE fattet vedtak om åpning av sak om revisjon av konsesjonsvilkårene for denne reguleringen. Kravene angår i hovedsak magasinrestriksjoner for Røsvatn/Tustervatn, Bleikvatn og Stormyrbassenget, og slipp av minstevannføring nedenfor Stormyrbassenget og nedenfor Nedre Røssåga kraftverk.

Røsvatnet er ved HRV den nest største innsjøen i Norge. Reguleringen berører dermed en lang strandlinje, og det er en rekke bosetninger og grender langs vatnet. Røsvatn er utnyttet til transport og rekreasjon for både fastboende, hytteeiere og tilreisende.

Departementet kan ikke anbefale at det innføres magasinrestriksjoner. For Røsvatnets del vil et absolutt krav til magasinbefylling i praksis umuliggjøre utnyttelse av hele reguleringen, og ligger utenfor hva som kan pålegges ved revisjon. Et «mykt» oppfyllingskrav i Røsvatn, der alt tilsiget etter en viss dato skal gå til oppfylling, vil medføre for store ulemper for kraftproduksjon, flomdemping og systemtjenester. Tilsvarende kan det heller ikke settes vilkår for Stormyrbassenget som innebærer at hele reguleringen ikke kan utnyttes.

Departementet anbefaler imidlertid at det fastsettes krav om stabil vannstand i Stormyrbassenget på sommeren, av hensyn til fugl. For Bleikvatn finner departementet i

likhet med NVE ikke grunn til å formalisere Statkrafts frivillige reguleringspraksis i manøvreringsreglementet.

Departementet anbefaler videre i likhet med NVE at det fastsettes vilkår om en minimum vannføring på 30 m³/s, slipp av smoltutvandringsflom og begrensninger i nedkjøringshastighet for strekningen nedstrøms Nedre Røssåga kraftverk. Vilkårene som er delvis i samsvar med dagens praksis, vil dermed ikke medføre kostnader for kraftproduksjon eller fleksibilitet. Ved å formalisere dagens praksis, mener departementet at hensynet til laks og andre interesser vil bli ivaretatt på en tilfredsstillende måte.

Departementet slutter seg også til NVEs anbefaling om at det ikke innføres vilkår om minstevannføring eller slipp av spyleflom på strekningen mellom Stormyrbassenget (Fallforsen) og Sjøforsen. Departementet mener nytten av disse tiltakene ikke står i forhold til ulempene i form av redusert kraftproduksjon.

Ulempene for natur- og friluftsjinteresser som skyldes reguleringene og i noen grad overføringene fra Vefsna vurderes å være betydelige og vil i liten grad kunne bøtes på med tiltak uten at dette begrenser reguleringsmuligheten som er fastsatt i konsesjonen. Departementet anbefaler derfor at det gis vilkår om en årlig innbetaling av et fond til fremme av fisk, vilt og friluftsliv som forvaltes av kommunene. Departementet tilrår også det for konsesjonen fra 1954 i tråd med vanlig praksis tar inn vilkår om innbetaling av en sektoravgift for kulturminner.

Departementet anbefaler at det innføres standard konsesjonsvilkår for reguleringene og overføringene. Vilkårene gir myndighetene hjemmel til å pålegge relevante avbøtende tiltak.

Oppsummering – fordeler og ulemper ved departementet sitt forslag			
Prissatte virkninger	Redusert kraftproduksjon		Ingen reduksjon i kraftproduksjon
	Investeringskostnader		Ingen investeringskostnader pålagt
	Fond	- 25 Mkr	Fond til fisk, vilt og friluftsliv og sektoravgift for kulturminner
Ikke-prissatte virkninger	Laks	+	Ved å ta inn dagens praksis om 30 m ³ /s vannføring nedstrøms Nedre Røssåga, lokkeflom og nedkjøringshastighet i reglementet vil revisjonen bidra til økt sikkerhet for at forholdene for laks ivaretas
	Annet naturmangfold	+	Stabil vannstand vil være til nytte for hekkende storlom i Stormyrbassenget
	Landskap og friluftsliv		
	Kulturminner	+	Sektoravgift for kulturminner gir grunnlag for å kartlegge og sikre kulturminner
	Systemtjenester		Nye vilkår viderefører praksis og medfører ikke endringer for leveranse av systemtjenester
	Vern mot skadeflom		Nye vilkår viderefører dagens praksis og medfører ikke redusert mulighet til å dempe flom
Oppsummering fordeler	Nye vilkår viderefører dagens praksis for manøvrering av vassdraget. Ved å ta inn praksis i manøvreringsreglementet vil det medføre større sikkerhet for at praksisen videreføres og vurderes å være en fordel av hensyn til laks. Standardvilkår gir mulighet til å redusere ulemper av reguleringen av hensyn til allmenne interesser. Fond av hensyn til fisk, vilt og friluftsliv gir muligheter for å gjennomføre tiltak. Sektoravgift for kulturminner gir adgang til å kartlegge og sikre kulturminner.		
Oppsummering ulemper	Tiltakene medfører ikke endringer for kraftproduksjon, systemtjenester eller flomdemping. Pålegg om fond koster samlet om lag 25 mill kroner.		

Tabell 1 Oppsummering av fordeler og ulemper ved departementet sitt forslag til nye vilkår. Farge indikerer departementets vektlegging av temaet, slik at mørk grønnfarge indikerer stor vekt, lysere farge mindre vekt. Pluss- og minustegn indikerer i hvilken grad departementets forslag vil påvirke temaet.

V – Departementets merknader til nye konsesjonsvilkår

Generelt

De gjeldende konsesjonsvilkårene ble fastsatt i 1954, 1960 og 1999 ved kgl. res. og departementets vedtak. Departementet tilrår at vilkårene blir oppdatert i samsvar med standardvilkår for nye konsesjoner i medhold av vassdragsreguleringsloven § 8, jf. §§ 14-20, slik loven nå lyder etter lovrevisjonen av 21. juni 2017.

NVE har foreslått to vilkårssett, et for konsesjonen gitt i 1954 og et for konsesjonene gitt i 1960 og 1999. Departementet tilrår at vilkårssettene blir slått sammen til ett vilkårssett. Dette vil etter departementets syn forenkle bruken. Det vil være noen poster i vilkårene som vil være ulike for de ulike konsesjonene. Dette framgår av postene.

Departementet kommenterer her spesielle forhold for de ulike postene i vilkårssettet. Der det ikke er kommentarer, slutter departementet seg til NVEs merknader. Som hovedregel er ordlyden foreslått oppdatert i tråd med gjeldende standardvilkår.

Post 1 Konsesjonstid og revisjon

Alle konsesjonene gjelder i utgangspunktet på ubegrenset tid. Det er tatt inn bestemmelser om adgang til vilkårsrevisjon, nedlegging og overdragelse, i tråd med gjeldende lovverk og standardvilkår.

Post 2 Konsesjonsavgifter

Endring av økonomiske vilkår omfattes normalt ikke ved vilkårsrevisjon. Kraftgrunnlaget for konsesjonsavgiftene blir også videreført og konsesjonsavgiftsatsene videreføres uendret. Oppjustering av årlige konsesjonsavgifter skjer etter de til enhver tid gjeldende regler.

Ifølge tall fra NVE var konsesjonsavgiftene om lag 10,5 mill. kroner til Hattfjelldal kommune, 7,7 mill. kroner til Hemnes kommune, 1 mill. til Grane kommune og 60 000 kroner til Vefsn kommune i 2021. I tillegg betalte Statkraft Energi ca. 1,7 mill. kroner i konsesjonsavgift til staten.

Konsesjonsavgiftene vedtatt ved kgl.res. 8. juli 1954 (Røssågareguleringen) videreføres med kr 0,25 pr. nat.hk. til staten og kr 2,25 pr. nat.hk. til kommunene. Oppjusterte satser er henholdsvis til stat kr 3,70 (pr. 01.01.2018) og kommunene kr 49,21 (pr. 01.01.2020).

For konsesjonen gitt ved kgl.res. 13. mai 1960 (Bleikvatnreguleringen) er tilsvarende satser kr 0,50 pr. nat.hk. til staten og kr 3,50 pr. nat.hk. til kommunen. Oppjusterte satser er henholdsvis til stat kr 6,11 (pr. 01.01.2018) og kommunen kr 56,25 (pr. 01.01.2021).

Konsesjonen gitt ved kgl.res. 22. desember 1960 (overføring av vann fra Vefsna) ble gitt med en avgiftssats på kr 0,50 pr. nat.hk. til staten og kr 3,50 pr. nat.hk. til kommunen. Oppjusterte satser for Vefsnoverføringene er henholdsvis til stat kr 8,15 (pr 01.01.2018) og kommunene kr 58,46 (pr. 01.01.2021).

Bestemmelsen i vilkårene for Røssågareguleringen om overdragelse av avgiftene til staten til Hattfjelldal kommune de første 10 årene må anses oppgjort og tas ikke med videre i reviderte vilkår.

I tråd med moderne standardvilkår foreslår departementet å ta inn lovbestemmelsen om at avgiftene skal avsettes til et kommunalt fond.

Fordeling av avgifter mellom kommuner er vedtatt for hver konsesjon, og endres ikke ved revisjon.

Post 3 i gjeldende vilkår for Røssåga, om at det skal betales en godtgjørelse en gang for alle til staten på kr 1 pr. nat.hk. etter hvert som kraften tas i bruk, må regnes som utført en gang for alle. Departementet foreslår ikke å videreføre denne bestemmelsen.

Post 3 Konsesjonskraft

Teksten foreslås oppdatert i tråd med moderne standardvilkår så langt som mulig. Kraftgrunnlaget videreføres og blir ikke regnet på nytt ved revisjon. Ifølge tall fra NVE er det totale konsesjonskraftvolumet fra Røssåga-reguleringen om lag 133 GWh. Forenklet sagt kan verdien av dette volumet beregnes som forskjellen mellom spotpris og OED-prisen ganget opp med volumet. Spotprisen varierer fra år til år, så verdien vil variere. OED prisen vil også variere noe mellom år. Konsesjonskraftprisen for konsesjoner gitt etter 10. april 1959 ble fastsatt til 11,57 øre for 2022. I henhold til NVEs langsiktige kraftmarkedsanalyse kan spotprisen bli 50 øre i 2025. I 2025 vil verdien av volumet av konsesjonskraften fra Røssåga bli om lag 50 mill. kroner. Om spotprisen er 30 øre vil verdien reduseres til 24 mill. kroner. Konsesjonskraftmengden som en kommune kan ta ut er avgrenset til kommunens behov for elektrisk kraft til allmenn kraftforsyning innen kommunen. Den overskytende kraften går til fylkeskommunen.

Prisen kommunene betaler for konsesjonskraft er ulik for konsesjonen gitt før 10. april 1959, pga. endringer i vassdragsreguleringsloven. Konsesjonskraftprisen for konsesjonen fra 1954 blir beregnet ut fra selvkosten for de aktuelle anleggene, med et tillegg på 20 pst. Prisvilkåret blir videreført uten endring.

For konsesjonen gitt 08.07.1954 (Røssåga) er det bestemmelse om at berørte kommuner 30 år etter at opprinnelig konsesjon ble gitt, og etter Kongens beslutning, kan få ytterligere

konsesjonskraft til dekning av kommunenes behov (tidligere post 14, annet avsnitt). Ifølge gjeldende vilkår for konsesjonene gitt 13.05.1960 (Bleikvatn) og 22.12.1960 (Vefsna) kan pålegget om konsesjonskraft tas opp til ny vurdering etter 30 år. Departementet anbefaler at teksten erstattes med standard adgang til ny vurdering av avståelse og fordeling av kraft etter 20 år i tråd med moderne standardvilkår og vassdragsreguleringsloven § 22.

For konsesjonen gitt 08.07.1954 (Røssåga) foreslår departementet å beholde bestemmelsen om at konsesjonskraften skal leveres etter en maksimalpris beregnet på å dekke produksjonsomkostningene (selvkost), med en modernisert tekst.

Ifølge gjeldende vilkår for konsesjonene gitt 13.05.1960 (Bleikvatn) og 22.12.1960 (Vefsna) er prisvilkåret å forstå som dagens OED-pris. I det felles vilkårssettet for disse to konsesjonene er derfor foreslått bestemmelse om OED-pris i tråd med moderne standardvilkår. Dette følger av vassdragsreguleringsloven § 22.

Departementet foreslår å beholde bestemmelsen om at oppsagt kraft ikke senere kan forlanges avgitt.

Post 4 Kontroll med betaling av avgift mv.

Det materielle innholdet i posten er uendret, men språket er modernisert.

Post 5 Fond og andre utbetalinger

Etter dagens standard er pålegg om fond og andre utbetalinger i forbindelse med konsesjonen samlet under én post.

Post 7 i de tidligere vilkårene for Røssågareguleringen har en bestemmelse om at Røssåga kraftverk skal betale kr 1 000 000 til Hattfjelldal kommune til bygging av veger i området rundt Røssvatn. Dette pålegget anses å være oppfylt en gang for alle og foreslås ikke videreført.

Post 11 i de tidligere vilkårene for Røssågareguleringen pålegger Røssåga kraftverk å betale 200 000 kr til et jordbruksfond for Hattfjelldal kommune. Selv om denne forpliktelsen også må anses som oppfylt en gang for alle, foreslår departementet å videreføre bestemmelsen uendret, for fortsatt å synliggjøre tilknytningen mellom fondet og konsesjonsvilkårene. NVE har ikke kjennskap til om fondet ble utbetalt eller om det fortsatt eksisterer i dag.

De tidligere vilkårene for Bleikvatnreguleringen har tilsvarende bestemmelse om å innbetale 100 000 kr til et jordbruksfond for Korgen kommune. Departementet foreslår å videreføre dette vilkåret på samme måte. NVE har heller ikke kjennskap til om fondet eksisterer i dag.

Departementet anbefaler at det fra revisjonstidspunktet innføres pålegg om årlige utbetalinger på 150 000 kr til et fond, som skal fremme fisk, vilt og friluftsliv i kommunene Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner. Departementet anbefaler at fondet organiseres som et felles fond for alle kommunene, slik de selv skisserer.

Post 6 Byggefrister mv.

Ingen av de tre tidligere vilkårssettene har hatt noen post om byggefrister. Departementet foreslår å ta inn standard vilkår om byggefrister.

Post 7 Konesjonærens ansvar ved anlegg/drift mv.

Denne posten erstatter det materielle innholdet i deler av tidligere post 17 for Røssågareguleringen, post 16 for Bleikvatnreguleringen og post 14 for overføringen av Vefsna. Bestemmelsen foreslås endret til dagens språkdrakt og standard. Dette innebærer at begrensningen i konsesjonærens plikt knyttet til særlige vanskeligheter/ulemper og utgifter foreslås fjernet. Bestemmelsen om varsling av Landsforeningen for naturfredning i Norge/Naturvernrådet/Naturvernet ved ødeleggelser av natur m.m. foreslås fjernet, da dette ikke lenger er aktuelt.

Post 8 Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Departementet foreslår å ta inn dette vilkåret i det felles, reviderte vilkårssettet, etter dagens standard.

Posten gjelder allerede Bleikvatnreguleringen etter Kongelig resolusjon av 18.06.1999 (post 1 i tilleggsvilkår), og for Røssågareguleringen etter OEDs vedtak av 05.01.2010 (tatt inn som post 20). I ettertid er det gjort mindre, språklige justeringer i standardvilkåret. Departementet foreslår å endre til gjeldende standard.

Vilkårene for konsesjonen for overføringen av Vefsna har ikke vilkår som materielt sett fullt ut tilsvarer ny post 8.

En del av tidligere post 17 i vilkårene for Røssågareguleringen, som gir føringer for at anlegget skal være minst mulig skjemmende i terrenget, erstattes av ny post 8.

Post 16 og 14 i de tidligere vilkårene for hhv. Bleikvatnreguleringen og overføringen av Vefsna har bestemmelser som tilsvarer deler av innholdet i ny post 8: *«Plassering av stein og jordmasser skjer i samråd med vedkommende kommuner. Reguleringsanleggets eier plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene.»* Tidligere post 14 i vilkårene for overføringen av Vefsna har i tillegg bestemmelsen om at *«Oppryddingen må være ferdig*

senest 2 år etter at vedkommende anlegg er satt i drift. Overholdelsen av bestemmelsene i dette ledd undergis offentlig tilsyn. De hermed forbundne utgifter utredes av anleggets eier.»

Post 9 Naturforvaltning

Departementet foreslår å ta inn moderne naturforvaltningsvilkår i det felles vilkårssettet.

Tidligere post 9 i vilkårene for Røssåga-reguleringen lyder:

«Til opprettholdelse av fiskebestanden i vassdraget plikter Røssåga kraftverk årlig å sette ut yngel og/eller settefisk av laks, aure, røye eller andre fiskesorter i et antall og på steder som Landbruksdepartementet måtte bestemme.

De biologiske undersøkelser som Landbruksdepartementet finner nødvendige for å fastslå behovet av settefisk m.v. samt for å kontrollere resultatene bekostes av Røssåga kraftverk.

Hvis Landbruksdepartementet finner det nødvendig plikter Røssåga kraftverk å bygge gitter foran tappeluker o.l. for å hindre at fisk følger med vannet ut av vatna. Omkostningene med eventuelle undersøkelser i den anledning bæres av Røssåga kraftverk.»

Både for regulering og overføring av Bleikvatn og for overføring av Vefsna er det gitt bestemmelser med tilsvarende ordlyd og innhold i tidligere post 8. Disse vilkårene er generelle, og erstattes materielt sett fullt ut av det nye standardvilkåret, sammen med eventuelt post 13 - Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring. Det er i dag mest naturlig at eventuelle gitter foran tappeluker pålegges med hjemmel i post 13.

For overføringen av Vefsna er følgende bestemmelser gitt i tidligere post 8, i tillegg til vilkår som omtalt ovenfor:

«Dersom ombygging eller justering av laksetrappene i den berørte del av Vefsna viser seg nødvendig, skal Røssåga kraftverk være forpliktet til å bekoste de nødvendige arbeider etter Landbruksdepartementets nærmere bestemmelse.»

«Hvis det viser seg vanskelig å skaffe det nødvendige antall yngel og/eller settefisk på annen måte, kan Røssåga kraftverk pålegges å bekoste, bygge og drive en anstalt for klekking og oppdrett av laks og aure (røye) frem til utvandningsferdig alder og størrelse.

Planen for anstalten skal i tilfelle godkjennes av Landbruksdepartementet, som også fører kontroll med driften, settefiskens kvalitet og utsettingen. Utgiftene hermed bæres av Røssåga kraftverk.»

Når det gjelder bestemmelsen om mulig ombygging eller justering av laksetrappene, mener departementet at en for lengst må ha sett og vurdert konsekvensene av overføringen for

vannføringen i laksetrappene. Departementet mener at denne bestemmelsen ikke lenger er aktuell og foreslår å fjerne den.

Når det gjelder bestemmelsen om å bekoste, bygge og drive et anlegg for klekking og oppdrett av laks, ørret og røye, viser departementet til at Statkraft i dag bekoster og driver den levende genbanken på Bjerka, der laksestammen fra både Vefsna, Rana og Røssåga sikres. Genbanken er et resultat av at utsettingspåleggene for Vefsna, Rana og Røssåga i 1996 ble omgjort til drift av anlegget på Bjerka. Statkraft er i dag pålagt å produsere reetableringsmaterialet som brukes etter rotenonbehandlingene i de nevnte vassdragene. Produksjonen på anlegget følges opp av Miljødirektoratet. For Vefsnas del produseres det rogn på Bjerka, som desinfiseres og overføres til Helgelandskrafts anlegg i Leirfjorden for utplantning i vassdraget eller klekking og videre oppføring.

NVE har i innstillingen foreslått å beholde bestemmelsen med direkte hjemmel til å bygge og drive et settefiskanlegg, slik at det ikke senere oppstår tvil om dette. Tidligere var det vanlig å sette ut smolt. I dag er praksis at man ønsker å sette ut fisk på så tidlige stadier som mulig, eventuelt en kombinasjon av flere stadier. NVE foreslo derfor å justere ordlyden «...frem til utvandringsferdig alder og størrelse» til «...frem til og med utvandringsferdig alder og størrelse». Videre foreslo NVE å modernisere språket generelt, samt å henvise til Miljødirektoratet som rette myndighet for oppfølging slik at teksten etter revisjon vil lyde:

«Hvis det viser seg vanskelig å skaffe det antall yngel og/eller settefisk som er nødvendig for å ivareta stedegne laks-/ørret-/røjestammer på annen måte, kan konsesjonæren pålegges å bekoste, bygge og drive et anlegg for klekking og oppdrett av slike, frem til og med utvandringsferdig alder og størrelse.»

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegget, samt settefiskens kvalitet og utsettingen, er tillagt Miljødirektoratet. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.»

Departementet vil vise til at det ved revisjon innføres standard konsesjonsvilkår tilsvarende som for nye konsesjoner i dag. Dagens standardvilkår gir bl.a. forvaltningen hjemmel til å pålegge regulanten å gjennomføre biotopjusterende tiltak og/eller utsetting av fisk, tiltak for vilt, kompenserende tiltak for friluftsliv og naturvitenskaplige undersøkelser eller friluftslivsundersøkelser. Departementet mener disse vilkårene i tilstrekkelig grad gir Miljødirektoratet hjemmel for å fortsatt kunne pålegge Statkraft å drive et settefiskanlegg, og gir også hjemmel for ev. justering av pålegget ved behov. Departementet mener derfor det ikke er nødvendig å videreføre vilkåret. Pålegg må være knyttet til skader forårsaket av utbyggingen, og kostnadene ved pålegget må stå i rimelig forhold til tiltakets skadevirkninger og til nytten av pålegge.

Post 10 Automatisk fredete kulturminner

Vilkårene for Røssågareguleringen fra 1954 inneholder ikke bestemmelser om automatisk fredete kulturminner. Departementet foreslår derfor å fastsette vilkår om innbetaling av en såkalt «sektoravgift» i form av et engangsbeløp på 7000,- (2006-kroner) per GWh magasinkapasitet, som skal gå til kulturminnevern i vassdrag. Sektoravgift vil utløses for Røssvatn og Stormyrbassenget.

Vilkårene for regulering og overføring av Bleikvatn og for overføring av vann fra Vefsnvassdraget er gitt etter 1960, og inneholder bestemmelser om kulturminner i hhv. post 16 og post 14. Det pålegges derfor ikke sektoravgift for disse konsesjonene.

I det felles vilkårssettet anbefaler departementet at det fastsettes moderne standardvilkår for automatisk fredete kulturminner for alle konsesjonene.

Post 11 Forurensning

Det innføres standard vilkår om forurensning, som erstatter ordlyden om forurensning fra konsesjonen for Bleikvatn fra 1999.

Post 12 Veier, ferdsel mv.

Departementet foreslår å innføre dagens standardvilkår.

Post 13 Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring

Standard vilkår om terskler mv. tas inn i det reviderte vilkårssettet.

Post 14 Rydding av reguleringssonen

Departementet foreslår å innføre dagens standardvilkår i de reviderte vilkårene.

Post 15 Manøvreringsreglement

Departementet foreslår å ta med standard vilkår om manøvreringsreglementet. Manøvreringsreglementet blir vedtatt samtidig med reviderte vilkår. Departementet foreslår å oppdatere reglementet etter gjeldene standard. I tillegg foreslås det å innføre nye bestemmelser som omtalt under «Merknader til manøvreringsreglementet».

Post 16 Hydrologiske observasjoner

Departementet anbefaler å oppdatere vilkåret til dagens standard.

Post 17 Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking

Departementet anbefaler å ta inn dette vilkåret etter dagens standard.

Det tidligere vilkåret for Bleikvatnreguleringen inneholder en bestemmelse om at «*De som bor ved Bleikvasselve skal varsles om flommer som ventes å gå over dammen i så god tid i forvegen som mulig ved oppslag på høvelige steder.*» Med moderne flomvarsling mener departementet at denne bestemmelsen ikke lenger er relevant, og foreslår ikke å videreføre den i reviderte vilkår.

Post 18 Etterundersøkelser

Departementet foreslår å ta inn posten i tråd med moderne standardvilkår.

Post 19 Militære foranstaltninger

Departementet foreslår å ta inn bestemmelsen etter dagens standard i de nye vilkårene.

Post 20 Luftovermetning

Departementet foreslår å ta inn posten i tråd med moderne standardvilkår.

Post 21 Kontroll og sanksjoner

Departementet anbefaler å ta inn bestemmelser i tråd med dagens standard i reviderte vilkår. Disse bestemmelsene er oppdatert i henhold til gjeldende lovverk, og går ikke ut over bestemmelsene i loven. Selv om vilkåret etter dagens standard er mer omfattende enn de tidligere bestemmelsene, innebærer det derfor i realiteten ingen økte forpliktelser for konsesjonæren eller økt adgang for myndighetene til å fastsette sanksjoner.

Post 22 Tinglysing

Posten foreslås oppdatert til dagens standard og gjeldende regelverk, og videreført i reviderte vilkår.

2. Merknader til manøvreringsreglementet

Opprinnelig manøvreringsreglement ble fastsatt i 1954 og endret i 1965.

NVEs miljøtilsyn vil bestemme hvordan vannføringskravene nedstrøms Nedre Røssåga skal måles og dokumenteres, basert på forslag til detaljplan fra Statkraft.

NVE har etterspurt et høydegrunnlag som er oppdatert til Kartverkets høydesystem NN2000, men Statkraft har så langt ikke gjort dette for Røssåga. Høydene i reglementet er gitt i et svært gammelt system. NVE har anbefalt at høydene oppdateres til NN2000 før det fattes endelig vedtak i revisjonssaken. Departementet har merket seg at NVE ønsker at regulanten konverterer høydene til nytt høydesystem NN2000. Regulanten har i møte med departementet formidlet at dette vil være en kostbar og langvarig omlegging. Departementet gir ikke pålegg

om å konvertere høydene til nytt høydesystem, men forventer at regulanten arbeider videre med sikte på å kunne legge om til NN2000.

Departementet foreslår at følgende nye bestemmelser tas inn i reglementet:

«Den samlede vannføringen fra Røssågas restfelt og driftsvannføringen fra utløpet av nye Nedre Røssåga kraftverk skal ikke underskride 30 m³/s.»

«Innenfor perioden 28. mai – 3. juni skal driftsvannføringen gjennom Nedre Røssåga kraftverk være minst 100 m³/s i 3 døgn i strekk.»

«Det skal installeres omløpsventiler i Nedre Røssåga kraftverk med en samlet kapasitet på minimum 30 m³/s.»

«For driftsvannføringer mindre enn 60 m³/s gjennom Nedre Røssåga kraftverk kan vannføringen maksimalt reduseres med 7,5 m³/s hvert 15. minutt. Driftsvannføringen skal holdes på 60 m³/s i minimum 15 minutter før den kan reduseres videre ned.»

«I perioden 1. mai til 15. juli skal vannstanden i Stormyrbassenget holdes så stabil som mulig. Vannstanden skal i denne perioden ikke overskride kote 247,5 eller underskride kote 247,0.»

Bestemmelsen om omløpsventiler foreslås tatt inn i reglementet, jf. departementets vedtak av 26.05.2015.

3. Oppfølging av reviderte vilkår

NVE er ansvarlig myndighet for oppfølging av de reviderte vilkårene. Dette gjelder med unntak av vilkår om naturforvaltning, hvor ansvaret for oppfølging ligger under Statsforvalteren, eller Miljødirektoratet når det gjelder anadrom fisk. Flere av vilkårene gir hjemmel til å kunne pålegge avbøtende tiltak og undersøkelser etter behov.

Som hovedregel ligger myndigheten til å gi pålegg om tiltak som endrer vannføring, vannstand og fysiske forhold i elver og innsjøer/magasiner til NVE. Det samme gjelder hydrologiske pålegg der vannføringsmålinger er sentralt.

Statsforvalteren/Miljødirektoratet har myndighet til å pålegge nødvendige undersøkelser knyttet til ferskvannsbiologi, plante- og dyreliv og friluftsliv. Det gjelder også kompensierende tiltak som utlegging av gytegrus, fiskeutsetting og andre tiltak som ikke påvirker de hydrologiske eller fysiske forholdene.

Pålegg om tiltak eller undersøkelser må være knyttet til skader som er forårsaket av kraftutbyggingen. Kostnadene ved pålegget må stå i rimelig forhold til tiltakets skadevirkninger og til nytten av pålegget.

I en del tilfeller kan formålet med tiltak være sammensatt. Dersom det er uklart hvem som har ansvar for å gi pålegg, må dette avklares mellom de respektive myndigheter. Det vil likevel være naturlig å samarbeide om utformingen av tiltak som krever samordning eller når det er behov for utvidet kompetanse.

Olje- og energidepartementet

t i l r å r:

Det fastsettes reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS for å regulere Røssåga mv. i Hennes, Hattfjelldal og Grane kommuner. Vilkårene fastsattes i samsvar med vedlegg til resolusjonen.

Vedlegg 1 til kongelig resolusjon om vilkår for tillatelse til Statkraft Energi AS for regulering av Røssåga og overføringer fra Vefsna og Bleikvatn til Røsvatn i Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner.

1. I medhold av lov av 14. desember 1917 nr. 17 om regulering og utbygging av vassdrag (vassdragsreguleringsloven) § 8 blir det fastsatt reviderte vilkår for tillatelse til Statkraft Energi AS for regulering av Røssåga og overføring fra Vefsna i Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner, jf. vedlegg 2.
2. Det blir fastsatt oppdatert manøvreringsreglement for regulering av Røssåga og overføring fra Vefsna i Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner, jf. vedlegg 3.

Vedlegg 2 til kongelig resolusjon om vilkår for tillatelse til Statkraft Energi AS for regulering av Røssåga og overføringer fra Vefsna og Bleikvatn til Røsvatn i Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner.

**Vilkår
for regulering av Røssåga og overføringer fra Vefsna og Bleikvatn til Røsvatn i
Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner**

(Fastsatt ved kongelig resolusjon 17. juni 2022. Erstatte tidligere reguleringsbestemmelser for statsregulering av Røssåga m.v. fastsatt ved kongelige resolusjoner av 8. juli 1954, 13. mai 1960, 22. desember 1960, 4. januar 1963, 18. juni 1999 og OEDs brev av 5. januar 2010.)

1

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 første ledd.

Anleggene må ikke nedlegges uten Kongens eller Stortingets samtykke, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 annet ledd.

Reguleringskonsesjonen, reguleringsanleggene eller andeler i reguleringsanleggene kan bare overdras i forbindelse med samtidig overdragelse av vannfall i samme vassdrag nedenfor anlegget. Det samme gjelder ved andre disposisjoner over konsesjonen, anleggene eller andeler i anleggene, herunder pantsettelse, arrest eller utlegg.

2

(Konsesjonsavgifter)

Konsesjon fastsatt ved kongelig resolusjon av 8. juli 1954:

Det skal betales en årlig avgift til staten på kr 0,25 pr. nat.hk. og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 2,25 pr. nat.hk. Satsene refererer seg til det som opprinnelig ble fastsatt i 1954.

Konsesjon fastsatt ved kongelige resolusjoner av 13. mai 1960 og 22. desember 1960:

For statsregulering av Bleikvatn og overføring av Bleikvatn til Røsvatn skal det betales en årlig avgift til staten på kr 0,50 pr. nat.hk. og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 3,50 pr. nat.hk.

For overføring av vann fra Vefsnavassdraget til Røsvatn skal det betales en årlig avgift til staten på kr 0,50 pr. nat.hk. og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 3,50 pr. nat.hk.

Satsene refererer seg til det som opprinnelig ble fastsatt i 1960.

For alle konsesjonene:

Avgiften til fylkeskommunene og kommunene, fordeles mellom disse innbyrdes etter bestemmelse av NVE. Skjer det endringer i reguleringer, overføringer, kommunegrenser eller annet som i vesentlig grad kan påvirke delingsresultatet, kan ny fordeling foretas. Avgiften avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som anvendes etter bestemmelse av fylkestinget eller kommunestyret. Fondets midler skal fortrinnsvis anvendes til utbygging av næringslivet i distriktet.

Satsen for konsesjonsavgifter skal justeres hvert 5. år, i tråd med gjeldende regler.

Betales ikke avgiften til forfallstid, betales rente som fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg.

Avgiften beregnes etter den økning av vassdragets lavvannføring som reguleringen antas å medføre utover den vannføringen som har vært påregnelig år om annet 350 dager i året. Ved beregningen legges det til grunn at magasinet utnyttes slik at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Avgjørelsen om beregning av avgiften treffes av NVE.

Avgiften skal betales av de enkelte vannfalls- eller brukseiere som utnytter den regulerte vannføringen. Plikten til å betale avgiftene inntreter etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

3

(Konsesjonskraft)

Det skal avstås til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 prosent av den for hvert vannfall innvunne økning av vannkraften beregnet etter reglene i vassdragsreguleringsloven § 14 annet ledd, jf. § 3 fjerde ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunens behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning. Avgitt kraft kan kommunen nytte etter eget skjønn.

Det kan bestemmes at det i tillegg skal avstås inntil 5 prosent av kraften til staten beregnet som i første ledd. Staten rår fritt over tildelt kraft.

Plikten til å avstå kraft påhviler de enkelte vannfalls- eller brukseiere. Plikten til å avstå kraft inntreter etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraft tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med brukstid ned til 5.000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger betales av den som tar ut kraften.

De enkelte vannfalls- eller brukseiere har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel.

Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes force majeure, må ikke skje uten departementets samtykke.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny vurdering etter 20 år.

Konsesjon fastsatt ved kongelig resolusjon av 8. juli 1954:

Kraften leveres etter en maksimalpris beregnet på å dekke produksjonsomkostningene - deri innbefattet 6 prosent rente av anleggskapitalen - med tillegg av 20 pst. Skatter beregnet av kraftproduksjonens overskudd ut over normalavkastningen inngår ikke i selvkostberegningen. Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt.

Konsesjon fastsatt ved kongelige resolusjoner av 13. mai 1960 og 22. desember 1960:

Prisen på kraften fastsettes basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet. Skatter beregnet av kraftproduksjonens overskudd ut over normalavkastningen inngår ikke i selvkostberegningen. Departementet skal hvert år fastsette prisen på kraften levert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger.

4

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, samt avgivelse av kraft, jf. post 3 (Konsesjonskraft), kan med bindende virkning fastsettes av Olje- og energidepartementet.

5

(Fond og andre utbetalinger)

Når de reviderte vilkår er fastsatt skal konsesjonæren yte tilskudd til et fond, ved årlige utbetalinger på 150 000 kr, som skal fremme fisk, vilt og friluftsliv i kommunene Hemnes, Hattfjelldal og Grane.

Beløpet justeres automatisk hvert 5. år på grunnlag av justeringsnormer som fastsettes i forskrift av Kongen. Beløpet skal nyttes etter nærmere bestemmelse av kommunestyrene.

Konsesjon fastsatt ved kongelig resolusjon av 8. juli 1954:

Før reguleringen tas i bruk skal Røssåga kraftverk innbetale til Hattfjelldal kommune kr 200 000 som avsettes til et fond, hvis renter etter nærmere bestemmelse av herredstyret anvendes til fremme av jordbruk i distriktet. For fondet skal utarbeides vedtekter som må godkjennes av Landbruksdepartementet.

Konsesjon fastsatt ved kongelig resolusjon av 13. mai 1960:

Før reguleringen tas i bruk skal Røssåga kraftverk innbetale til Korgen kommune kr 100 000 som avsettes til et fond, hvis renter etter nærmere bestemmelse av herredstyret anvendes til fremme av jordbruk i distriktet. For fondet skal utarbeides vedtekter som må godkjennes av Landbruksdepartementet.

6

(Byggefrister)

Arbeidet med det konsesjonsgitte tiltaket må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonen ble gitt og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av NVE. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av ekstraordinære forhold (force majeure) har vært umulig å utnytte.

7

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.

8

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Konsesjonæren plikter å legge fram detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for anleggene. Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trengs for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

9

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i de berørte delene av Røssågavassdraget og Vefsna er slik at de stedeagne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

V

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

VI

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredede kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

Konsesjon fastsatt ved kongelig resolusjon av 8. juli 1954:

Når reviderte vilkår er fastsatt, skal konsesjonæren innen rimelig frist betale et engangsbeløp på 7000,- (2006-kroner) per GWh magasin kapasitet i Røssvatn og Stormyrbassenget til kulturminnevern i vassdrag. Det innbetalte beløpet skal dekke utgifter til registreringer, undersøkelser, utgravinger, konservering og sikringstiltak, og omfatter alle automatisk fredete kulturminner innenfor områder som berøres av reguleringen.

Arkeologiske arbeider skal foretas i den tiden magasinene likevel er nedtappet eller når vannstanden av andre årsaker er lav. Konsesjonæren må avtale med kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) i god tid før en nedtapping av magasinene. Konsesjonæren skal også varsle kulturminneforvaltningen dersom det av andre årsaker er lav vannstand i magasinene slik at arkeologisk arbeid kan gjennomføres.

11

(Forurensning)

Konsesjonæren plikter etter Statsforvalterens nærmere bestemmelse:

- a. å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med anlegget er påkrevet av hensyn til forureningsforholdene i vassdraget.
- b. å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

12

(Veier, ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter helt eller delvis å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter antas å bli særlig øket ved anleggsarbeidet. Veier, broer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre NVE vedtar noe annet.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

13

(Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Pålegg etter dette vilkåret vil bygge på en plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegg, samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold, er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

14

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan NVE pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

15

(Manøvreringsreglement)

Det er fastsatt et manøvreringsreglement som setter grenser for vannstand og vannslipping, med bestemmelser om kontroll og hvordan tapping av magasin skal skje.

16

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

17

(Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin,
krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring. Løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

18

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av regulerings virkninger for berørte interesser. Undersøkelsesrapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

19

(Militære foranstaltninger)

Ved damanlegget kan det treffes militære foranstaltninger for sprenging i krigstilfelle, uten at eieren har krav på erstatning for de ulemper eller rådighetsbegrensninger dette medfører. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den innskrenkning eller benyttelse av anleggene som er nødvendig og den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

20

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

21

(Kontroll og sanksjoner)

Konsesjonæren må tåle den kontroll med overholdelsen av de fastsatte vilkår eller pålegg gitt i medhold av vilkårene som NVE finner nødvendig. Utgifter med kontrollen kan kreves dekket av konsesjonæren.

NVE kan kreve at konsesjonæren skal rette forhold som er i strid med loven eller vedtak fattet i medhold av loven.

NVE kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre at en plikt som følger av loven eller vedtak i medhold av loven, blir oppfylt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen.

Departementet kan fatte vedtak om at konsesjonen trekkes tilbake ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter), 3 (Konsesjonskraft), 5 (Fond og andre utbetalinger), 6 (Byggefrister), 15 (Manøvreringsreglement) og 21 (Kontroll og sanksjoner).

Ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av spesielle konsesjonsbetingelser for de enkelte deltagere i reguleringen, mister vedkommende vannfalls- eller brukseiers retten til å bruke driftsvannet som er innvunnet ved reguleringen.

NVE kan ilegge overtredelsesgebyr til den som forsettlig eller uaktsomt overtrer eller medvirker til overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av vassdragsreguleringsloven.

Med bøter eller fengsel inntil tre måneder straffes den som forsettlig eller uaktsomt overskrider konsesjonen eller overtrer konsesjonsvilkår eller pålegg fastsatt med hjemmel i vassdragsreguleringsloven.

22

(Tinglysing)

Konsesjonen med tilknyttede vilkår skal tinglyses etter tinglysingsloven.

Departementet kan ved enkeltvedtak bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som en heftelse på eiendommer hvor konsesjonen kan medføre en forpliktelse.

Vedlegg 3 til kongelig resolusjon om vilkår for tillatelse til Statkraft Energi AS for regulering av Røssåga og overføringer fra Vefsna og Bleikvatn til Røsvatn i Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner.

Manøvreringsreglement

for reguleringer i Røssåga i Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommune, Nordland fylke

(Fastsatt 17. juni 2022. Erstatte tidligere reglement gitt ved kgl.res. av 22. oktober 1965.)

1.

Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reg.grenser			Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
		Øvre kote	Nedre kote				
Røssvassdammen							
a. Røsvatn	373,6	383,4	372,2	9,8	1,4	11,2	
Tustervatn	372,1	383,4	370,7	11,3	1,4	12,7	
b. Fallforsdammen .. (Inntaksbasseng)		247,9	241,9			6,0	
c. Bleikvatn m/Kjøkkenbukta .	400,0	407,5	386,0	7,5	14,0	21,5	

Røsvatn/Tustervatn: LRV svarer til at det kan tappes 40 m³/s ut av magasinet. Ved dammen vil vannstanden være 370,5 når den er 370,7 i Tustervatn.

Fallforsdammen: Naturlig vannstand ved damsted er ca. kote 236,0, og ved størstedelen av Stormyra ca. kote 242,5.

Høydene for Bleikvatn m/Kjøkkenbukta refererer seg til vassdragsnivellelement L.nr. 379 av 1932, men for øvrig til L.nr. 378 av 1932.

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Overføringer

Bleikvasselva:

Avløpet fra Bleikvatn (118 km²) føres over til Røsvatn.

Vefsna m.fl.:

Avløpet fra Nordre Tverrelva (14 km²) føres over til nordre Svartevatn (40 km²). Det samlede avløp føres over til Gluggvasselva (39 km²) og herfra videre til Dølibekken i Gluggvasselva (78 km²). Det samlede avløp føres over til Røsvatn.

Avløpet fra Østre Fisklausvatn i Fisklauselva (16 km²) føres over til Lillerøsvatn med avløp til Røsvatn. Avløpet fra Elsvatn (120 km²) føres til Storebekken (10 km²) og det samlede avløp føres over til Ugelvatn med avløp til Røsvatn. Det etableres flomdempningsmagasiner i Nordre Svartevatn ved 15 m senkning, i Østre Fisklausvatn ved 2 m senkning og i Elsvatn ved en regulering på 1,5 m hvor øvre svingegrense legges 0,2 m under vanlig flomvannstand.

2.

Ved manøvreringen skal det has for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

Vannstanden i Røsvatn/Tustervatn må i tiden fra vårløsningens begynnelse inntil 1. desember ikke stige over kote 383,15 før vannføringen i Røssåga nedenfor utløpet av Nedre Røssåga kraftstasjon overstiger 400 m³/sek, og skal snarest etter at avløpet igjen synker under denne grense bringes tilbake til kote 383,15. Etter 1. desember tillates en stigning av vannstanden til kote 383,40.

I Bleikvatn kan vannstanden under maksimal flom på fullt magasin og blokkert overføringstunnel stige til kote 409,2, men det skal ved manøvreringen has for øye at det så vidt mulig ikke går flom over reguleringsdammen.

I perioden 1. mai til 15. juli skal vannstanden i Stormyrbassenget holdes så stabilt som mulig. Vannstanden skal i denne perioden ikke overskride kote 247,5 eller underskride kote 247,0.

Lavvannføringen i Røssåga må ikke forminskes til skade for andres rettigheter.

Den samlede vannføringen fra Røssågas restfelt og driftsvannføringen fra utløpet av nye Nedre Røssåga kraftverk skal ikke underskride 30 m³/s.

Innenfor perioden 28. mai – 3. juni skal driftsvannføringen gjennom Nedre Røssåga kraftverk være minst 100 m³/s i 3 døgn i strekk.

For driftsvannføringer mindre enn 60 m³/s gjennom Nedre Røssåga kraftverk kan vannføringen maksimalt reduseres med 7,5 m³/s hvert 15. minutt. Driftsvannføringen skal holdes på 60 m³/s i minimum 15 minutter før den kan reduseres videre ned.

Det skal installeres omløpsventiler i Nedre Røssåga kraftverk med en samlet kapasitet på minimum 30 m³/s.

Forøvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde m.v. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringstiden.

4.

Viser det seg at vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Dette kan skje uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.